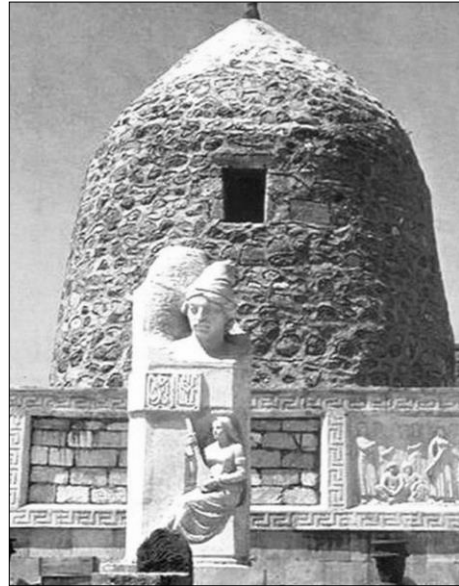

*Aşıq deyir vay dərdim,
Vay dərmanım, vay dərdim.
Xalq gül əkdi, gül dərdi,
Mən gül əkdim, vay dərdim.*
Sarı Aşıq

№3(14)
2014

Bakı-2014

Laçın yurdu, №3(14), 2014
Bakı, “Bəxtiyar-4”, 2014. – 96 səh.

Təsisçi və baş redaktor:
Arif MƏMMƏDLİ

Baş redaktorun müavini:
Araz HACIYEV

Məsul katib:
Elnur MEHDİYEV

Redaksiya heyəti:

Knyaz MƏMMƏDOV
İlham QƏHRƏMAN
Ələmdar ŞAHVERDİYEV
Tamxil ZİYƏDDİNOĞLU
Mütəllib HƏSƏNOV

Fəxrı UĞURLU
Taleh ŞİRİNOV
Yusif MİRZƏ
Fəxrəddin ŞAHSUVAROV
Orxan CƏBRAYİLOV

Hüquqi ünvan:
Mərdanov qardaşları – 98.

Əlaqə:
Tel.: (050) 291-34-52, (070) 956-36-22, (050) 205-00-92
e-mail: lachinyurdu@mail.ru

Dərgidə dərc olunan yazılar müəlliflərin mövqeyini əks etdirir
və yazı müəllifləri məsuliyyət daşıyır.

Jurnal 16.03.2010-cu il tarixdə Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə
Nazirliyində 3133 №-li reyestrə qeydiyyatdan keçmişdir.

Bankın adı: **Azərbaycan Beynəlxalq**
Bankı MƏTBUAT şöbəsi
Bankın kodu: **805142**,
Müxbir hesabı:
AZ03NABZ01350100000000002944,
VÖEN: **9900001881**
SWIFT: **IBAZAZ2X**,
Müştərinin hesabı:
AZ64IBAZ41040019443136196216
Məmmədov Arif Kamran oğlu
VÖEN: **1401771462**

Intermediary Bank:
Citibank NA, New York, USA
Corr. account: **36083186**
SWIFT: **IBAZAZ2X**,
International Bank of Azerbaijan Republic
Yasamal Branch
kod: **805142**
USD only Account #:
AZ64IBAZ41040019443136196216
Mammadov Arif Kamran
INN: **1401771462**

BU SAYIMIZDA

Laçın rayon təhsil işçilərinin növbəti konfransı keçirilmişdir5

Laçın toponimləri

Düzlər, dağlar.....7

O kənd bizim kəndimizdi

Sultan HÜMBƏTOV, “Hacısamli kəndi” 11

Publisistika

Xatirə LAÇIN, “Qələmi vergi mələyinə qulluqçu olub İlyasın...”17

Razim MƏMMƏDOV, “Aşıq Şəmsir Hüseyn Kürdoğlu haqqında”44

Poeziya

İlyas İBRAHİMOV20

Xatirə LAÇIN26

Pərviz AXUND30

Aşıq KƏRƏM40

Dilafət HÜMBƏTOV55

Sadəy MƏCNUNOV71

İslam ƏZİMOV72

Şəhriyar SEYİDOĞLU77

Elnur İRƏVANLI80

Nəzakət NEMAN82

Ruslan DOST ƏLİ85

Yubiley

Rəşad MƏCİD, “Öz doğulduğu yerin havasından,
suyundan doğma heç nə ola bilməz”23

Axtar babaları

Repressiya yaddaşlarda24

Venera MİRZƏYEVƏ, “Qardaş məktubları”58

Od-alovdan keçən ömür76

Araşdırma

II Dünya müharibəsində həlak olan laçınlılar33

Ziyəddin MƏHƏRRƏMOV, “Deyilən söz yadigardır...”35

Kitab rəfi

“Heydər Əliyev və Azərbaycan nitq mədəniyyəti”41

Şəhidlərimiz

Ötərhan ELTAC, “Başarat fırtınası – tankçı Ələvsət xofu”	51
Taleh AVŞAR, “Laçınsız Laçının hərbi komissarı olmaz”	62
Rəfiqə ƏSGƏROVA, “Nakam ömür”	72

Kimlər keçdi bu dünyadan

Loğman Ələkbər	57
Mürsəl Şükürov	74
Laçınlı repressiya qurbanları.....	84

Münasibət

Söhrab HƏSƏNOV “Hər görülən işin arxasında duran məqsəd Laçına qayıtmaq arzusudur”	66
---	----

Ovqat

Xaliq DÜNYAMALIYEV, “41”	68
Nailə MARKSQIZI, “Bəstələnməmiş nəğmə”	78

Sənətçilərimiz

Elnur BAXIŞ, “Bərgüşadın axışdı, Salvartının naxışdı Məmməd Cəfərovun bəstələri”	70
---	----

Qazilərimiz

Natiq İSGƏNDƏROV	81
------------------------	----

Nəsr

Fərəc ƏDİLOV, “Ağır məclisin ağır söhbəti”	87
--	----

HÖRMƏTLİ OXUCULAR!

“Hər kənddən, hər məktəbdən 1 abunəçimiz olsun, hər kəs 1 jurnal alsın!” kampaniyası davam edir. Bu kampaniyaya qoşulanlara bəri başdan öz təşəkkürümüzü bildiririk.

Xatırladaq ki, jurnalımızı “Azərmətbuatyayımı”nın Sumqayıt, Gəncə, Mingəçevir, Bərdə, Ağcabədi, Yevlax, Qax və Şəki şəhərlərindəki köşklərindən, həmçinin (050) 291-34-52, (070) 956-36-22, (050) 205-00-92 nömrələrinə zəng etməklə əldə etmək olar.

Əziz oxucular, jurnalımız hələlik rübdə bir dəfə (ildə 4 nömrə) çıxır, **illik abunə qiyməti 8 manatdır.** İnşallah, növbəti sayımız **2014-cü ilin dekabr ayında** işıq üzü görəcək.

LAÇIN RAYON TƏHSİL İŞÇİLƏRİNİN NÖVBƏTİ KONFRANSI KEÇİRİLMİŞDİR

Sentyabrın 3-də Laçın Rayon Təhsil işçilərinin növbəti konfransı keçirilmişdir. Konfransdan əvvəl rayonun çoxsaylı təhsil işçiləri və ictimaiyyət nümayəndələri Taxtakörpü qəsəbəsidəki ulu öndər Heydər Əliyevin büstünü ziyarət etmiş, abidə önünə tər güllər düzərək ehtiramlarını bildirmişlər.

Rayon Mədəniyyət evində keçirilən konfrans Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin səsləndirilməsi ilə öz işinə başlamışdır.

Konfransda Laçın Rayon Təhsil Şöbəsinin müdiri Malik Vəliyev “2013-2014-cü dərs ilinin yekunları və yeni dərs ilində qarşıda duran vəzifələr” mövzusunda məruzə ilə çıxış etmişdir. Məruzədə ötən tədris ilində rayon təhsil sistemində əldə edilmiş uğurlar, həmçinin problem və geriliklər ətraflı təhlil olunmuşdur. Bildirilmişdir ki, ölkə Prezidentinin daim diqqət və qayğısı ilə əhatə olunan laçınlı təhsil işçilərinin ötən tədris ilində əldə etdikləri ən önəmli nəticə isə rayon üzrə bir nəfər qabaqcıl təhsil işçisinin əməkdar müəllim adına layiq görülməsidir.

Eyni zamanda bildirilmişdir ki, 2014-cü ildə rayonun ümumtəhsil məktəblərini bitirən 626 nəfər məzundan 469 nəfəri ali məktəblərə keçirilən imtahanlarda iştirak etmiş, qəbul imtahanlarında iştirak edən məzunların 54 faizi, yəni 254 nəfəri tələbə adını qazanmışdır. Bu, Laçın rayonu üzrə son 22 ildə ən yüksək göstəricidir. 2011-ci ildə qəbulolma 30%, 2012-ci ildə 37%, 2013-cü ildə 44%, 2014-cü ildə 54% olmuşdur. Məzunlardan 10 nəfəri res-

publikanın Ali Hərbi Akademiyalarına, 3 nəfəri Cəmşid Naxçıvanski adına Hərbi Liseyə qəbul olunub. Məzunlardan 21 nəfəri 500-dən yuxarı, o cümlədən 8 nəfəri 600-dən yuxarı bal toplamışdır.

Konfransda yeni dərs ilinə hazırlıqla bağlı görülmən işlərdən bəhs edilərkən bildirilib ki, 10 məktəb əsaslı, 11-i cari təmir olunub. Məktəblərə 142 ədəd parta, 70 ədəd yazı lövhəsi, 120 ədəd kitab rəfi, 160 ədəd müəllim stolu, 131 ədəd stul, 300 ədəd soba, 70 ədəd noutbuk verildiyi bildirilmişdir. Yeni dərs ili ərəfəsində Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən verilmiş 1596 dəst məktəbli forması və Heydər Əliyev Fondunun birinci siniflərdə oxuyacaq uşaqlara hədiyyəsi olan 1143 ədəd məktəbli çantası və yazı ləvazimatları məktəblilərə çatdırılmışdır. Məktəblərin ixtisaslı kadrlarla təminatını yaxşılaşdırmaq üçün 33 nəfər müəllim Təhsil Nazirliyinin göndərişi ilə nəzərdə tutulmuş məktəblərə göndərilmişdir.

Konfransda məruzə ətrafında rayonun qabaqcıl və təcrübəli məktəb rəhbərləri, təhsil işçiləri çıxış etmiş, fikir və mülahizələrini bölüşmüşlər. Konfransda çıxış edən nətiqlər respublikamızda təhsilə göstərdikləri yüksək diqqət və qayğıya görə ölkə prezidenti cənab İlham Əliyevə və Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevaya öz dərin minnətdarlıqlarını bildirmişlər.

Konfransda Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Akif Səlimov çıxış edərək ölkəmizdə prioritet məsələlərdən biri olan təhsil sahəsində görülən işlərdən, prezident İlham Əliyevin təhsilə göstərdiyi hərtərəfli diqqət və qayğıdan danışmış, ötən son 10 il ərzində də təhsilin inkişafı ilə bağlı mühüm sərəncamların imzalandığını qeyd edərək məktəblərin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində xeyli işlərin görüldüyünü bildirmişdir.

Rayon rəhbəri həmçinin bildirmişdir ki, təhsil müəssisələrinin fəaliyyəti daim Rayon İcra Hakimiyyətinin nəzarətində saxlanılmışdır. Görülmüş işlərlə yanaşı rayonun təhsil sistemində mövcud olan nöqsanlara münasibət bildirən rayon rəhbəri Təhsil Şöbəsi və məktəb rəhbərlərinə qısa zamanda işlərində dönüş yaradılması, əmək intizamı, keyfiyyət göstəricilərinin yüksəldilməsi, vahid məktəbli formasına keçidin diqqətdə saxlanması ilə bağlı tapşırıqlarını vermişdir.

Konfransda Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin məsul işçisi Ənvər İmanov da iştirak etmişdir.

Konfransda həmçinin ölkə prezidenti cənab İlham Əliyevə müraciət qəbul olunmuşdur.

LAÇIN TOPONİMLƏRİ¹

DÜZLƏR

Ağcayazı or., mür. 1. Laçın rayonu ərazisində düz. Yerli əhali tərəfindən Ağcaəzi kimi tələffüz olunur. Toponim türk mənşəli *ağca* (ağımtıl, bozumtul) və *yazı* (çöl, düz, düzənlik) sözlərindən düzəlib, “ağımtıl, bozumtul düz” deməkdir; 2. Laçın rayonu ərazisində dağ. Dağ öz adını eyniadlı düzənliyin adından almışdır.

Ağyoxuş or., mür. Laçın rayonunun Zabux kəndi ərazisində düz;

DAĞLAR

Ağoğlan or., mür. Laçın rayonu ərazisində dağ. Türk dillərində *oğlanak* – “kiçik oğlan, kiçik şahzadə” deməkdir. Müqəddəs dağ sayılır.

Ağsu təpəsi or., mür. Laçın rayonunun Budaqdərə kəndi ərazisində yüksəklik. Təpə adını rayonun ərazisindəki eyniadlı çaydan almışdır.

¹ Yer adlarının anlamı, açılışı birmənalı, fikrimcə dəqiq olmaya, hətta yanlış da ola bilər. Bu toponimlərin etimologiyasının yenidən araşdırılmasına ehtiyac vardır.

Ağyar or., mür. Laçın rayonunun Qarıqışlaq kəndi ərazisində dağ. Oronim *ağ* (suxurun rəngini bildirir, çünki oradan ağ gəc çıxarılır) və *yar* (yerli xalq coğrafi termini olub düzənlikdə yer səthinin sınmasından yaranan relyef formasıdır) sözlərindən düzəlib, “ağ torpaqlı, ağ süxurları olan dağ” deməkdir.

Aqartəpə or., mür. Laçın rayonu ərazisində dağ. Oronim *aqar* və *təpə* (yüksəklik anlayışı bildirən coğrafi termin) sözlərindən düzəlib, “hündür təpə, yüksək təpə, dağ” deməkdir. “Aqar” komponentli coğrafi adlara Türkmənistan (Aqar), Gürcüstan (Aqara), Ermənistan (Aqarak, Gulaqarak), Türkiyə (Eqerek), Hindistan (Aqartala) və b. ölkələrin ərazisində də rast gəlmək mümkündür.

Alagöllər or., sadə. Laçın rayonunun şimal-qərbində, Qarabağ yaylasında dağ. Qaragöl gölündən şimalda yerləşir. Hündürlüyü 3175 m. Adını ərazidəki eyniadlı göllərin adından almışdır.

Alaqaya or., mür. Qarabağ silsiləsinin şimal hissəsində dağ. Kəlbəcər və Laçın rayonlarının Əsgəran rayonu ilə sərhədindədir. Hündürlüyü 2583 m. Oronim *ala* və *qaya* sözlərindən düzəlib. *Ala* bir sıra mürəkkəb toponimlərin birinci komponenti kimi “alalıq”, “rəngbərənglik”, “ala-bulalıq”, “ağ rəng, qırmızı və qara rənglərlə qarışıqlıq” mənalarını əks etdirir. *Qaya* sözü toponimik termin olub, “sıra dağlardan ayrılmış qol”, “dağların müəyyən hissəsində daş süxurlardan olan çətin keçilən yer” deməkdir. Uzaqdan alabəzək görünən zirvəyə, qayaya, dağa, təpəyə *ala* deyirlər.

Ardaşava (Ərdəşəvi) or., mür. Laçın rayonu ərazisində dağ. 1917-ci ildə həmin ərazidə Ardaşava adlı yaşayış məntəqəsi qeydə alınmışdır. Yerli əhalinin dilində Ərdəşəvi kimi tələffüz edilən bu oronim çox vaxt kürd dilində *ardaş* (ardıc ağacı), (-a bitişdirici sait) və *va* (yer) komponentlərindən ibarət söz kimi “ardıclı dağ” mənasında izah olunur. Güman ki, *Ardaş* (“keşikçi daş”) dağın adı, *Ardaşava* (“Ardaş dağı olan oba”) isə kəndin adı olmuşdur.

Avaz or., sadə. Laçın rayonunun Hacılar kəndində təpə. Oronim qədim xəzər tayfalarından birinin adı olan *avaz/abaz* etnonimi ilə bağlıdır.

Bəzirgan or., sadə. Qarabağ silsiləsində aşırım. Laçın və Şuşa rayonları sərhədində, Bəzirgansu çayının (Həkəri çayının qolu) mənbə hissəsindədir. Hündürlüyü 1633 m. Yamacları meşəlikdir. *Bəzirgan* orta əsrlərdə şərq ölkələrində ticarətlə məşğul olan adamlara verilən addır. Farsca *bəzərgan* “tacir, sövdəgər” deməkdir. Çox güman ki, vaxtilə bu aşırım karvan yolunun üstündə olmuş və ticarətə xidmət etdiyindən bu adı almışdır.

Böyük İşıqlı or., mür. Laçın rayonunun cənub-qərbində, Ermənistanla sərhəddə dağ. Qarabağ yaylasında ən yüksək zirvələrdən biridir. Hündür-

lüyü 3552 m. Yamacında işıqlı Qaragölü yerləşir. *İşıqlı* komponenti dağın (başı daim qarla örtülü olduğundan) işıq saçdığını, parıldadığını bildirir.

Böyük Kirs *or., mür.* Laçın, Xocavənd və Şuşa rayonlarının sərhədində dağ. Hündürlüyü 2725 m. Qarabağ silsiləsində ən yüksək zirvələrdən biridir. Allı çayı Böyük Kirsdən başlanır. Kiçik Kirs oronimindən fərqləndirmək məqsədilə belə adlandırılmışdır. *Kirs* toponimik termin kimi “şiş təpə, sıldırım dağ” mənalarında işlənir.

Cüdələr *or., sadə.* Laçın rayonunun Çorman kəndindən cənubda dağ. Şəlvə və Piçənis çayları arasındadır. Hündürlüyü 2076 m. Dağ əvvəllər *cüdələr* adlı bir nəslin yaylaq yurdu olduğundan həmin nəslin adını daşıyır. Etnotoponimdir.

Calbair (Çalbayır) *or., mür.* Laçın rayonunun şimalında dağ silsiləsi. Şəlvə və Piçənis çayları arasındadır. Calvair variantında da qeydə alınmışdır. Oronim *çal* (boz rəng) və qədim *bayır/bair* (türk dillərində “dağ döşü, yamac, təpə”) sözlərindən düzəlib, “boz rəngli dağ yamacı” mənasındadır.

Çıraqlıbaşı *or., mür.* Laçın rayonu ərazisində dağ. Dağ rayondakı Çıraqlı kəndinin baş tərəfində (yuxarı hissəsində) yerləşdiyi üçün belə adlandırılmışdır.

Çilgəz *or, mür.* Laçın və Kəlbəcər rayonları ərazisində dağ. Mıxtökən silsiləsinin şərq hissəsində zirvədir. Hündürlüyü 2362 m. Toponim *cil/cil* (sucaq yer, bataqlıq) və *gəz* (gədiyin ən alçaq yeri, dağ belində aşırım) sözlərindən düzəlib, “ətəyində sucaq yer, bulaq olan aşırım” mənasındadır. Dağın ətəyində, Laçın rayonu ərazisində eyniadlı bulaqlar var.

Dəlidag *or., mür.* Laçın rayonunda, Mıxtökən silsiləsinin şərq hissəsində zirvə. Hündürlüyü 2246 m. Bu dağ (lar) və bu adla adlandırılmış digər yüksəkliklər dağın ərazisində tez-tez havanın dəyişməsi, gözlənilmədən yağış və qar yağması, tufan və dağ uçqunlarının olması ilə əlaqədar belə adlandırılmışlar.

Əjdaha yalı, Əjdaha kahası *or., mür.* Laçın rayonunda yerləşən bu coğrafi obyektlərin adı mifozoonim əsasında yaranmışdır.

Əliyoxuşu *or., mür.* Laçın rayonunda dağ. Oronim *Əli* (ş.a.) və *yoxuş* (coğrafi nomen) komponentlərindən düzəlib (-u mənsub. şəkl.-si), “Əlinin yoxuşu” mənasındadır.

Farmaçtəpə *or., mür.* Laçın rayonu ərazisində, Qarabağ yaylasında dağ. İldırımsu (Hoçazsu çayının qolu) və Minkənd (Zabux) çaylarının suayırıcısıdır. Hündürlüyü 2330 m. Yay otlağıdır. Yerli əhali bu dağı Fərməştəpə adlandırır. Dağın zirvəsi *fərməşə* (*məfrəş, döşənəcək*) oxşadığı üçün belə adlandırılmışdır.

Gəlinqaya *or., mür.* Laçın rayonu ərazisində dağ. Tədqiqatçılara görə, bu qayalar zahiri formasına görə gəlinə oxşadığından və ya keçmişdə bir gəlinin özünü bu qayadan atması ilə əlaqədar belə oronimlər yaranmışdır. Lakin Azərbaycanda *gəlin/kəlin* buynuzlu qoyun növüdür. Uzaq keçmişdən bəri maldar ellərə yaylaq olmuş bu dağların həmin qoyun növünün adı ilə adlandırılması mümkündür.

Hoçaztəpə *or., mür.* Laçın rayonu ərazisində dağ. Yerli əhali arasında Hoçazdaşı adı ilə tanınır. Oronim Hoçaz çayının adı ilə bağlıdır.

Xoşgədik *or., mür.* Laçın rayonu ərazisində dağ. Oronim türk dillərindəki *kes* (müvəqqəti yurd, köç) və Azərbaycan dilindəki *gədik* (keçid) sözlərindən düzəlib, “köç olan dağ keçidi” mənasındadır.

İldırım *or., sadə.* Laçın rayonu ərazisində Mıxtökən silsiləsində zirvədir. Yerli əhali tərəfindən formasına görə Yeddibölük də adlanır. Dağ burada tez-tez ildırım çaxması ilə əlaqədar belə adlandırılmışdır.

İşıqlı *or., sadə.* Laçın rayonu ərazisində dağ. Qarabağ silsiləsinin ən hündür zirvələrindən biridir. Ermənistanla sərhəddə yerləşir. Hündürlüyü 2520 m. Tədqiqatçılara görə, dağın başının qarlı olması və qarın gün işığında parıldaması bu adın yaranmasına səbəb olmuşdur. Oronimi *şıxlı* nəslinin adı ilə də bağlayırlar.

Keşiştəpə *or., mür.* Laçın rayonunun şimalında dağ. Şəlvə kəndindən şərqdə yerləşir. Hündürlüyü 2292 m. Oronim *keşiş* (xristian ruhanisi) və *təpə* komponentlərindən düzəlib, ərazidəki *keşiş* komponentli yaşayış məntəqələrinin adı ilə bağlı yaranmışdır.

Kiçik İşıqlı *or., mür.* Laçın rayonu ərazisində, Qarabağ yaylasında dağ. Ermənistanla sərhədin yaxınlığında, Böyük İşıqlı dağından şimaldadır. Hündürlüyü 3455 m. Böyük İşıqlı dağından (3552 m.) nisbətən alçaq olduğu üçün belə adlandırılmışdır.

Kotanqaya *or., mür.* Laçın rayonu ərazisində dağ. Oronim *kotan* (etn.) və *qaya* komponentlərindən ibarət olub, etnotoponimdir. Kotanlar colu (Qax və Zaqatala rayonları), Kotanlar (Oğuz rayonu), Kotan dərəsi (Qubadlı rayonu), Kotanlı (Ermənistan) və s. toponimlər də etnonim mənşəlidir. *Kotan* eyni zamanda keçmişdə Azərbaycanda, eləcə də bir sıra Yaxın Şərq ölkələrində sahə ölçü vahidini bildirən termindir. Adətən kotanla bir gündə əkilən torpaq sahəsi *kotan yeri* adlanırdı. Abşeronda mövcud olan Kotan əkin yerinin adı həmin mənə ilə bağlıdır. Oronimi türk dillərində “qoyun saxlamaq üçün dairəvi ağıl” mənasında işlədilən *kutan* sözü ilə də bağlayırlar.

Azərbaycan toponimlərinin ensiklopedik lüğəti.

İki cildə. I cild. Bakı, “Şərq-Qərb”, 2007

O KƏND BİZİM KƏNDİMİZDİ

HACISAMLI KƏNDİ

Kəndin tarixi durumu; Bu vaxta kimi işıqlı dünyaya göz açdığım Qasımuşağı obasının kəndləri ilə bağlı bir neçə yazı yazmışam – yaxşı, ya pis alındığını bilmirəm. Növbəti yazımda isə obamızın kəndlərindən biri ilə bağlı təəssüratlarımı, ürək sözlərimi, təbii ki, müxtəlif qaynaqlara əsaslanaraq sizinlə bölüşmək qərarına gəldim. Bu dəfə ən qədim insan məskənlərindən biri, Şəlvə çayının sərin mehinin tumarladığı bir yaşayış məntəqəsi, Azərbaycan Respublikasının Laçın rayonunun Kürdhacı kənd inzibati ərazi dairəsində yerləşən Hacısamlı kəndindən söhbət açmaq istərdim. Kənd ərazidən keçən Şəlvə çayının sağ sahilində qərar tutmuşdur. Kənd ərazisinin ətrafında salınma tarixi çox-çox əvvəllərə gedib çıxan bir çox tikililər, məzarlıqlar mövcuddur. Hacısamlı kəndinin indiki ərazisi vaxtı ilə Qafqaz Albaniyasının bir hissəsi olan Xaçın mülkiyyətinin tərkibində olduğundan həmin ərazilərdə xristianlığa aid tikililərin qalıqlarına rast gəlirdi.

Bugünkü həyatımızı elmin və texnikanın nailiyyətlərindən təcrid olunmuş halda düşünmək qeyri-mümkün olduğu kimi, onu keçmiş tariximizsiz də təəvvür etmək çox çətinidir. Elə bunu nəzərə alıb Hacısamlı kəndinin keçmişinə bir az işıq salmaq istərdim.

Hacısamlı yaşayış məntəqəsi Qarabağın Qaraçorlu tayfasının tərkibinə daxil olan Qasımuşağı tayfasına mənsub hacısamlı tirəsinin məskunlaşması nəticəsində yaranmışdır. Bu gün bu tayfanın keçmişindən danışarkən belə nəql edirlər ki, bu kəndin (ətraf kəndlərin bir çoxu da daxil olmaqla) əsasını qoymuş tayfa üzvləri Hacı Sam İslam oğlu (bəzi mənbələrdə Hacı Sam Şadlı kimi qeyd edilir) adlı bir nəfərin törəməsidir. Hacısamlı yaşayış məntəqəsi öz adını da Hacı Sam İslam oğlunun adından alıb. Qeyd edək ki, öz əcdadlarının adını yaşadan və XVIII yüzildə Xorasanda, Məşhəd ətrafında ömür-gün sürən Hacı Sam İslam oğlu müqəddəs Məkkəyi-Mükərrəmi ziyarət etmişdi. Həmin dövrdə Xorasanda yaşayan türk tayfaları köçəri həyat sürdülərindən onlar yayda Zəngəzurdakı (indiki Laçın rayonunun ərazisindəki) yaylaqlara köç edərdilər. Qarabağ xanlığının təşəkkülü zamanı əslən oğuz türk tayfalarından biri olan Qasımuşağı qəbiləsinin hacısamlı tirəsi Qasımuşağı obasının ərazisində, indi Hacısamlı adlanan yurdda binə quraraq öz heyvandarlıq təsərrüfatlarını saxlayaraq bu yurd yerini daimi yaşayış məntəqəsinə çevirmişlər.

Bu tayfanın üzvlərinin alicənablığı, igidliyi və qoçaqlığı Qarabağ xanı Pənahəli xana o qədər xoş gəlmişdi ki, Pənahəli xan özü təşəbbüs göstərərək

bu ərazidə nahiyyə yaradılmasını qərara aldı. Nahiyyəyə Hacısamli nahiyyəsi adı verildi. Burada bəyliyin yaradılması Pənahəli xanın çox uzaqgörən siyasəti olmuşdur. Çünki Pənahəli xanın öz dövründə də, çox-çox bundan sonralar da bu bəyliyin Qarabağ ərazisinin qorunub saxlanması və xanlığın siyasi həyatında çox mühüm rolu olmuşdur.

Hacısamli yaşayış məntəqəsinin sakinləri, yəni hacısamli bəyliyin süqutundan bir xeyli əvvəl qeyri-müəyyən səbəblər üzündən bu yaşayış məntəqəsini tərk etmiş, sonda kənd tam boşaldılaraq dağılıb məhv olmuşdur. Yaşayış məntəqəsini tərk edən hacısamli yaxınlıqdakı kəndlərdə yaşayan qohum-əqrabaya üz tutmadan Zəngəzur, Şərur-Dərələyəz mahalında yaşayan qohumlarının yanına köç edirlər.

Mənbələrin məlumatına görə, XVIII yüzilliyə qədər artıq hacısamli və kavanlıların bir hissəsi Zəngəzura, Şərur-Dərələyəz tarixi vilayətinin dağlıq hissəsi olan Dərələyəz mahalında binə bağlanmış, yer-yurd sahibləri idilər.

Kürdhacı kənd inzibati ərazi vahidinə daxil olan, amma Hacısamli kəndinə çox yaxın ərazidə Şəlvə çayının sahilində Paşa bəy Sultanovun mülkü olmuşdur. Bu mülk çay sahilində yerləşdiyindən el arasında "Paşa bəyin çay evi" adlandırılırdı. Zəngəzur hücumu keçən XI Qızıl Ordu tərəfindən 23 iyul 1921-ci il tarixdə Sultan bəyin hərbi dəstələri tərkisilah edildi. 25 iyul 1921-ci ildə Sultan bəyin bütün mülkiyyəti, "Paşa bəyin çay evi"də daxil olmaqla müsadirə edildi. Çox keçmədən XI Qızıl Ordu tərəfindən "Paşa bəyin çay evi" yandırıldı. Bir müddət sonra Kürdhacı kənd sakinləri tərəfindən həmin mülk yenidən bərpa edilərək şəxsi ev kimi istifadə edilmişdir. "Çay evi"nin qarşısında Şəlvə çayının kənarında salınmış böyük bağ isə müsadirə olunaraq kolxoz bağı (sonralar sovxoz bağı) kimi 1992-ci ilə qədər istifadə edilmişdir. 1992-ci ildə yaşayış məntəqəsi Ermənistan Respublikası Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğal edilən zaman "Paşa bəyin çay evi" yenidən yandırılaraq məhv edildi.

1941-1945-ci illərdə Kürdhacı kənd sovetliyi ərazisində yaşayan əhali və ətraf kəndlərin əhalisi maddi və mənəvi sıxıntı içərisində yaşayırdı. İkinci Dünya müharibəsinin sona çatmasına baxmayaraq Böyük Vətən müharibəsinin acı nəticələri ilə yanaşı, kəndlərin əhalisi böyük çətinliklərlə üz-üzə qalmışdı. Bu çətinlik və çatışmazlıqları aradan qaldırmaq məqsədi ilə Hacısamli kəndində Böyük Vətən müharibəsindən sonra 1940-cı illərin sonu, 1950-ci illərin əvvəli Azərbaycan Taxta Emalı Sənayesi Laçın Meşə Təsərrüfatı İdarəsinin nəznində Hacısamli Taxta Emalı Zavodu quraşdırıldı və işə salındı. Beləliklə, Hacısamli kəndi yenidən bərpa olunmağa başladı.

Taxta Emalı Zavodu fəaliyyət göstərdikdən sonra çox vaxt el arasında bu kənd "Taxta zavodu" və yaxud da sadəcə "Zavod" adlandırıldı.

Hacısamlı kəndi Qasımuşağı obasının digər yaşayış məntəqələrinə nisbətə aşağıda, ərazidə ən iri çaylardan biri olan Şəlvə çayının sahilində qərar tutduğundan ətraf kəndlərin əhalisi arasında bir müddət Hacısamlı kəndi "Çay" adlandırılmışdır.

Kəndin mədəniyyəti; 1992-ci ildə Ermənistan Respublikası Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğal edilənə qədər Hacısamlı kəndində Taxta Emalı Zavodu, orta məktəb, kitabxana, klub, kino qurğusu, mərkəzi aptek, çörək-bişirmə sexi, iki mağaza, tibb məntəqəsi fəaliyyət göstərmişdir.

Kəndin iqtisadi-ictimai həyatındakı müəyyən yüksəlişlər kəndin ərazisində Taxta Emalı Zavodu fəaliyyətə tam başladıqdan sonra daha yaxşı hiss olunurdu. Taxta Emalı Zavodunun fəaliyyəti ilə əlaqədar kəndin ərazisində fin evlər quraşdırılmışdır. Zavodun elektrik enerjisi ilə təmin olunması üçün Şəlvə çayı üzərində quraşdırılmış kiçik su generatorları Hacısamlı kəndini də elektrik enerjisi ilə tam təmin etmişdir. Bunun nəticəsində bu bölgədə elektrik enerjisi ilə təmin edilmiş ilk kənd Hacısamlı kəndi olmuşdur.

Kəndin digər kəndlərlə şose yolla əlaqə yaradılması üçün Şəlvə çayı üzərində körpü salınmışdır.

Hacısamlı kənd əhalisi digər bayramlardan fərqli olaraq Novruz bayramını xüsusi təntənə ilə qeyd edərdilər. Böyük çillənin gəlişi ilə "Xıdır Nəbi" oyunları başlayar, uşaqlar və cavanlar "Təkə" bəzəyər, yumurta döyüşər, xoruz döyüşdürər, müxtəlif xalq oyunları oynardılar. Təzə gəlinlərə, nişanlı qızlara, istəklilərə qohumlara xonçalar aparılar, bayram hədiyyələri verilərdi.

Hacısamlı kəndinin ərazisində Qafqaz Albaniyası dövrünə aid müxtəlif növ tikinti qalıqları, müxtəlif səpkili, müxtəlif tipli yazılı daş abidələr, Alban qəbiristanlığının qalıqları meşə sahələrinin altında qalmışdır.

Mənəvi sərvətlərimizi min bir yolla oğurlayan mənfur erməni qonşularımız Hacısamlı kəndi ərazisində olan müxtəlif tipli tarixi alban abidələrini də müxtəlif yollarla, dəyişikliklər aparmaqla onları özününküləşdirməyə çalışmışdır.

Kəndin təbiəti; Hər bir yaşayış məntəqəsi özünəməxsus gözəlliyə malik olur. İnsanlar yurd yerlərini və yaşayış məntəqələrini hər zaman insan yaşayışı üçün zəruri olan coğrafi mövqelərdə bina etməyə çalışardı. Bu nöqtəyi nəzərdən Hacısamlı kəndi ətraf kəndlərə nisbətən daha çox üstün cəhətlərə malik idi. Kənd Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərindən şose yolla 500 km qərbdə, rayon mərkəzindən şose yolla 50 km şimal-qərbdə, Qarabağ silsiləsinin cənub-qərb yamacında yerləşir. Xankəndi dəmir yolu stansiyası ilə şose yolla ara məsafəsi 110 km-dir.

Kiçik Qafqaz sıra dağlarında, Qarabağ silsiləsinin cənub-qərb yama-cında, bol suyu olan Şəlvə çayının sahili boyunca uzanan bir ərazidə yerləşən Hacısamli kəndi şimal-şərq və şərq tərəfdən Kürdhacı, cənub tərəfdən Xaçınyalı və Piçənis (Böyük kənd), qərb tərəfdən Bülövlük, şimal-qərb tərəfdən Qoşasu, şimal tərəfdən Daşlı kəndlərinin ərazisi ilə həmsərhəddir.

Kənd meşə və çay kənarında, uca dağlar qoynunda qərarlaşmışdır. Meşə massivində adı Qırmızı Kitaba düşmüş qırmızı palıd, közü gec sönən, həmişəyaşıl ardıc, çoxlu cır meyvə növləri və giləmeyvələr, çəmənlərində min bir dərindən dərmanı olan dərman bitkiləri bitir.

Hacısamli kəndinin ərazisində olan ikinci çay Ərgoh adlanan kiçik çaydır. Öz başlanğıcını yaxınlıqdakı Qoşasu kəndinin ərazisindən götürən Ərgohun suyu iqlim şəraitindən asılı olaraq öz həcmi fəsilələr üzrə dəyişirdi (artıb-azalar). Çayın suyundan bağ və bostanların suvarılmasında istifadə edilirdi.

Kəndin ərazisində hər yerin öz adı var idi: Arpa yeri, Çoban boğulan, Zəhərli yer, Çiçəyin körpüsü, Zeynalın şamı, Taxtalar (Üst taxta, Alt taxta), Yemişanlıq, Kömür yeri və digər yerlər. Bu yerlərin mürəkkəb relyefi, sərt iqlimi bütün amillərə öz təsirini göstərir. Burada iqlim yayda sərin, qışda soyuq olur. Orta illik temperatur 02°C ilə 10°C dərəcə arasında dəyişir. Yağıntılarda illik miqdarı 700-800 mm-ə qədər olur.

Camaatın ictimai həyatı; Hacısamli kəndinin ilk sakinləri olmuş hacı-samlılar İranda, Türkiyədə, Orta Asiyada da yaşamış və yaşayırlar. Hacısamli kəndində taxta zavodunun fəaliyyətə başladığı vaxtdan Ermənistan Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğal olunana qədər yaşayış məntəqəsində yaşayışı bərpa edən insanlar ətraf kəndlərdən, Kürdhacı (Qurdqajı), Ərikli, Piçənis (Böyük kənd), Bülövlük, Hətəmlər və digər ətraf kəndlərdən köçüb burada məskunlaşan insanlardır.

Ermənistan Respublikasının Silahlı Qüvvələrinin işğalına qədər əhalisi azərbaycanlılardan (Azərbaycan türklərindən) ibarət olmuşdur. Kənddə Qasımuşağı, Seyidlər, Hətəmlər, ümumiyyətlə ətraf kəndlərdən gəlmiş müxtəlif tayfa və tirələrdən olan insanlar məskunlaşmışdı.

XVIII yüzilliyin sonu, XIX yüzilliyin əvvəllərində Qərbi Azərbaycanda baş vermiş təkmillətli Ermənistan Respublikası yaratmaq məqsədi ilə oradan deportasiya edilmiş və ətraf kəndlərdə məskunlaşmış ailələr də Hacısamli kəndində məskunlaşaraq burada yaşayan əhali ilə qaynayıb qarışmışlar.

2009-cu il dekabr ayına olan məlumata əsasən, kənd əhalisinin sayı 341 nəfər olmuşdur.

Kənd əhalisindən Qarabağ müharibəsi zamanı şəhidlik zirvəsini fəth edən fəth Adil Calal oğlu Qasımov (1970-1992) olmuşdur.

Şair Maarif Köçkün 1960-cı ildə Laçın rayonunun Hacısamli kəndində anadan olmuşdur.

Xanəndə Ehtiram Hüseynov 1980-ci il oktyabr ayının 18-də Laçın rayonunun Hacısamli kəndində anadan olmuşdur.

Əhalinin məşğuliyyəti; Yaşayış məntəqəsinin yerləşdiyi ərazidə təbii şəraitin əlverişli olması orada binə quran insanların həyat şəraitinin yaxşılaşdırmasına yardımçı olmuşdur. Hacısamli kəndi Qasımuşağı obasında qərar tutan digər obalara nisbətən dəniz səviyyəsindən hündürlüyünə görə xeyli aşağıda olduğundan yazın gəlişi ilk əvvəl bu kənddə hiss edilərdi. Kənddə əkin-biçin sahələrinin az olması səbəbindən kəndin iqtisadiyyatı zəif inkişaf etmişdi. Demək olar ki, əhali heyvandarlıqla məşğul olmurdu və ya çox az məşğul olurdu.

Kənd Şəlvə çayının sahilində yerləşdiyindən burada əməksevər əhali bostançılıq və bağçılıqla məşğul olurdu. Kəndin ərazisində digər meyvə bağları ilə yanaşı böyük qoz bağları var idi. Laçın Rayon Meşə Təsərrüfatı İdarəsi tərəfindən meşələrdə cır meyvə ağacları calaq edilməklə yanaşı, meyvə ağacları əkilmişdir. Kəndin bağ və bostanları arx vasitəsi ilə suvarılırdı. 1980-ci illərin axırında dəmir və plastmas borularla kəndə su çəkilmişdi. Hərdən Şəlvə çayından qarmaqla balıq ovu əhalinin istirahət və məşğuliyyət növlərindən biri idi.

Vaxtı ilə taxta-şalban istehsalı əhalinin işlə təmin olunmasında xüsusi önəm daşıyırdı. Taxta zavodunun burada fəaliyyət göstərməsi əhalinin taxta-şalban istehsalı ilə məşğul olmasına yönəlmişdir. Taxta zavodunun fəaliyyəti Hacısamli kəndinin iqtisadiyyatı ilə yanaşı, ətraf kəndlərin də iqtisadiyyatına xeyli kömək etmişdir. Belə ki, istehsal edilən taxta növlərinin əhali tərəfindən istifadə edilməsi ilə bərabər, ətraf kəndlərdə yaşayan əhalinin də zavodda işlə təmin edilməsinə şərait yaranmışdır.

Kənddə taxta-şalban istehsalı çox güclü inkişaf edərək əsas sahələrdən birinə çevrilmişdir. Heyvandarlıq və əkinçilik kəndin iqtisadiyyatında ikinci yeri tutmuşdur. Təbii biçənəklərin, meşə talalarının və əkinə yararlı sahələrin az olması burada heyvandarlığın və əkinçilik sahəsinin zəif inkişafına öz təsirini göstərmişdir.

Kəndin ərazisində sıx meşə zolağının mövcud olması odun istehsalına imkan yaradırdı. Əhəng daşı yandırmaq (istehsal etmək), eləcə də kömür istehsalı bu kənddə əhalinin məşğuliyyət növlərindən idi. Meşələrdə təbii halda bitən bir çox cır meyvə ağacları ilə yanaşı, hər bir həyətdə xüsusi bağlar salınmış, bostanlar becərilmişdir. Meyvələrin qurudulması qaydasını, ondan cürbəcür qış tədarüku hazırlanması üsullarını kənd əhalisi özlərinə dədə-baba sənəti sanmışlar. Meşədə bitən cır meyvə və giləmeyvələrdən meyvə

və qurusu (qax) hazırlanar, müxtəlif məqsədlər üçün istifadə edilərdi. Bunlardan əlavə toxuculuq, arıçılıq, dərman bitkilərinin toplanıb təhvil verilməsi də əhalinin məşğuliyyət növlərindən olmuşdur.

Bu gün: 1950-ci illərdə kənddə vəziyyət getdikcə yaxşılaşmağa başladı. Artıq 1960-cı illərdə iqtisadi vəziyyət daha da yaxşılaşdı. Kənd elektrik enerjisi ilə təmin edilmişdir. 1970-ci illərdə bütün sahələrdə yüksəliş tam hiss olunurdu. 1980-ci illərdə kənddə vəziyyət olduqca yaxşılaşdı.

Heç vaxt azərbaycanlıların uğurlarını gözü götürməyən ermənilər fürsət gözləyirdilər. Nəhayət 1988-ci ilin əvvəllərindən sovet imperiyasının zəifləməsindən yararlanan haylar "Böyük Ermənistan" iddiası ilə elan olunmamış müharibəyə başladı. Bir neçə il sonra, 1992-ci ilin may ayının 18-i günü artıq Laçın dəhlizi işğal edildi, rayonunun bütün ərazisi, o cümlədən, Hacısamlı kəndinin ərazisi döyüş meydanına çevrildi.

Hacısamlı kəndi 29 may 1992-ci il tarixə qədər özünümüdafiə dəstələri tərəfindən müdafiə olunsa da, sonda Ermənistan Respublikası Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğal edilən bu yaşayış evlərinin əksəriyyəti yandırıldı. Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən azad edilən kənddə yaşayış yenidən bərpa edilsə də, 2 aprel 1993-cü il tarixdə Kəlbəcər rayonunun işğalından sonra mühasirədə qalan kənd sakinləri məcburən kəndi tərk etdilər. O gündən sonra erməni təcavüzünə məruz qalan kənd sakinləri də Azərbaycan Respublikasının müxtəlif bölgələrində məcburi köçkün kimi məskunlaşdı.

İşğal edilərək əhalisi pərən-pərən salınan Hacısamlı kəndi bu gün mənfur haylar tərəfindən "Vazgenaşen" adlandırılır. Bəs görəsən kənd sakinlərinin günahı nə idi? Bilən tapılacaqmı? Bir çoxları kimi "onların müsəlman olması"nı söyləməklə məsələyə yekun vurmaq ən asan yol seçilə bilər. Lakin mənim şəxsi qənaətimə görə, bütün bunlar müxtəlif vaxtlarda etdiyimiz çoxsaylı yanlış əməllərin, uzaqgörənliyimizin zəifliyinin nəticəsidir! Bütün bu yanlışlıqları tam dəqiqləşdirə bilməsəm də, onu bilirəm ki, biz çalışmalıyıq ki, babalarımız, atalarımız və biz edən yanlışlıqları, ürəyiyumşaqlığı bugünkü gənc nəsil təkrar etməsin! Çünki bu günün sabahı var!

Sultan HÜMBƏTOV

“QƏLƏMİ VERGİ MƏLƏYİNƏ BUYRUQÇU OLUB İLYASIN...”

İlyas İbrahimov el-obanın, tanıyıb-bilənlərin yaddaşında istedadlı, ancaq nakam şair kimi iz qoymuşdur. Onu tanıyan, yaradıcılığıyla az-çox tanış olan hər kəs “yaşasaydı nələr yaradacaqdı” – deyə ah çəkir, təəssüf hissi keçirir həmişə. Tələbəklik illərində İlyas İbrahimovun şeirlərini oxuyarkən “Çox gözəl bünövrədir”, – deyib müəllimi Səməd Vurğun. Amma çox təəssüf ki, əcəl macal vermədi və 1933-cü ilin çiçəkli bir yaz günündə dünyaya göz açan nakam şairimiz İlyas İbrahimov 1966-cı ilin bir qış günündə dünyaya əbədi olaraq göz yumdu.

Anam deyir ki, yanvar ayı olmasına baxmayaraq, dünyaya göz yumduğu o qış günü də günəşli bir yaz günü idi sanki... Anam öz dayısı haqqında həmişə ürək yangısı, göz yaşı ilə danışır. Hələ bir dəfə onun haqqında danışarkən ağlamadığını görmədim. Biz də uşaqlıqdan onun şeirləri ilə böyümüşük, onun ruhu ilə doğmalaşmışıq, bu dünyadan nakam getməsinə hamıyla birgə üzülüb, el-obayla birgə yanımışıq. Mən hələ indiyədək bir insan görmədim ki, onun vaxtsız ölümünə ürəkdən təəssüflənməsin. Anam deyir, vəziyyəti ağırlaşdığı gün Bakıya xəstəxanaya götürürdülər. Atasını Cavad kişi dedi ki, ay İlyas, o təzə aldığın kostyumu heç geyinmədin, götür onu geyin. Baxıb kostyuma, dərinə ah çəkdi və dedi ki, əgər yaxşılaşıb qayıtsam geyinərəm. Amma qayıtmadı... Bakıya yola salınsa da, yolda vəziyyəti ağırlaşan şair Laçın xəstəxanasında dünyasını dəyişib. Oğlunun ölüm xəbərini eşidən ata fəryad edərək əllərini göyə açaraq deyib:

*Mən aşığam ya Mədəd,
Ülkər Mədəd, ya Mədəd.
Başıma od ələndi,
Dadıma çat, Ya Mədəd...*

Şair dünyadan köç etdiyi zaman 25 yaşında olan ömür-gün yoldaşı Gülnisə xanım deyir ki, İlyasın ölüm xəbəri Hoçaza, Laçına, Kəlbəcərə, Cəbrayıla çox sürətlə yayıldı. Dəfndə saysız-hesabsız insanlar iştirak edirdi. Məzarı başında Əli Qurbanovun dediği, Məmməd Aslanın, Sücaətin, Bəhmən Vətənoğlunun, Dəmirçi Abbasın İlyasın ölümünə həsr etdiyi şeirlər indi də yaddaşlardan silinməyib. Mərhum şairimiz Ağa Laçınlı isə İlyas İbrahimov haqqında bunları demişdir: “Ulu çağlardan üzübəri el arasında elə yetkin, elə ad açıb dastanlaşan adamlar yaşayıb ki, onların ölümündən sonra dünyaya gələnlər belə, həmin müdriki özünə doğma bilib, sirdaş sayıb. Laçın

elində yaşayıb-yaradan, şair ruhu doğma Hoçaz kəndinə keşik çəkən İlyas İbrahimovla mənim könlüm arasında körpü salan onu yaxından tanıyanlar, qoşmalarını, gəraylılarını əzbər söyləyənlər olub. Uzun illər boyunca Azərbaycanı el-el, ev-ev gəzəndə onu məndən soruşanları, özündən, yaradıcılığından ürək dolusu danışanları, ömür qısalığına ürəkdən yananları çox görmüş, səmimiyyətin, halallığın ad-san tacı olmasına, ruhu sevdirməsinə inanmışam. Şairin yaşadığı ayların, illərin görünməz qatlarını da göstərən yaradıcılığı özünün də duyumlu-dözümlü bir insan kimi düşüncələrini, ağrı-larını, qaygılarını bizə çatdırır. İlyasın hər qoşmasında, hər gəraylısında ya-şanmış duyğuların izləri sezilməkdədir. Qışı qar, yazı çiçək işıqlı dağlar, ağacları, kolları yel mizrabına dil verən mahnılı meşələr, binələri ağzı günə qalan güneylər, qayaları Laçın qoruğuna çevrilən quzeylər, canından çox is-tədiyi ata-ana, göylərin ömrünə nişanladığı qız, gülüşündən bal daman bala, könlündə kösöyləşən ayrılıq yolları, gedişinə yuxalanlar, qayıdışını gözlə-yənlər... daha kimlər, daha nələr onu dilə gətirib, onu yazmağa çağırır. İlyas nə deyibse ürəkdən deyib. Qələmi vergi mələyinə buyruqçu olub İlyasın... İlyas İbrahimov ardıcıl düşünsə də, ardıcıl yaza bilməyib. Kələ-kötür misra-larını düzəltməyə ölüm ona macal verməyib. Bununla belə onun cilalı-cila-sız misralarında çılğın, vicdanlı, düzgünlük üstündə köklənmiş bir ürəyin çırpıntı səsləri eşidilir. Düzdür, şairin şeirdə qaçmaq istədiyi, ancaq hələ qaça bilmədiyi çəlimsiz çətinliklər var ki, bütün bu işləri sahmana salmaq üçün yaşamaq gerekmiş. Yaradıcı adamın uzun yaşamasından tək bir ev, bir el deyil, bütün xalq barınır. Sənət adamının yaşa dolduqca dolğunluğa, bül-lurluğa can atması bəzən uzun illərin öyrətdiklərindən sonra baş verir. Ney-ləyərsən ki, yarımçıq işləri başa vurub sahmana salmaq üçün onun ömrü yet-mədi. İnsan ölümünə yaxınlaşdıqca Allahına yaxınlaşır, özünə yaxınlaşır. İçinin kinini qara köynəyə çevirən suçları yumaq, arınmaq istəyir. Vay o insanın halına ki, könlündə o suçları duruluğa çıxaracaq bulaq tapılsın. İlyas İbrahimovun ömür yarpağı kimi saralmış şeir dəftərini varaqladıqca bəlli olur ki, o hər şeyin dərinliyinə varmağa çalışan bir insan kimi ölüm xoflu, ölüm bilməcəli, ölüm başlanğıclı, ölüm sonluqlu düşüncələrə çox qa-pılıb. Bəzən yaşadığı dünyanın qəbir qaranlığında azıb, bəzən də inam işığı altında çıxış yolu tapıb. Başlıcası odur ki, şair ölümünə yaxınlaşdıqca mərd-ləşib, müdrikləşib. Sonuncu duralığa tələsən köhlənin də qəmi gəmirmə-yini görüb, cilovu geri dartmaqdan vaz keçib. İnsanın həkimə, loğmana gü-vənməsinə də o, fəlsəfi gözlə baxıb, ölüm döşəyində keçən günlərin özü sayda dost itirməsinə şaqqanaq çəkməyibse də, dodağı qaçıb. Elə bu dözüml-ü gedişlə də mənliyini, mərdliyini dərdinə büküb, özüylə gəzdirib, özüylə də aparıb... İlyas İbrahimov sırf satirik deyilsə də, gördüyü əyintilər, soyuq-

luqlar onu isidib, acığa doldurub. Şair dünyəvi olaylara doğma kəndindən, o kəndin adaşı olan, o kəndin başı üstünü kəsdirən Hoçaz qayasından boy-
lanıb. Kənd yaşayışını, kənd adamlarını yaxşılı-pisli, gerçəkli-gəvəzəli, göy-
çəkli-çirkinli göstərməsi onun kəndi bütün incəliklərinə tanınmasından
irəli gəlir. Oxucu duyur ki, İlyas İbrahimov kənd qoxulu şeirləri asan yazıb,
gördüklərini göstərmək üçün sadəlikdən aliliyə yol çəkib. Bütün bunlara gö-
rə şair nəinki sadə el adamları tərəfindən, eləcə də el sənətçiləri tərəfindən
sevilir. O, ustad şair-aşıq Məhəmməd Səyyahla şeirləşib, bir sıra el sən-
ətçiləri, aşqlar, şairlər ona şeirlər ithaf edib”.

Ölümünün 40-cı günündə oğlu Ülfətin bir yaşı tamam olub şairin. Qızı
Təranə isə 3 yaşında imiş. Əli Qurbanov şair dostuna həsr etdiyi şeirlərinin
birində yazır ki:

İlyas, hələ kam almamış
Nə tez tapdı azar səni.
Yazılmamış bir kitabsan,
Kim tamamlar, yazar səni...

Dedim əhdə çatasın,
Nə tez yatdın, yatasın.
İki körpə atasın,
Haray çəkib gözər səni.

Alışanda daş üstə daş,
Torpağın nəm, kəfənin yaş.
Çağır gəlsin Əli qardaş,
Əgər sıxsız məzar səni...

İlyas İbrahimov Məmməd Aslanla

Bax beləcə öz ölümüylə onu tanıyanların və Hoçaz qayasının sinəsinə
ömürlük çalın-çarpaz dağ çəkib nakam şair. Elə bir dağ ki, uzun illər keçsə
də, o dağ o qayanın sinəsindən və İlyassevərlərin qəlbindən silinməyəcək...

Baxıram görünür Hoçaz qayası,
Saxlanır qəlbində mərdlərin yası.
Aldın təvazökar şair İlyası,
Qismət etdin vaxtsız torpağa, dünya...

(Məhəmməd Səyyah)

Xatirə LAÇIN

POEZİYA

İlyas İBRAHİMOV

OLMASAYDI

Qəlbimə qoymazdım qəm karvanını,
Gözü yollar çəkən yar olmasaydı.
Bir bülbül olardım gül xatirinə,
Əgər gül qoynunda xar olmasaydı.

İndi bildim açan güllər solarmış,
Hər nazlı baharın bir qışı varmış.
İnsanlıq dağlardan yüksək olarmış,
Çoxların aldadan var olmasaydı.

İlhamım çaylartək coşubdur yenə,
Şığıyır tərlantək söz incisinə.
Kainat deyərdim insan köksünə,
Amma ki, könüllər dar olmasaydı.

Aqıl insanların dərin kamalı,
Zülmətə nur saçır günəş timsalı.
Mərdin ağarmazdı saçı-saqqalı,
Namus, qeyrət, bir də ar olmasaydı.

Həyatı dərk edən sürər həyatı,
Tapar öz işində haqqı, nicatı.
Mənzilə çatardı hər igid atı,
Namərdlər qurduğu tor olmasaydı.

İlyasam, zəhmətdir mənim şöhrətim,
Bir də insanlığa saf məhəbbətim.
Qəlbimdə qalardı dərdim, möhnətim,
Sinəmə basdığım tar olmasaydı.

VERƏYDİN

Çərxi-fələk, gərək belə dərdi sən
Hər bəd əməl tutanlara verəydin.
Neçə-neçə evlər yıxıb zülm edən,
Məqsədinə çatanlara verəydin.

Kim qurşanıb pis əmələ, pis işə,
Çalışır ki, hər yetənə ilişə.
Kim gözləmir el təsivin həmişə,
Ar-namusun satanlara verəydin.

Kim düşməndir adətinə, dilinə,
Kim tez düşür nakəslərin feline,
Kim kəc baxır vətəninə, elinə,
El-obanı atanlara verəydin.

Kim dünyada yüksəlməkçün alçalır,
Kim sevinib yıxılana əl çalır,
Kim dünyada söz gəzdirir, söz alır,
Aralığı qatanlara verəydin.

Ona-buna quru böhtan yazana,
Haqq yolunu gündə min yol azana,
Yaxşılara dərin quyu qazana,
Əli qana batanlara verəydin.

1963-cü il

EHTİYAC

Şahidiyəm bu hikmətin əzəldən,
Vurur könüllərə yara ehtiyac.
Aslan da diz çökər tülkü önündə,
Əgər salsa dəmir tora ehtiyac.

Bu ağır yaranı çəkənlər bilər,
Gözünün yaşını tökənlər bilər.
Əyilməz qəddini bükənlər bilər,
Kimi salıb bir də dara ehtiyac.

Ehtiyac önündə dəmir mum olar,
Keçilməz qayalar narın qum olar.
Alovlu meşələr sönən şam olar,
Edər ağ üzləri qara ehtiyac.

Ehtiyac önündə söz qüvvəsizdir,
Ayaq qüvvəsizdir, diz qüvvəsizdir.
Əyrilər qalıbdır, düz qüvvəsizdir,
Tərlanı qul edər sara ehtiyac.

Bu ağır yaralar var sinəm üstə,
Tapılmır dərmanım, yoxdur heç kəsdə.
Bir şeydə bülbüləm, yandım qəfəsdə,
Salıb məni bu odlara ehtiyac.

Sinəm alovlandır, istərəm yanam,
Əhdimə çatmamış oda qalanam.
Məni soraqlama, vəfalı sonam,
Atıb məni uzaqlara ehtiyac.

Dostlarım ayrılıq badəsin içər,
Yada könül verər, təzə yurd seçər.
Bu qədər ağrını tək İlyas çəkər,
Səbəbkardır bu dağlara ehtiyac.

DAĞLAR

Haraylaram, sizə çatmaz,
Mənim səsim, ünüm dağlar.
Hər nə keçib sizdə keçib
Yaxşı-yaman günüm, dağlar.

Vurğunam hər daşınıza,
Ağ dumanlı qaşınıza.
Dönə-dönə başınıza
Mən dolanım-dönüm, dağlar.

Heç olmayıb ömür yarı,
Canım tapıb dərd-azarı.
İlyas deyər, sizə sarı
Bir də düşə yönüm, dağlar.

ETİRAF

Qəlbə dəyənlərin düşməniyəm mən,
Bəs niyə səhv edib qəlbə dəymişəm?!
Tutduğum işləri heç düşünmədən,
Bir könül qapısını yaman döymüşəm.

Mən ki, dərk edirəm necədir ürək,
Axı o hər şeydən incədir, incə.
Neyçün bu hikməti özüm bilərək,
Bir qəlb yaraladım bir an keçincə?!

Bilirəm, hər uçan yenə düzələr,
Təkcə sınan qəlbi yamamaq olmaz.
Ah! günahkar qəlbim, gör etdin nələr,
Şüşəni qayada sınamaq olmaz!

Mənim şirin dilim niyə bir anda
İlan ağısı tək zəhərə döndü?
Bu axşam sözümdən bir qəlb sınında
Elə bil ömrümün çırağı söndü.

QÜRBƏTİN

Kim deyər qürbətə səfər eyləyim,
Məncə, çox dərdlidir halı qürbətin.
Nə müddətdir bu odlara yanışam,
Qalıb ürəyimdə xalı qürbətin.

Məclislər qursam da, içsəm də şərbət,
Yenə də könlümdə artır dərd, möhnət.
Qəlbə ilham olmaz, ağızda ləzzət,
Zəhərdən acıdır balı qürbətin.

Vətəndə bircə gün yüzə əvəzdir,
Boranlı zimistan yaza əvəzdir.
Elimdə geydiyim bezə əvəzdir
İpəyi, tirməsi, şalı qürbətin.

İlk dəfə qürbətə qədəm qoyunca,
Könül ağlamazmı məgər doyunca?
İlyasam, istəram ömrüm boyunca
Bağlansın üzümə yolu qürbətin!

DÜNYA KİMƏ QALASIDI...

Gəl güvənmə gül yanağa,
Açan güllər solasıdı.
Bu dünyanın adətidir,
Verdiyini alasıdı.

Leyli, Məcnun, Əsli hanı? –
Köçənlərin yoxdur sanı.
Fələk neçə şirin canı
Kəməndinə salasıdı.

Yandır ümid çırağını,
Öpüm yaqut dodağını.
Əcəl bir gün caynağını
Sinəmizə çalasıdı.

İlyas deyər könül xəstə,
Çarəsi yox heç bir kəsdə.
Qoy başını sinəm üstə,
Dünya kimə qalasıdı...

HƏKİM

Dərd insana üz verəndə
Nə şirindir can, ay həkim.
Qoyma məni dərd əlində,
Əhvalıma yan, ay həkim.

Yaxşı deyil üzə demək,
Səndən qeyri yoxdur kömək.
Mən yazığa zalım fələk
Olubdur düşman, ay həkim.

Küsmüşəm çərxi-dünyadan,
Kömək yox Allah-taaladan.
Qurtar məni bu bəladan
Var isə imkan, ay həkim!

**ÖZ DOĞULDUĞUN YERİN
HAVASINDAN, SUYUNDAN
DOĞMA HEÇ NƏ OL A BİLMƏZ**

Rəşad MƏCİD: 50 il əvvəl doğulduğum yer kimi Ağcabədi göstərilib. Ona görə ki, babamgil orada yaşayırdılar. Və mənim rəsmi yaşayış yerim kimi ora göstərilib. Əslində Laçının Ağoğlan kəndində doğulmuşam. O kənd indi işğaldadır. Yadımdadır ki, nənəm mənə doğulduğum çarpayını da göstərirdi həmişə. Sonra Ağcabədiyə və atamın işləri ilə əlaqədar olaraq Ağdama köçdük. Kəndin üç tərəfindən çaylar axırdı. Nənəmin həyatında hündür tut, giləs, alma ağacları var idi. İndi də insan rahatlığının ən pik nöqtəsində gözümlə qabağına o ağacların altına sərdiyimiz gəbənin üstündəki döşəkçələr, mütəkkələr və orada keçən uşaqlığım düşür. Qarabağ, uşaqlığımı keçdiyi Ağdam, sevdiyim şəhər olan Şuşa, gözümlə açdığım Laçın, Ağoğlan kəndi mənim üçün bir ağırlı məqamdı, ürəyimi titrədən, kövrəldən bir yerdir. Mən o hadisələri, o yerləri virtual olaraq xatırlayanda da əsirəm, göz yaşlarımı saxlaya bilmirəm. Mən “Google”da nənəmin Ağoğlan kəndindəki evini tapdım, Ağoğlan məbədinə baxdım və orada nənəmin evinin damını uçulmuş gördüm. O kənddən süjetlərə baxdım, orada ermənilər tədbirlər keçirirlər. Oradakı alban məbədinə də ermənilər kilsəyə çeviriblər və çox sarsıldım. Buna görə də keçmiş, o yerləri ağıyla, əzabla xatırlamaq çətindir. Hətta o tərəflərə – Qarabağa gedəndə, o dağları görəndə içimdə nələrinə sınıb dağıldığımı hiss edirəm. Amma bütün bu pessimist notlara baxmayaraq, mən inanıram ki, biz mütləq o torpaqlara qayıdacağıq. Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü bərpa edəcək. Öz doğulduğun yerin havasından, suyundan doğma heç nə ola bilməz. Sizə bir şey deyim. Mənim doğulub böyüdüyüm, gəzdiyim yerlər var idi. Evimiz, rayonumuz, oxuduğumuz məktəb, küçəmiz, məhəlləmiz. İndi yoxdur, düşmənlər tapdağındadır. Mən o yerləri xatırlayanda elə bil bədənimdən elektrik cərəyanı keçir. Titrəyib əsirəm həqiqətən. Bir-iki il qabaq Goranboya getmişdik. Yolu keçəndə çönüb o tərəflərə – Qarabağ dağlarına baxanda elə bil ki, cərəyan vurdu məni. Üzümlü tez çevirdim. Onda anladım ki, mən o dağlara baxmaq istəmirəm. Və ona görə baxmaq istəmirəm ki, o dağlar mənə acı şeyləri xatırladır. Məni

incidir, əziyyət verir. Amma o elə əziyyətdir ki, istəsən də beynini ondan təmizləyə bilmirsən.

Bir dəfə Laçında doğulduğum evi tapmışdım. Üstü tam dağılmışdı. Allah hamıya cansağlığı versin, mənim nənəm durur hələ. Doxsandan artıq yaşı var. Dedilər neynirsən elə, amma o evdən arvada danışma. Çox pis olacaqdı çünki. Mən də susdum, demədim.

P.S. Təqdimata ehtiyacı olmayan Rəşad Məcidi heç bir şərhə, müqəddiməsiz 50 illik yubileyi münasibətilə təbrik edirik!

AXTAR BABALARI

REPRESSİYA YADDAŞLARDA

Rəşid Məhərrəmovun dedikləri: Mən 1925-ci ildə Laçın rayonunun Hacıxanlı kəndində anadan olmuşam. 1930-cu ilin yayında atamı, babamı, atamın əmisi oğlunu – Məhərrəmov Qasım Əhməd oğlu, Alxanov Əli Kərbəlayı Məhərrəm oğlu və Məhərrəmov Əli Bərxudar oğlunu, 1937-ci ildə isə babam Məşədi Əhmədi aparıblar. Onu Xankəndində erməni Ağcan-yan güllələyib. Bu haqda Ziya Bünyadovun “Qırmızı terror” kitabında da məlumat verilib. Mən çox yerə yazdım. Bəraət verildəndən sonra – 1957-ci ildə adı çəkildi. Xruşşov xaricə gedəndə ona sual vermişdilər ki, sovet hakimiyyəti nə qədər adamı məhv edərək hökumət qurub? Xruşşova təzyiq etmişdilər. O zaman repressiya qurbanlarına bəraət verilməyə başladı. Ancaq mülkləri qaytarılmadı. Nağdalı sovxozu Məşədi Əhmədin mal-dövləti hesabına yaradılmışdı.

Quzanlının fermasında olanda Nağdalı sovxozunun ərazisinə yaylağa gəlmişdik. Sabir Vəliyevlə görüşüb hal-əhval tutduq. Laçında uşaqdan-böyüyə hamının tanıdığı Sosialist Əməyi Qəhrəmanı Şərqiyyə Vəliyevanın ömür-gün yoldaşı Sabir kişi burada keçirdiyi günlərdən, eşitdiklərindən bizə söhbət açdı. Dedi ki, bura gələndə mən balaca uşaq idim. Yeni yaradılan Nağdalı sovxozuna Salahov soyadlı bir nəfər rəhbərlik edirdi. Hər fəhləyə 400 qram çörək verilirdi. Hələ o vaxt Məşədi Əhmədin adını tez-tez çəkir, bu sovxoz qurulanda onun şəxsi mal-qarasının üstünlük təşkil etdiyini deyirdilər.

Atam gedəndə qapıda nə qədər mal-heyvan vardı hamısını, o cümlədən 60 yanı balalı inəyi müsadirə etdilər.

3-4 il babam bizi qaçaq kimi saxladı. Qarabağda, Qaradolaqda, Usufcanlıda, Çullunun meşəsində 4 il gizləndik. O vaxtlar Seyid Məmmədin atası Seyid İbrahim sürgündə 4 il qaldı. 1934-cü ildə babam kəndə qayıtdı. 2 araba ilə hərənirdi, yaxşı dostları vardı. Kolxozun 40 qoçunu saxlamaq üçün verdilər Məşədi Əhmədə.

Bir axşam atlılar gəldi. Məni qapıda oynadığım yerdə götürdülər. Nə içəri qoydular, nə də babamgilə. Doldular babamgilin evinə. Evi ələk-vələk elədilər. 1937-ci ilin yayı, iyul ayı idi. Babamı apardılar Laçına. Rəhmətlik Xanalı Rəsulov da milisdə işləyirdi. Nənəm ona bir sərnic yağ verdi ki, el adamıdır, Məşədi Əhmədə çatdırırsın. Amma aradan 10-15 gün keçməmiş Məşədi Əhməd Xankəndində güllələnmişdi.

Kərbəlayı Məhərrəmin atası Kərbəlayı Alıxan öz əmisi oğlu ilə ziyarətə gedibdir. Orada da rəhmətə gedib, dəfn olunub. Ölümündən əvvəl bir bayatı da deyib:

*Ay doğdu axtalandı,
Gün doğdu laxtalandı.
Gedəndə anama de
Qəbirim taxtalandı.*

Kərbəlayı Məhərrəm də Kərbəlayı Alıxanın arvadı Məşədi Səvgilinin qucağında qalıb.

Sultan bəyin dəstəsində vuruşan Şəlvə dərəsindən Cahangir oğlu İrza quşu gözündən vurub. Məşədi Əhməd oğlu Qasım, Alxan oğlu İrza, Alpoutdan Nəsir oğlu Balakəsi orduya ərzaq və silahla kömək ediblər. Yaponiyadan alınan uçatılan 7 km yol qət edirdi. O uçatılanın biri də bizdə olub.

Laçın rayonu işğal olunana qədər Hacıxanlı kənd orta məktəbinin yerləşdiyi bina və yerli icra orqanlarının balansına verilən bir çox tikililər də vaxtı ilə babam Məşədi Əhmədin mülkləri olub. Azərbaycan müstəqillik qazanandan sonra həmin tikililərə varislik hüququmuzu bərpa etməyə ümidləndiyimiz anda öz mülklərimizi də itirdik. Amma doğma dədə-baba yurdu-muza qayıtmaq inamımızı hələ də itirməmişik.

Xatirə LAÇIN

YAĞIŞ YAĞIR...

Kaş ki mən də
yağış olub yağa biləm Laçınıma, torpağıma...

Evimizdən yuxarıda
o təpədən axa biləm...
Bir kənardan evimizə
oğrun-oğrun, gizlin-gizlin baxa biləm...

Damcı-damcı oxşayam mən
Bağçadakı çiçəkləri, ağacları,
Ağrı deyib ağlayam mən həyətdəki
cökələri, çinarları, qovaqları...

Yağa-yağa səpələnəm evimizin bağçasına, küçəsinə...
Damcı olub süzüləm mən
otağımın pəncərəsi, şüşəsinə...
Baxıb görəm pəncərədə çiçəklərim soluxubmu?
Qardaşımın əsir tarı o əllərçün darıxıbmı?

Yağam, yağam o yerlərə,
səpələnəm torpağıma...
Sığal çəkəm qızılgülün,
həmərsinin yarpağına...

Sonra artıb qəfil coşam birdən-birə...
Dərələri yara-yara, sağa, sola
Axıb gedəm, qarışam mən Həkərimə...
Bu da mənim sonum ola...
Bu da mənim sonum ola...

DİLQƏMİ...

Həsərət qanadında, nisgil köçündə
Öz yurduna əsir gedən qardaşım.
İndi deyin, necə çəkək bu dərdi? –
Öz elində girov düşən qardaşımın eşqinə,
Ay aşiq, Dilqəmi çal, Dilqəmi...

Heç bilmirəm şərəfdimi, şöhrətdimi,
Heç bilmirəm başımıza töhmətdimi?
Öz yurdunda əsir düşmək rəvadımı,
Qismətdimi?
Öz elində girov düşən qardaşımın eşqinə,
Ay aşiq, Dilqəmi çal, Dilqəmi...

Neçə-neçə soydaşımız əsir düşdü, oyanmadıq,
İçimizdən baltalandıq, talan olduq, inanmadıq.
Gözü çıxan qardaşımı sağ-salamat alammadıq,
Öz elində girov düşən qardaşımın eşqinə,
Ay aşiq, Dilqəmi çal, Dilqəmi...

Çal ki, bəlkə vicdanımız oyana,
İçimizdən heç olmasa hikkə, qisas boylana.
Daha dərd varmı ki, bundan o yana?
Öz evində girov düşən qardaşımın eşqinə,
Ay aşiq, Dilqəmi çal, Dilqəmi...

HƏYAT MƏNƏ NƏ VERDİ...

Uçub getdi əlimdən ömrün gözəl illəri,
Geriye qalanları ömrün xəzəl illəri.
Mən doğru xərcləmədim elə əzəl illəri,
Mən həyatdan nə umurdum, həyat mənə nə verdi...

Düz oturdum, düz yeridim, düz durdum,
Qismətimə əyri çıxdı, düz gördüm.
Taleyin pis naxışına ilmə-ilmə hörüldüm,
Mən həyatdan nə umurdum, həyat mənə nə verdi...

Gözlərimin kədərini gizlətdim hər görəndən,
Özümə pay götürdüm hər sevinib güləndən.
Bir kimsə xəbər tutmadı taleyimin kədər dolu yükündən,
Mən həyatdan nə umurdum, həyat mənə nə verdi...

Ümid ilə gözləyirəm o anı,
Bəlkə bir gün tale yazan verər mənə hesabı.
Niyə axı belə pozdu tərəzini-mizanı?
Mən həyatdan nə umurdum, həyat mənə nə verdi...

Bu həyatın axı mənə qərəzi nə, qəsdı nə?
Niyə durdu axı mənim taleyimin qəsdinə?
Yazdı mənim qismətimi yanlışına, tərsinə,
Mən həyatdan nə umurdum, həyat mənə nə verdi...

TƏKİ SƏNƏ DÖNÜM, LAÇIN

Razıyam lap dəli kimi,
Gülənc bir sərsəri kimi
Dönüm sənə, dönüm, Laçın...

Səfil-səfil küçələri
hey gəzərəm, dolaşaram.
Kənddən-kəndə, yurddan-yurda
ayaqyalın dağlar keçib, yal aşaram...

Qoy desinlər dəli gəlir,
Buna belə razıyam mən,
Təki sənə dönüm, Laçın...

İstərəm mən Laçınımda
çıxam hündür bir təpəyə,
dəli-dəli haray salam,
səsim çata kənd-kəsəyə.

Qışqıraraq, bağıraraq söyləyəm ki,
eyyyy camaat, bilirsiniz heç kiməm mən???
Daha köçkün deyiləm mən,
Daha qaçqın deyiləm mən,

Öz yurdumda, öz elimdə,
Alnı açıq, dili uzun dəliyəm mən...

Təki bunu söyləməyə üzüm olsun,
Dəli olum,
Amma bizə qaçqın, köçkün dəyənlərə
Söyləməyə sözüm olsun...

Xatirə Laçın Mikayıl Müşfiq adına Sumqayıt şəhər 34 №-li tam orta məktəbdə Qarabağa, Laçına həsr edilmiş tədbirdə

POEZİYA

Pərviz AXUND

Axundov Pərviz Eynulla oğlu 1987-ci ildə Laçın rayonunun Qarakeçdi kəndində anadan olub. 2005-2009-cu illərdə ADMİU-da musiqi ixtisası üzrə (aşiq sənəti/folklor) ali təhsil alıb.

Şeir yazmağa yeniyetmə yaşlarından başlayıb. Şeirləri vaxtaşırı olaraq bir çox qəzetlərdə, jurnal-larda, almanaxlarda və saytlarda çap olunur.

“Və hamını unutmaq” şeirlər kitabı Pərviz Axundun oxucularla ilk görüşüdür. Kitabda müəllifin müxtəlif illərdə yazdığı şeirlər yer alıb. Həm klassik, həm müasir ənənələrlə yazılmış bu şeirlər janr, üslub və mövzu baxımından rəngarənglik təşkil edir. Pərvizin bu kitabında aşiq şeirləri – qoşma, gəraylı, təcni; he-cada yazılmış lirik şeirlər; sərbəst şeirlər – o cümlədən fraqment şeirlər və digər bir-birindən fərqli janr və üslubda yazılmış poeziya nümunələri vardır.

Kitabın redaktoru Şərif Ağayar, ön söz müəllifi Əsəd Cahangirdir. Kitab “OL” MMC-nin mətbəəsində “Zero” nəşriyyatı tərəfindən dərc edil-mişdir.

XOŞBƏXTLİYİN İRONİYASI

(Bir qaçqının manifesti)

Yadımdadı avtobusa doluşub
kəndimizdən köçdüyümüz gün.
Ayrı aləm idi
bir yerdən başqa yerə köçmək sevinci
biz uşaqların.

İtirdiyimə görə ağladığım tək şey:
əminim oğlu Mirzəxanın mənə aldığı
qırmızı oyuncaq maşın.

Yadımdadı,
əmoğlunun aldığı maşın
anamın qurduğu hananın
pəncərəyə tərəfki yanında qaldı.

Pəncərədən
Şirin dayının evi görünürdü;
Şirin dayının evi göz qoyurdu
qırmızı oyuncaq maşına.

Yadımdadı,
anam demişdi at şəkli toxuyacaq xalçaya –
Sadıq babamın kəhər atının şəklini.
Mən də deyirdim
ip də çəksin boğazına –
qaçmasın deyə.
Macal vermədilər!

Macal vermədilər
anam o atı o xalçaya hörükləsin.
Yağı qoruğu idi sanki.
Babamın atı perik düşdü...
Hanamız qurulu qaldı...

Yadımdadı,
darvazanın qarşısında
çöməlib bizə baxırdı Qızıl itimiz.
İki ağır yorğun-yorğun hürdü,
sonra küçənin döngəsinə qədər
yüyürdü arxamızca.
Onu sonuncu dəfə
gözlərimin içinə baxan gördüm
kəndin çıxışında.
Dəhşətlidi ilim-ilim itib-batmaq
tərk edilən bir itin baxışında...

Ağladım
qırmızı oyuncaq maşın üçün.
Kəndimizi,
itimizi,
itirdiklərimizi
it yerinə də saymadım.

Uşaq idim,
Beş yaşım vardı.
Laçın adı keçəndə
ağına kəndin ortasındakı
transformator gələn uşaqdan
nə gözləyirsən axı...

Yadımdadı
kəndimizdən köçdüyümüz gün.
Ayrı aləm idi
bir yerdən başqa yerə köçmək sevinci
biz uşaqların.

Hamının bizə yazığı gəldiyi yerdə
necə də xoşbəxt idim.
Atam demişdi
qarğıdan özümüzə ev tikəcəyik.

Sevinməmək əlimdə deyildi,
Bezmişdim sanki
ağban-ağban,
çilçıraqlı evlərdən.

Qarğı-qamış gətirən traktoru görüncə,
var səsimlə bağırışdım:
“evimiz gəldi! evimiz gəldi!”

Ailəlikcə
qarğıdan “dam” hörməyə çırmandıq;

Anam
tapa bilmədi
hörmədiyi xalçanın təskinliyini;

Qarğıdan “at” düzəldib “çapdım”,
xeyri olmadı...

Sonralar gözümlə gördüm
xoşbəxtliyin
yavaş-yavaş bədbəxtliyə döndüyünü;
qayğının, ehtiyacın
addım-addım arxamızca düşdüyünü.

UNİSEF paketlərini
daşıyanda evinə,
sevinə-sevinə,
anladım
bizim qismətimizi Tanrının deyil,
“yardımsevər” ölkələrin,
ATƏT-in, BMT-nin yazdığını.

Halbuki,
bizim də qarğı-qamışdan bir evimiz,
göyərçin yuvasına bənzər
bir daxmamız olduğuna
çox sevinmişdim...

BATSIN BU DÜNYA

İstərəm batsın bu dünya,
Batsın, bir daha çıxmasın.
Hansı yola qədəm qoyum,
Gedib günaha çıxmasın?!

Oturub xiffətmi çəkim,
Qəmmi yeyim, dərdmi çəkim?
Dərdimi xəlvətmi çəkim,
Səsim Allaha çıxmasın?!

Həyat ölümünən iç-içə,
Yollar keçmiş neçə-neçə.
Batsın bu dünya bir gecə,
Batsın, sabaha çıxmasın.

**TUTDUM ƏTƏYİNDƏN,
EY QƏM**

Tutdum ətəyindən, ey qəm,
Gəlir, gəlsin zaval mənə.
Səni çəkmək qaydasını
Bilmirəm, başa sal mənə.

Yolların ağına düşək,
Qarda donaq, odda bişək.
Bir söhbət tapıb bölüşək;
Cavab sənə, sual mənə.

Gözüm göz yaşına boylu...
Bəxtimin içi oyulu...
Oynarsan olmaz oyunu,
Verməzsən bir macal mənə.

Ümid yoxdu izin tutam,
Əvvəl-axır gedəm çatam.
Yolun düşsə, atam-atam,
Bir ovuc ümid al mənə.

CANIM, SƏNƏ SÖZ DEYİRƏM

Getdim sevinc arzusuyla,
Gəldim yellənə-yellənə.
Ömrüm-günüm axar suyla
Axdı sellənə-sellənə.

Həsərət mənə sinə gərdi,
Tənhalıq lövbərin sərdi.
Tanımadım mən bu dərdi,
Üzdən bəllənə-bəllənə.

Canım, sənə söz deyirəm,
Bircə gün də döz deyirəm.
Əzrayılı gözləyirəm,
Günüm illənə-illənə.

DÜNYA

*Eynulla Sadığın eyni adlı
şeyrinə nəzirə*

Sənin dərdini çəkməyə
Qarışıbdı başım, dünya.
Qayğıların ortasında
Düynlənib qaşım, dünya.

Nagahan düşdüm əlinə,
Lənət olsun təməlinə.
Sənin hansı əməlinə
Şən nəğmələr qoşum, dünya?!

İnildəyən qəm sazıyam,
Qanlı yaşlar Arazıyam.
Dağılmağına razıyam,
Ağırdı qarğışım, dünya.

ARASDIRMA

II DÜNYA MÜHARİBƏSİNDƏ HƏLAK OLAN LAÇINLILAR...

Qarayev İsmayıl R... oğlu 1925-ci ildə Laçın rayonunda doğulmuşdur. 1942-ci ildə Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, 186-cı atıcı alayın avtomatçısı 10 yanvar 1944-cü ildə həlak olmuşdur. Vitebsk vilayətində dəfn edilmişdir.

Qarayev Məmməd İsmayıl oğlu 1901-ci ildə Laçın rayonunda doğulmuşdur. 1941-ci ildə Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, 202-ci atıcı diviziyanın 682-ci atıcı alayının avtomatçısı 22 iyul 1943-cü ildə həlak olmuşdur. Kursk vilayətinin Trostenets rayonu Lavrovka kəndindən 2 km cənubda dəfn edilmişdir.

Qasımov Cəlil Məhəmməd oğlu 1895-ci ildə Laçın rayonunda doğulmuşdur. Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, 13-cü ordunun 196-cı dəmir yolu tikinti batalyonunun avtomatçısı 13 fevral 1943-cü ildə həlak olmuşdur. Krasnodar diyarı Ryazansk rayonunda dəfn edilmişdir.

Quliyev İbad İ... oğlu 1924-cü ildə Laçın rayonunda doğulmuşdur. Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, 63-cü atıcı diviziyanın 346-cı atıcı alayının avtomatçısı 12 oktyabr 1943-cü ildə həlak olmuşdur. Vitebsk vilayətinin Bayevo kəndinin 1 km qərbində dəfn edilmişdir.

Quliyev İbrahim Ş... oğlu 1897-ci ildə Laçın rayonunda doğulmuşdur. Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, 271-ci atıcı alayının avtomatçısı 1 yanvar 1943-cü ildə həlak olmuşdur. Vladıqafqaz vilayətinin Kızılov kəndində dəfn edilmişdir.

Quliyev İqor Xudaverdi oğlu Laçın rayonunda doğulmuşdur. 1942-ci ildə Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, 176-cı atıcı diviziyanın 591-ci atıcı alayının avtomatçısı 23 fevral 1943-cü ildə həlak olmuşdur. Krasnodar diyarında dəfn edilmişdir.

Quliyev Kərəm Mircan oğlu 1916-cı ildə Laçın rayonunda doğulmuşdur. 1941-ci ildə Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, avtomatçı 24 yanvar 1942-ci ildə həlak olmuşdur.

Quliyev Gəray 1916-cı ildə Laçın rayonunda doğulmuşdur. 1941-ci ildə Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Serjant, feldşer 13 oktyabr 1942-ci ildə həlak olmuşdur.

Quliyev Səfər 1912-ci ildə Laçın rayonunda doğulmuşdur. Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Həlak olan sırası əsgər Tula vilayətinin Çern rayonu Podberyozero kəndində dəfn edilmişdir.

Quliyev Abas Məmməd oğlu 1907-ci ildə Laçın rayonunda doğulmuşdur. 1941-ci ildə Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, 77-ci atıcı diviziyasının 276-cı atıcı alayının avtomatçısı 24 dekabr 1943-cü ildə həlak olmuşdur. Nikolayev vilayətində dəfn edilmişdir.

Qurbanov Valeh Qurban oğlu 1911-ci ildə Laçın rayonunda doğulmuşdur. Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, avtomatçı 9 mart 1942-ci ildə həlak olmuşdur.

Nəzərov Hörmət 1907-ci ildə Laçın rayonunda doğulmuşdur. Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, 717-ci atıcı alayın avtomatçısı 1 oktyabr 1943-cü ildə aldığı yaradan vəfat etmişdir. Rusiya Federasiyasının Samara vilayətinin Sızran şəhərində dəfn edilmişdir.

Nəcəfov Əmir 1909-cu ildə Laçın rayonunda doğulmuşdur. 1941-ci ildə Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər 9 sentyabr 1942-ci ildə həlak olmuşdur. Rusiya Federasiyasının Oryol vilayətində dəfn edilmişdir.

Novruzov Cabbar Novruz oğlu 1920-ci ildə Laçın rayonunda doğulmuşdur. Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, 243-cü atıcı alayın avtomatçısı 13 avqust 1944-cü ildə aldığı yaradan vəfat etmişdir. Latviya Respublikasının Kalvariya şəhərində dəfn edilmişdir.

Novruzov Şahməhəmməd 1903-cü ildə Laçın rayonunda doğulmuşdur. 1941-ci ildə Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, 33-cü ordunun 215-ci atıcı diviziyasının 618-ci atıcı alayının avtomatçısı 27 dekabr 1943-cü ildə həlak olmuşdur. Belarusiya Respublikasının Vitebsk vilayətində dəfn edilmişdir.

Novruzov Əkbər Əkbər oğlu 1891-ci ildə Laçın rayonunda doğulmuşdur. Laçın RHK-dan orduya çağırılmışdır. Sırası əsgər, 318-ci atıcı diviziyasının 1339-cu atıcı alayının avtomatçısı 7 may 1944-cü ildə aldığı yaradan vəfat etmişdir. Ukrayna Respublikasının Kırım vilayətinin Sevastopol rayonunun Komari kəndində dəfn edilmişdir.

Mənbə:

- Azərbaycan Respublikası Xatirə Kitabı, III cild, Q hərfi, Bakı, 2001
- Azərbaycan Respublikası Xatirə Kitabı, XI cild, M, N hərfi, Bakı, 2011

Hazırladı: Araz YAQUBOĞLU

ARAŞDIRMA

Ziyəddin MƏHƏRRƏMOV,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

DEYİLƏN SÖZ YADİGARDIR...

Aşıq Ələsgər irsinin toplanması və nəşri ədəbiyyatşünaslarımızın həmişə diqqət mərkəzində olmuşdur. Hər dəfə Ələsgərin mətbuatda dərc olunmuş tapıntı şeirləri geniş oxucu kütləsini, aşıq yaradıcılığına, xalq folkloruna dərin maraq göstərən ilhamlı könülləri vəcdə gətirir, sənətin ölməzliyini bir daha onlara xatırladır.

Aşıq Ələsgər yaradıcılığının pərəstişkarı olan, onun poeziya dünyasına səyahət edən, bu “dünya”nın misilsiz gözəlliklərinə vurulan aşıqlar, xanəndələr, müğənnilər, bədii söz ustaları dönə-dönə onun yaradıcılığına müraciət etmişlər. Onlar xalqımızın gözəl adət-ənənələri üzərində qurulan toylarda, düyünlərdə, şənliklərdə və el bayramlarında Ələsgər qoşmalarını məclislərimizin bəzəyinə çevirmişlər.

Şuşada sazlı-sözlü bir ilham sahibi var. Onun köksündə şeirlə uyuyan, nəğmə ilə oyanan, saz tellərində pərdələnən bir ürək döyünür. Bu döyüntülər içərisində “Dilqəmi”, “Kərəmi”, “El köçdü”, “Sarıtel”, “Ruhani”, “Vaqifi” havaları oymaq-oymaq cılvələnir, xoş ahənglə pərvazlanır... Onun sazına, sözünə dəfələrlə qonaq olmuşuq. Bu “qonaqlıq” bizə ən ləziz nemətlərdən ləzzətli sayılıb. Xoş ləhcəsi, ovsunlu avazı, elinə, obasına ifrat dərəcədə bağlılığı şeirlərinə də süzülüb:

*Gəzdim, səfər etdim, məclislər gördüm,
Gözəllər yığnağı bizim yerdədir!
Hürüsü, Pərisi, Mələkzadəsi...
Kəkliyin oylağı bizim yerdədir!*

*Hər dağdan ucadır Qırxqızın dağı,
Dumana bürünür hər axşam çağı.
Pendiri, motalı, kəsmiyi, yağı,
Qatığı, qaymağı bizim yerdədir!*

*Yaz olanda axar sular durulmaz,
İgidləri var ki, qorxmaz, yorulmaz.*

*Məmmədəli kimi qolu burulmaz,
Qartallar çaynağı bizim yerdədir!*

*Elə ki, gələndə bahar ayları,
Olur gözəllərin haqqı-sayları.
Tutulur hər yanda oğul toyları,
Elin bir ayağı bizim yerdədir!*

*Bir çiçək açmaqla bahar-yaz olmaz,
Dağın zirvəsindən qarı azalmaz.
Aşıq Kərəm, çağlamaqdan yorulmaz,
Çayların qaynağı bizim yerdədir!*

Sözlərini tamamlayıb, söhbətin mövzusunı dəyişdi, ustadlardan söhbət açacağını bildirdi. Söz-söhbətin yenidən qızıqan növbəti “qonaqlığı” bizə daha əvəzsiz nemət bəxş etdi. Aşıq Kərəmin sirli bir dünya olduğunu kəşf etdik... Onun ilham dolu sinəsi Ələsgər nəğmələrinə bələnib. Burada hələ heç kəsə bəlli olmayan neçə-neçə dastan, rəvayət, nağıl uyuyub. Bunların içərisində el nəğməkarı Dədə Ələsgərlə bağlı olan maraqlı, duzlu, məzəli əhvalatlar onun can evinin daimi bəzəyidir.

Aşıq Kərəm Bəylərov¹ bizi Ələsgərin zəngin poetikasının üç tarixi sənədi ilə də tanış etdi. Aydın oldu ki, ölməz sənətkarın ədəbiyyat aləminə bəlli olmayan “Gözlərinə qurban”, “Sənəm, gəl!” və “Şəvəkarda” rədifli qoşmaları da var.² Bu qoşmalar Aşıq Kərəmin bibisi Göyçək qarının cavan vaxtı iştirakçısı olduğu bir toy məclisində deyilib, sonralar o da Kərəmin anası Başxanım nənəyə olmuş əhvalatla birgə söyləyib...

Əhvalat belə olub:

Aşıq Ələsgərin yaxın qohumu Ayna Laçının Şəvəkar kəndində ərdə imiş. Buna görə də aşığın tez-tez güzəri bu yerlərə düşmüş. Bu yerlərin camaatı aşığın saz-sözünə elə öyrəşibmiş ki, bir məclisi də onsuz keçirməmişlər. Toya bir həftə qalmış şənlik sahibləri Ələsgərin dalınca Göyçə mahalına adam göndərər, yolunu səbirsizliklə gözləyərmişlər. Təvazökar aşıq yolun uzaqlığına baxmayaraq, xeyir iş üçün onların dəvətini məmnuniyyətlə qəbul edər, vacib işi olsa belə, yarımçıq qoyub getməyə tələsərmiş. Çünki həmin məclislərdə yaranan qoşmaları dillər əzbəri olarmış...

Aşıq Ələsgər Aynanın oğlu Əmiraslanla ilqar bağlayıbmiş ki, “oğul, sənənin toyunda bir dövrən açacağam ki, ruzgarın gözü hələ belə şənlik görməmiş olsun. Təki sən gözəlti eylə, toya tələs, qalanı mənim boynuma...”

Toy məclisi qurulur. Aşıq Ələsgər telli sazı sinəsinə basıb bir ustadnamə söyləyir, sonra isə “Tufarqanlı Abbasın nağılı”nı başlayır. Nəzərlər məclisin ortasında cövlan edən aşığa zillənir. Gülgəz Pərinin ucbatından Abbasın başına gələn müsibətlərdən maraqla söhbət açan aşıq “Şərili” havası üstündə “Ay bu yanda dur” qoşmasını məlahətli bir avazla mağarda səsləndirir və sözlərin nə vaxt deyildiyini nağıllayır. Ondan xahiş edirlər ki, Ana-xanımın küsüb getməsini danışsın. O isə təklifin üstündən sükutla keçir, us-

¹ Laçın rayonunun Alxaslı kənd sakini, mərhum el sənətkarı

² Yeri gəlmişkən qeyd olunmalıdır ki, Dədə Ələsgərin 1999-cu ildə “Şərq-Qərb” nəşriyyatında çapdan çıxan kitabına bu məlumatların əlavə edilməsi unudulmuşdur. Bu qoşmalar olmuş əhvalatla birlikdə “Şuşa” qəzetinin 27-30 mart 1976-cı il tarixli saylarında, “Sovet kəndi” qəzetinin 1984-cü ilin 99-cu sayında, həm də Azərbaycan Ensiklopediyası NPB tərəfindən 1997-ci ildə nəşr olunan “XX əsr Göyçə aşıq mühiti (1920-1950-ci illər)” monoqrafiyasında öz əksini tapmışdır.

tadı Aşıq Alıdan, Ağdabanlı Qurbandan oxuyur. Kəndin ağsaqqallarından olan Əmiralı oğlu İsa ərklə deyir:

– Ay Aşıq Ələsgər, dillər əzbəri, el-el dolaşan, ağız-ağız gəzən gözəlləmələrinin hamısı toylarda yaranıb. Hansı toyda olmuşsansa, gözəlləri tərənnüm edibsən. Bu nə olan işdir ki, məclisdə əyləşən maral baxışlı zənənləri mədh etməkdən çəkinirsən. Qocanın bu atmacasından təsirlənən sinədəftər cəsarətlənərək, məclisi saymazyana süzür. Nəzərləri kirpikləri ilə can alan, süzgün baxışları ilə xəstələrə şəfa verən, üzündəki qara həpəşi xalları ilə bütün aşıqları dərdə salan bir gözələ sataşır. Bu ani baxışdan gözəlin sifətinə qızartı çökür. Ələsgərin baxışlarından onun düşdüyü vəziyyəti duyan qızgəlinlər Sənəmin qol qaldıraraq oynamasını təklif edirlər və Sənəm də təklifə etiraz etmir... Alıqulu və Daşlı kəndlərindən toya dəvət olunmuş qonaqlar şabaşı Sənəmin başından dolu kimi yağdırırlar. Ələsgər o saat başa düşür ki, qonaqların da umacağı var. Arifə nə işarə? Odur ki, məclisi sakitləşdirir və üzünü camaata tutub deyir:

– Ay camaat, bu Sənəmə bir qatar sözüm var, icazə verirsinizsə deyim. Hamı bir ağızdan:

– De, Aşıq Ələsgər, de, – deyər israr eyləyirlər...

Aşıq Ələsgər sazını sinəsinə müstəkəm edib:

*Sənəm oynar yerışıynən,
Süzgün-süzgün duruşuynən,
Alıqululu bu kişiyənən
Sənəm, gözlərinə qurban,
Mənəm, gözlərinə qurban.
Əgər qayıl olursansa,
Nənəm gözlərinə qurban!*

*Mənzil uzaq, yollar çətin,
Saxlaram dostun hörmətin.
Saray, Telli, Güləbətin,
Sənəm, gözlərinə qurban,
Mənəm, gözlərinə qurban.
Əgər qayıl olursansa,
Nənəm gözlərinə qurban!*

*Sənəm gəlir asta-asta,
Qədəmləri gözüm üstə.
Şabaş tökənlər nə bəhsdə,
Sənəm, gözlərinə qurban,
Mənəm, gözlərinə qurban.
Əgər qayıl olursansa,
Nənəm gözlərinə qurban!*

*Bir dərd qaldı Ələsgərdə,
O Daşlılı Qələndər də.
Bütün qədir bilənlər də,
Sənəm, gözlərinə qurban,
Mənəm, gözlərinə qurban.
Əgər qayıl olursansa,
Nənəm gözlərinə qurban!*

Söz tamama yetişir, lakin Əmiralı oğlu İsa pərtliyinnən başını da qaldırmır. İstəyir ki, məclisə alapozanlıq salsın. Sonra günah özündən düşdüyünə Ələsgərdən üzr istəyib deyir:

– Aşıq, bağışla, öz dilimin bəlasına düşmüşəm. Mən xahiş etməsəydim, heç sən də qaranı ağa, ağı qaraya qatmazdın. Sənin tərəflədiyən Sənəm mənim bacımdır. Zərəli yoxdur. Bu bir ələdüşməz gündür ki, öz ayağıyla gəlib Şəvəkara çıxmısan. Neçə qızıl versəydim də səni Göyçə mahalından buraya gətirib bacıma bu cür tərif dedirtdirə bilməzdim...

Ələsgər həm gülümsəyərək, həm də ciddi bir görkəm alaraq Əmiralı oğlu İsayə deyir, İsa kişi, xaric getmə, məclisdəkilərin hamısı bizim ana-bacımızdır.

Bu söz məclis iştirakçılarının xoşuna gəlir və aşıqı alqışlayırlar... Toy qurtarır, camaat evinə dağılır. Gecənin bir vaxtınadək Ələsgərin gözüne yuxu getmir, ilan vuran yatsa da o, yata bilmir. Sənəmin şəninə təzə bir şeir qoşur, səhər qohumu Aynadan xahiş edir ki, al bu gözəlləməni Sənəmə ver, özünə də onunla görüşmək arzusunda olduğumu söylə. O, Sənəmin yanına gəlir və çox söhbətdən sonra şeiri ona oxuyur:

<i>Səni gördüm, əl götürdüm dünyadan,</i>	<i>Bir üzün şəmsdir, bir üzün qəmər,</i>
<i>Yaşılı, zərbəbli, allı Sənəm, gəl!</i>	<i>Həsrətini çəkən ləbindən əmə.</i>
<i>Ovçunu görəndə maral baxışlı,</i>	<i>Guşunda sırğadır, belində kəmər,</i>
<i>Ay üzü, birçəyi, xallı Sənəm, gəl!</i>	<i>Mən bədbəxtəm, uzaq yollu Sənəm, gəl!</i>

<i>Möhnətindən qəfil düşdüm azara,</i>	<i>Daraba dalından qıya baxırsan,</i>
<i>Təbibimsən, eylə dərdimə çarə,</i>	<i>Ələsgəri yandırırısan, yaxırsan.</i>
<i>Bilsəydim gəlməzdim mən Şəvəkara,</i>	<i>Müjganları sinəm üstə çaxırısan,</i>
<i>Qaymaq dodaqları ballı Sənəm, gəl!</i>	<i>Olmaginən qalmaqallı, Sənəm, gəl!</i>

Sənəm xoşhallanır... Aşığa sataşmaq üçün özünə sığal verib Ayna ilə birlikdə Ələsgərin yanına gəlir. İçəri girəndə görür ki, Aşıq Ələsgər əyləşib, özü də yaman fikrə dalıb. Sənəm aşıqı bu vəziyyətdə görüb eyhamla deyir:

– Aşıq qardaş, tərifini göyün yeddi qatına qaldırıblar. Bunu deyiblər ki, yaxşı igidin adını eşit, üzünü görmə... Hayıf o sazına, sözünə. Sazı sinəyə basanda ağzından dür tökülür, adi halda isə adam qorxu keçirir...

Bu sözlər Ələsgəri təsirləndirirsə də, təmkinini pozmur, zarafat yana deyir:

– Ay Sənəm, çox gözəlliyinə, yanaqlarındakı xallara güvənmə. Ataların bir məsəli var: “Nə qədər ağ kağız olsa, onu qara mürəkkəblə yazırlar”. İndi qulaq as, gör, bəyəndiyin bu qara aşıq şəninə təkrar nə deyəcək və sən nə eşidəcəksən!...

Aşıq Ələsgər sazı sinəsinə müstəkam edib “Qanan ola” rədifli qoşmasını “Kərəm gözəlləməsi” üstündə Sənəmə ithaf edir və sonra isə “Şəvəkarda” şeirini söyləyir:

Salmısan sinəmə eşqin közünü,
Bu yanan könlümü al Şəvəkarda.
Hər kim görsə Sənəm, Telli üzünü,
İnan, dilə gələr lal Şəvəkarda.

Tellinin gözləri, Sənəmin xalı,
Qocaldır cavanı, yandırır çalı.
Qar tutacaq gədikləri, yalları,
Ayna, deməginən qal Şəvəkarda.

Xaliq hər kimsəni bir cür yaradır,
Heç kim bilmir axır mənzil haradır.
Şücaətdə qul Ələsgər qaradır,
Tökülür ağzından ləl Şəvəkarda.

Azərbaycan Elmlər Akademiyasının 1963-cü il nəşri olan “Aşıq Ələsgər” kitabında “Qanan ola” rədifli qoşmanın Laçın rayonunun Alxaslı kəndində Sənəm adlı bir gözələ deyildiyi göstərilir.¹ Əslində həmin şeirdə Sənəmin adı çəkilmir. Əldə olunan bu şeirlər isə şəxsən Sənəmin özünə deyildiyini sübut edir. Burada təsvir olunan kəndlər və onların sakinlərinin adının göstərilməsi geniş izahatın verilməsinə ehtiyac duydurmur... Lakin bir fakt barədə şərhə zərurət vardır: Salman Mümtazın 1935-ci ildə tərtib etdiyi “El şairləri” kitabının 349-cu səhifəsində “Sənəm, gəl!” rədifli qoşmasının Xəstə Qasıma məxsus olduğu göstərilir. Bu şeiri Aşıq Ələsgərin eyni adlı qoşması ilə müqayisə edəndə hər iki şeirin ilk bəndinin ikinci və üçüncü misraları əsasən uyğun gəlir, qalan bəndləri bir-birindən məzmunlarına görə fərqlənirlər.²

***“Unudulmaz sazlı-sözlü yurdumuz”.
Bakı, “Çaşıoğlu”, 2001. səh.415-420***

¹ 1934, 1935 və 1937-ci il nəşrlərində üç bənddən ibarət olduğu göstərilir.

² Yenə gözlərdə gəlhagəl oldu,
Yaşılı, zərbablı, allı Sənəm, gəl!
Ovçusun görəndə maral baxışlı,
Özü hallı, yüzü xallı Sənəm, gəl!

Aşıq Ələsgərin “Sənəm, gəl!” qoşmasında isə birinci bənd aşağıdakı kimidir:

Səni gördüm, əl götürdüm dünyadan,
Yaşılı, zərbablı, allı Sənəm, gəl!
Ovçusun görəndə maral baxışlı,
Ay üzü, birçəyi xallı Sənəm, gəl!

Aşıq Kərəm BƏYLƏROV

MƏNİ

Dad sənin əlindən, fələk,
Nə gətirdin zara məni.
Çox təbiblər dolaşmışam,
İncidir bu yara məni.

Ara uzaq, kim gələndi?
Bağrım başı zədələndi.
Bir Gülarə¹ dil biləndi,
Ağlasın Gülarə məni.

Ayrı düşmüşəm elimdən,
Bülbüləm, uçdum gülümdən.
Əhəd² yox tuta əlimdən,
Apara dağlara məni.

OLA

Yönü bəri baxan dağlar,
Ya rəbb, məni dağlarmı ola?
Gözü yolda yazıq anam,
Sınəsində dağlarmı ola?

Kəbədən gələn hacılar,
Ürəkdə qəmlər, acılar.
Qardaşı ölən bacılar,
Başa qara bağlarmı ola?

Fələk, mənim nədi xatam,
Qoymursan dincələm, yatam.
Ağ saqqallı itkin atam
Oğul deyib ağlarmı ola?

¹ Aşıq Kərəmin böyük bacısı.

² Aşıq Kərəmin qardaşı.

**“HEYDƏR ƏLİYEV VƏ
AZƏRBAYCAN NİTQ MƏDƏNİYYƏTİ”**

Azərbaycan nitq mədəniyyəti, ayrılıqda isə müxtəlif şəxsiyyətlərin nitqi, dil-üslub xüsusiyyətləri haqda saysız-hesabsız məqalələr, elmi-kütləvi yazılar, monoqrafiyalar yazılmış, dünyanın istər klassik, istər müasir dövrdə yaşayan natiqlərinin nitq mədəniyyəti sahəsindəki uğurları yetərinə araşdırılmışdır. Platon (Əflatun), Aristotel (Ərəstun), Sisron, Demosfen və başqaları qədim natiqliyin ən qüdrətli nümayəndələridir. Azərbaycanda da ritorik çıxışları ilə böyük auditoriyaları ələ almağa nail olan görkəmli natiqlər fəaliyyət göstərmişdir. X.Təbrizi, Ş.İ.Xətai, N.Nərimanov, M.Rəsulzadə, Ə.Sultanlı, İ.Şıxlı və başqaları fikirlərimizi bir daha təsdiq edən faktorlardır. Lakin Azərbaycan natiqliyi tarixində siyasi, akademik, inzibati-idarə və rəsmi- işgüzar natiqliyi yüksək səviyyəli nitq mədəniyyəti ilə forma və məzmunca zənginləşdirən dahi bir şəxsiyyət – H.Əliyev nitqinin aydınlığı, sadəliyi, təmizliyi, ekspressivliyi, emosionallığı, gözəlliyi, mənalılığı, yığcamlığı ilə təkcə ölkəmizdə deyil, bütün dünyada həm sadə insanların, həm elm xadimlərinin, həm də dünya şöhrətli siyasətçilərin diqqət mərkəzində olmuşdur. Elə məhz bütün bunları diqqətlə araşdıran ATU-nun dosenti, tibb üzrə fəlsəfə doktoru Nağdəli Zamanovun 2013-cü ildə nəşr olunmuş “Heydər Əliyev və Azərbaycan nitq mədəniyyəti” (I kitab) monoqrafiyasında da (Elmi redaktoru: filologiya elmləri doktoru, professor Məsud Mahmudov, rəyçilər: filologiya elmləri doktorları Nadir Məmmədli və İlham Tahirəvdir) dünya siyasətinin günəşi, ulu öndərimiz, ümummilli lider H.Əliyevin nitq və çıxışlarının maraqlı məqamlarına toxunulur. Monoqrafiya on dörd fəsildən ibarətdir və “Heydər Əliyev Azərbaycan dilinin müdafiəsində” başlıqlı yazı ilə açılır. Bu fəsildə istər sovet, istərsə də müstəqillik dövründə ulu öndərin Azərbaycan dilinin saflığı, onun təbliği və təkmilləşdirilməsi uğrunda apardığı mübarizədən, dil siyasəti sahəsində həyata keçirilən sərəncam və qərarlardan bəhs edilir. Müəllif ana dilini bilməməyin törədəcəyi fəsadlardan söz açarkən “dünya siyasətinin günəşi”ndən gətirdiyi müdrik bir fikrə əsaslanır: “Öz dilini bilməyən, öz dilini sevməyən adam öz tarixini yaxşı bilə bilməz”. Bununla yanaşı ölkəmiz-

də digər dillərin öyrənilməsinə də hörmətlə yanaşan böyük natiq gənclərə öz dilimizə daha çox sayğı göstərməyi tövsiyə edir: “Şübhəsiz ki, hər bir azərbaycanlı, hər bir Azərbaycan vətəndaşı öz ana dilindən savayı, bir çox dilləri bilməlidir. İndi bu, xüsusən lazımdır...”

“Heydər Əliyev nitqi ilə izah edir” başlıqlı hissədə müəllif H.Əliyevin çıxış etdiyi auditoriyaların zəngin və müxtəlif olmasından, lakin buna baxmayaraq onun güclü məntiqə malik təfəkküründən süzülüb gələn dərin və düşündürücü, parlaq çıxışlarla həmin auditoriyaları fəth etmək qabiliyyətindən, həmin nitqlərin böyük təsir gücündən qürur hissi ilə söz açır, Azərbaycan nitq mədəniyyəti tarixində dahi rəhbərin əvəzedilməz rolundan iftixarla danışır, oxucuların diqqətini **“Heydər Əliyev nitqində girişlər və sonluqlar”**a yönəldir.

H.Əliyev nitqinə xas olan məntiqi ardıcılığın müxtəlif üslublarda təzahüründən bəhs edərkən müəllif fikirlərinə aydınlıq gətirmək üçün “Heydər Əliyev dil haqqında və Heydər Əliyevin dili” kitabından aşağıdakı sitatı gətirir: “Şifahi nitq prosesində ardıcılığı təmin etmək hər natiqə müyəssər olmur. Bunun üçün təfəkkürdə ardıcıl nitq formalaşdırmaq natiqlik məharətinin mühüm şərtidir” **“Heydər Əliyevin nitqində məntiqi ardıcılıq”**, **“Heydər Əliyevin nitqində fəlsəfi fikirlər”** haqqında dərin elmi mülahizələr yürüdən müəllif onun çıxış və nitqlərindəki qətiyyət, səmimiyyət, nikbinlik kimi nüanslara xüsusi fəsillər ayırır, öndərin hər bir çıxışında nikbinliklə qətiyyətin sintezini elmi mülahizələrlə əsaslandıraraq yazır: “Çıxış və nitqləri ilə gücünü, enerjisini xalqı ilə paylaşan, xalqında sabahkı günə inam, etibar yaradan böyük natiq tarixdən, tarixi şəxsiyyətlərin keçdiyi həyat yolundan nəticə çıxarır, güc alır. O, həyat yollarını özümüzə müqayisədə araşdırır, rəşadətli olanları birmənalı şəkildə qəbul edir”. Yaxud “H.Əliyev nitqinin gücü səmimiyyət, qətiyyət, poetizm, fəlsəfilik kimi nitq ünsürlərinə söykənir ki, bu nitq gələcəyi aydın görmək qabiliyyəti kimi səciyyəli proqnozlar təsəvvür olunmur... Bu proqnozlar ölkə həyatının siyasi, iqtisadi, mədəni tərəflərinin müzakirə olunduğu müxtəlif çeşidli auditoriyalarda səslənir, müxtəlif üslublu nitqlərdə öz yerini tapır”.

“Heydər Əliyevin nitqində poetik duyğular” haqqında danışarkən N.Zamanov bir daha dahi rəhbərin canından əziz saydığı Azərbaycan dilinin dərin qatlarına, incəliklərinə bələdliyini çıxışlardan gətirdiyi sitatlarla sübuta yetirir, H.Əliyev və Azərbaycan dili ifadələrinin bir-birindən ayrılmaz olduğu fikrini bir aksioma kimi qəbul edir. Müəllif bütün imkanlarından istifadə edərək həyatı boyu idraka, iradəyə, xalqına arxalanan bir liderin, şəxsiyyətin

poetik fikirlərinin elmi təhlilinin izahını verərkən onun dilimizin poetik zənginliklərindən, çevikliyindən qrammatik qanunauyğunluqlarından yetərinə yararlandığını, öz nitqində rəsmi üslubla yanaşı elmi, publisistik, məişət və dini üslublara da geniş yer verdiyini ön planda əks etdirməyə müvəffəq olur.

Elə bunun nəticəsidir ki, Dövlət mükafatı laureatı, filologiya elmləri doktoru, professor Nizaməddin Şəmsizadə 31 oktyabr 2013-cü il tarixli “Xalq” qəzetində “H.Əliyev və Azərbaycan nitq mədəniyyəti” məqaləsində ulu öndərin nitqlərinin bənzərsiz üsluba malik olduğunu fəxrlə qeyd edir: “Heydər Əliyev peşəkar natiq, böyük ictimai-siyasi təfəkkür sahibi, öz güclü fərdiyyəti ilə seçilən şəxsiyyət, davranış və üslub sahibi idi. O, Azərbaycan nitq mədəniyyətinin hazır imkanlarından istifadə etməklə kifayətlənməmiş, şifahi dilimizin həddlərini maksimum dərəcədə genişləndirmişdir. Əslində öz dərin məzmunlu parlaq nitqləri ilə qədim və gözəl dilimizin ifadə potensialını aşkara çıxarmışdır. Çünki o, “Kitabi-Dədə Qorqud”un dilini, Füzulinin dilini, Xətəinin və Vəqifin dilini, Sabirin və Vurğunun dilini gözəl bilir, öz milli istiqlalına qovuşmuş xalqın hansı dili istədiyini böyük fəhmlə duyurdu. Bu gün Azərbaycan xalqı Heydər Əliyevin dilində danışır”.

Gərgin axtarışların, araşdırmaların nəticəsində araya-ərsəyə gələn “Heydər Əliyev və Azərbaycan nitq mədəniyyəti” monoqrafiyası siyasət, diplomatiya, dilçilik, jurnalistika, ədəbiyyat və digər sahələrdə fəaliyyət göstərən geniş oxucu kütlələri, müəllimlər və tələbələr üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Mütəllim HƏSƏNOV,
Zəngilan rayon 20 №-li
tam orta məktəbin müəllimi

PUBLİSİSTİKA

Razim MƏMMƏDOV,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

AŞIQ ŞƏMŞİR HÜSEYN KÜRDOĞLU HAQQINDA

Aşiq sənətinin bənzərsizliyi, orijinallığı və təkrarolunmazlığı haqqında çox qiymətli fikirlər söylənmiş, indi də söylənməkdədir. Bu nadir sənətin əsrlər boyu əldə etdiyi nailiyyətləri daha da təkmilləşdirən, onu xalq arasında sevdiren mahir söz ustalarından biri də aşiq Şəmşir olmuşdur. Bu müdrik el ağsaqqalının yaradıcılığında nəsihət, dahiyanə söz və hikmət mühüm yer tutmuşdu. Görkəmli sənətkarın ən yaxşı xüsusiyyətlərindən biri də saza, sözə, sənətə həvəs göstərən, onu qiymətləndirməyi bacaran, qəlbən sevən gənc ədiblərə xüsusi məhəbbətlə yanaşması idi. El aşığının şəxsiyyətinə və yaradıcılığına böyük hörmət bəslədiyi belə ədiblərdən biri də Hüseyn Kürdoğlu olmuşdur. Aşiq sənətinə, saza vurğunluğu ilə seçilən H.Kürdoğlunun həm də gözəl bir şair kimi xalq arasında şöhrətlənməsi el ağsaqqalının ürəyincə olmuşdur. Aşiq poeziyasına dərin məhəbbəti ilə seçilən H.Kürdoğlunun özü də şeirlərinin böyük bir qismini bu üslubda yazmışdır.

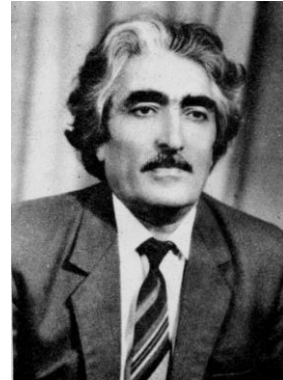
Şairin qələmə aldığı gəraylı, qoşma, təcnis, bayatı və dördlülərini aşiq poeziyasının nadir incilərindən hesab etmək olar. Bu sənətə olan hədsiz mə-

həbbəti H.Kürdoğlunu aşiq poeziyasının və ustad aşıqların əsl təbliğatçısına çevirmişdir. O, unudulmaqda olan neçə-neçə ustad aşığın səsinə lentə almış, onların yaradıcılığı haqqında qiymətli məqalələr yazmışdı. Aşiq sənətinə, ustad aşıqlara qayğı ilə yanaşması, onların şeirlərinin toplanması, gənc nəsilərə çatdırılması işində böyük canfəşanlıq göstərən şairə Dədə Şəmşirin həsn-rəğbəti sonsuz idi. Yaşadıqları dövrün tələbləri ilə ayaqlaşa bilən bu iki sənətkarın arasında dərin bir dostluq münasibəti yaranmışdı. Onlar dəfələrlə görüşmüş, aşiq sənəti, el sənətkarları, şeir və s. haqqında maraqlı fikirlər söyləmiş, söhbətlər aparmışlar.

H.Kürdoğlu ilə hər görüşünü toy-bayram hesab edən ustad aşiq dəfələrlə şairi evlərinə qonaq çağırmış, onunla söhbətdən bir rahatlıq, dinclik tapdığını bildirmişdi. O, Hüseyn Kürdoğlunu təmiz, saf qəlbli insan kimi dəyərləndirmiş, şairin əsl sənət, poeziya xiridarı olduğunu söyləmişdir. Dədə Şəmşirin H.Kürdoğluya ünvanladığı şeirlərində şairin şəxsiyyətinə, onun nəcib insani keyfiyyətlərinə böyük bir rəğbət hiss olunur, onunla tez-tez görüşmək istəyir. Aşığın bu istəyi şairə həsr etdiyi “Bizə qonaq gəl” şeirində tam aydınlığı ilə özünü büruzə verir. Dostu ilə hər görüşü könül rahatlığı adlandıran aşiq Şəmşir şairin hər gəlişindən hədsiz zövq aldığını bildirir, hətta qoca vaxtı telli sazı sinəsinə basıb zilə qalxmağı arzulayır:

*Dost görüşü – könül yazı,
İnan, qalar hamı razı.
Qoca vaxtı telli sazı,
Çəkim zilə, a Kürdoğlu.*

*Səhər açıb, gün gələndə,
Dan yerinə ün gələndə,
Şad olaram sən gələndə,
Gülə-gülə, a Kürdoğlu.*

Aşiq Şəmşir yaxşı bilirdi ki, H.Kürdoğlu yaxşı həmsöhbət olmaqla yanaşı, həm də böyük təbiət vurğunu idi. Ayaq basdığı eldə-obada gəzmədiyi dağ-dərə, meşə, bulaq, qaya, çəmən qalmazdı. Şairin bu təbii gözəlliklərdən vəcdə gələrək misraları muncuq kimi bir-birinin ardınca düzməsi el aşığına xüsusi bir zövq verirdi. H.Kürdoğlunun xasiyyətinə yaxşı bələd olan aşiq Şəmşir onu təbiətin qoynuna səsləyir, şairin üz tutacağı yerlərin söz vasitəsilə bələdçisinə çevrilir:

*Ağdabana atsan ayaq,
Yol gözləyir Daşnov bulaq.
Şişqayaya, Buzluğa bax,
Çöplü gölə, a Kürdoğlu.*

*Şəmşirə əzmlə baxsan,
Çaylar kimi daşib-axsan,
Dürlü şeir yazacaqsan,
Deyim hələ, a Kürdoğlu.*

Şeirdən də göründüyü kimi, böyük həyat təcrübəsi olan aşiq Şəmşir inanır ki, şair qələmindən çıxan dürlü misralar oxucuların qəlbini ovsunlayacaqdır. Ona görə də H.Kürdoğluya Daşnov bulağın, Şişqayanın, Buzluğun gözəlliyindən ilham almağı, kəklik meşəsinin təmiz havasından doyunca udmağı, Sarı dağın gülündən, bənövşəsindən dərib iyləməyi məsləhət görür.

Aşiq Şəmşir bütün varlığı ilə şairi Ağdabanda görmək istəyir. Onun gəlişiyə dağların əlvan boyandığını, əlinin telli saza yatdığını bildirir. Şairlə şirin söhbət etmək arzusu bitib tükənməyən aşiq şairə görmədiyi bulaqlar, yamaclar, güneylər, dağlar, düzlər haqqında söhbət açmaq, onların sehrli mənzərəsi, can dərmanı suyu, havası barədə məlumat vermək istəyir:

*Daşbulağı görməyibsən hələ sən,
Üşüyərsən, damcılarsa ələ, sən.
Dastan eylə yay obaya-elə sən,
Gəl başlayaq şirin sözə indicə.*

*Əlik məskənidi Yaylım güneyi,
Ovçulardan çox edirlər gileyi.*

*Qartalın baxışı, kəkliyin neyi,
Xoş gələcək deyim sizə indicə.*

*Çıxaq Sarı dağa, Ceyranqaçana,
Bax Qızılarxaca, könül açana.*

*Nəzər yetir qanadlanıb uçana,
Tərənqonar Taxtadüzə indicə.*

H.Kürdoğlunun təbiət vurğunu olduğunu yaxşı bilən aşiq Şəmşir onun cavan könlünü coşdurmağa çalışır. Bilir ki, bu ürək coşduqdan sonra onu susdurmaq çətin olur. Odur ki, şairin nur saçan gözünü daha da şölələndirməyə çalışır, onun qüdrətinin daha da artmasını arzulayır:

*İlqarı mötəbər, sən üzü ağsan,
Qüdrətli şairsən, arxada dağsan.
Əksini görərsən qəlbimə baxsan,
İstəyin nur saçır gözə indicə.*

Əziz qonağı böyük sevinclə qarşılayan aşiq Şəmşir onu “dədələr qədri bilən Kürdoğlu” kimi səciyyələndirir, çəkinmədən, tərəddüd etmədən bu zəhmətsevər, təbiət vurğunu şairin böyük şöhrət qazanacağını əminliklə vurğulayır. Çünki qayalı, qarlı dağları, yamyaşıl yamacları addım-addım gəzən şair ilqarını, əhdini, taleyini ancaq sözə bağlamış, bütün tamahlardan uzaq qaçmış, hər an nəfsini təmiz saxlamışdır. Ona görə də təmənnadan uzaq olan

şairin şeirləri beçə balı kimi insanları özünə çəkmiş, onların qəlbini fəth etmişdir.

Aşıq Şəmşir “Tanıdar ellərə” şeirində H.Kürdoğlunun bu keyfiyyətlərini poetik dillə belə ümumiləşdirmişdi:

<i>Əzəldən sözədir ilqarım, andım,</i>	<i>Topladın başına əhli-halları,</i>
<i>Mən də Qurban kimi saz üstə yandım.</i>	<i>Gəzdin o qayalı, qarlı yalları.</i>
<i>Sözün nə şirindir, fəxrlə sandım,</i>	<i>Gözün qanlısıdır tamah qulları,</i>
<i>Şeirin beçə balı, şəkəri sənin.</i>	<i>Görmədim nəfsinin nökrəri səni.</i>

H.Kürdoğlunun təmiz adıyla fəxr edən aşıq Şəmşir Laçına getmək, şairlə halal süfrə arxasında görüşmək istəyir. Bu süfrə başında yaxın dostu, özünə oğul sandığı şairlə ürəkdən söhbət etməyi, sirrini ona açmağı, qəlbində gizli söz saxlamamağı arzulayır. Aşıq Laçının gözəlliklərinə tamaşa etməyi, güneydəki lalədən, quzeydəki qardan danışmağı, “suyu şərbət olan buz bulaqlardan” dadmağı xəyalından keçirir:

<i>O Laçın yurduna güzərim düşə,</i>	<i>Suyu şərbət olan buz bulaqlardan</i>
<i>Keşmə qanadlanıb uçam Laçında.</i>	<i>Vəfalı dostumnan içəm Laçında.</i>
<i>Deməli sözlərim pünhan qalmaya,</i>	<i>Fəxr edirəm Kürdoğlunun adıyla,</i>
<i>Qəlbimin sirrini açam Laçında.</i>	<i>Qohum-qardaşıyla, cəm övladıyla.</i>
<i>Görsəm zövq alardım gözəl diyardan,</i>	<i>Odlanmayam bu həsrətin oduyla</i>
<i>Güneydə lalədən, quzeydə qardan.</i>	<i>Bir görüş süfrəsi açam Laçında.</i>

Aşıq Şəmşir bu arzuda olduğu bir vaxtda H.Kürdoğlunun qəfildən xəstələnməsi xəbərini eşidir. Bərdədə müalicə olunan şairin xəstələnməsi aşıq Şəmşiri bərk narahat edir, möhkəm nigarançılıq keçirir. Amma dünyagörmüş aşıq daxilən inamını itirmir. O, inanır ki, əhdi-ilqarında möhkəm olan, dəmir iradəsi ilə bir çox çətinliklərdən üzüağ çıxan istedadlı şair dostu bu xəstəliyə də qalib gələcək. Namərdlərə boyun əyməyən, neçə-neçə tufandan, borandan qalib çıxan şair bu dəfə də diz qatlamayacaq, çünki onun əsli-nəslində qədimdən dürüstlüyü, sədaqəti və mərdliyi ilə seçilibdir. Belə ki, qartal kimi göylərdə cövlan edən şair yerdə hər hansı xəstəliyə, dərdə boyun əyməz. Aşıq Şəmşir “Əyilməz” şeirində H.Kürdoğlu şəxsiyyətini belə səciyyələndirir:

<i>Əsli dürüst olub ata-babadan,</i>	<i>Hasıl olsun elədiyim diləklər,</i>
<i>Aldım sorağını eldən-obadan.</i>	<i>Əsməsin bağına acı küləklər.</i>
<i>Qartal kimi yerə enməz havadan,</i>	<i>Salsın sayəsini üstə mələklər,</i>
<i>Göydə şax dayanar, yerdə əyilməz.</i>	<i>O cavan şairi, dərdə əyilməz.</i>

Aşıq Şəmşirin fəhmi düz çıxır. Təbini daşqın çaya, ümməna bənzətdiyi şair tezliklə sağalır, qohum-qardaşın yanına qayıdır. Bu şad xəbərdən sevinən aşıq yazır.

*Təbi daşqın çaya, ümməna bənzər,
Şəmşirin dilində olubdur əzbər.
Bu səhər muştuluq gətirdi yellər,
Onu sağaldıbdı Bərdə, əyilməz.*

H.Kürdoğlunun vüqarının Murov dağıtək əyilməz olduğunu bildirən aşıq Şəmşir onun kəlmələrinin mirvaridən süzüldüyünü, yaqutdan, ləldən düzüldüyünü söyləyir. Şairin kamalda, sözdə dərin olduğunu, onun şirin söhbətindən, ləhcəsindən heç vaxt doymadığını vurğulayır:

*Kəlamın dilində deyəsən mənim,
Vəsfəndi şənində həvəsən mənim.
Ciyərdən alınan nəfəsən mənim,
Sənsən gəşt eyləyən can arasında.*

Aşıq Şəmşir qəlb dostu H.Kürdoğlu ilə hər görüşünü toy-bayram sayır, onun səsinə eşidəndə “qəlbi çəmənli-çiçəkli bir növbəyə döndüyünü” bildirirdi. Təəssüf ki, bəzən aşıqla şairin görüşü müxtəlif səbəblərdən aylarla uzanmalı olur. Onda ağsaqqal aşığın səbri tükənir, şairə məktub yazıb xahiş edir ki, özün gələ bilməsən də, heç olmasa Şirindili (H.Kürdoğlunun qardaşı, ədəbiyyatşünas alim) göndər, sənə qoxunu ondan alım. Ustad aşıq əmin idi ki, H.Kürdoğlunun yaradıcılığını əzbər bilən Şirindil müəllimdən başqa heç kəs şair haqqında, onun yeni şeirləri barədə müfəssəl məlumat vermə bilməzdi:

*Gəlsin öpüm Şirindilin gözünü,
Şəmşir arzuladı görsün üzünü.
Qoy söyləsin Kürdoğlunun sözünü,
Bizi şad eyləsin bəxtəvər kimi.*

Aşıq Şəmşir xəstələnib Bakıya Qanköçürmə İnstitutuna gələndə də xatırladığı və kömək istədiyi H.Kürdoğlu olur. O, öz səhhəti ilə bağlı şairə məlumat verir və ondan kömək istəyir. Aşıq şair dostundan xahiş edir ki, deyəsən həkimlərin müalicəsindən bir şey çıxmır, tez İstisudan ona şəfa diləsin, bəlkə bundan sonra onun dərfinə əlac tapıldı. Aşıq bu arzusunu “H.Kürdoğluya məktub” şeirində şairə belə çatdırır:

*Azar məni yaxaladı,
Düşdüm xəstə, a Kürdoğlu.
Canımda ocaq qaladı,
Girdi qəsdə, a Kürdoğlu.*

*Gül açıla, bülbül ötə,
Qardaş gərək dada yetə.*

*Sədaqətə, məhəbbətə,
Olum bəstə, a Kürdoğlu.*

*İltimasım budur sənə,
Yalvarıram dönə-dönə.
İstisudan özün mənə,
Şəfa istə, a Kürdoğlu.*

Ustad aşığın xəstə olmasından, onun müalicə üçün Bakıya gəlməsindən gec xəbər tutan H.Kürdoğlunun aşiq Şəmşirə bir neçə gün sonra baş çəkməsi ustadı daha da kövrəkdir. Odur ki, H.Kürdoğluya “Gəlmədin” sərlövhəli növbəti şeirini yazır. Şeirin əvvəlinə aşiq belə bir məktub da əlavə edir: “Əzizim, Hüseyin! Bilirsən ki, mən xəstələnmişdim. Martın 27-də Qanköçürmə İnstitutuna gəldim və həməən gün sənə məktub yazdım. Nə özün gəldin, nə də bir məktub yazdın. Odur ki, mən haqlıyam deməyə: oğul atasını hansı gün axtarardı?”

Xəstə vaxtımda olsa da, bir neçə şeir cızma-qara etdim”. Aşiq Şəmşir şeirdə H.Kürdoğlunu mərd, dostluğa sadıq, sədaqətli, düz ilqarı ilə diqqəti cəlb edən istedadlı şair kimi səciyyələndirir. Daxilən özü də inanmır ki, bütövlüyü ilə seçilən bu nəcib şair ona qarşı belə laqeyd olsun, “yəqin kağız çatmayıb ola bilər ki” – deyə özünə təsəlli verir. “Xəstə darıxanda axtarar mərdi”, – yazan aşiq qəlbən inanır ki, şairin işi nə qədər çox olsa da, ağır gündə dostunu tək qoymaz, ona görə də H.Kürdoğlundan incimir, sadəcə öz gileyini bildirir. Şairin ilqarına şübhə etdiyinə görə hətta özünü qınayır:

*Dincəlmirəm, ağrım çoxdu bədəndə,
Mən də məəttələm, əlac edən də.
Acığım tutmuşdu məktub gedəndə,
Yadına salmadın, saldın, gəlmədin.*

*Sən ki, ilqarlısan, bilirəm həməən,
Sızıldasam sən olarsan can deyən.
Naməni alanı, a Kürdoğlu, sən
Qaydına qalmadın, qaldın, gəlmədin.*

Öz sözünə, vədinə heç vaxt yalan çıxmayan H.Kürdoğlu aşığın xəstəliyindən xəbər tutan kimi onun yanına gəlmiş, öz xeyirxahlığı ilə onun kövrək qəlbini ovundurmuş, əsl oğul kimi gecə-gündüz ustadın qayğısını çəkmişdir. Bu qayğıdan, nəvazişdən duyğulanan xəstə aşiq H.Kürdoğlunun gəlişilə könlünün güldüyünü, şad olduğunu söyləyir, min hicran çəkən qəlbini indi qəm-qüssədən qurtardığını, ağzının bala, dilinin şəkərə döndüyünü bildirir:

*Qoca təbiətə inansan əgər,
Qəlbim saniyədə min hicran çəkər.
Ağzımı bal etdin, dilimi şəkər,
Dəhanımda şirin dad eylədin sən.*

*Şəmşirəm, dostə say bir nökar məni,
Xəyalında dolananda hər məni.
Yamanca boğurdu qüssələr məni,
Dəhşətdən ayırdın, yad eylədin sən.*

H.Kürdoğlunun cani-dildən xidmət göstərdiyini hiss edən ağsaqqal aşiq şairə güvəndiyi üçün özünü xoşbəxt bilmiş, tezliklə taqətini, qüvvətini bərpa edəcəyinə inanmışdı. Onun şairə müraciətlə yazdığı “Sizə güvəndim” şeirində deyilir:

*Əzizim, Kürdoğlu, Mərdəkandayam,
Qarlı qış günləri od salır cana.
Kim bilir, bəlkə də laməkandayam,
Loğmanlar əlində mən yana-yana.*

*Canımı yüz yerdən iynələr deşir,
Bir fayda verərmi bu haray-həşir?!
Axır günlərində biçarə Şəmşir,
Bir sənə güvəndi, bir Zəlimxana.*

Aşiq Şəmşir bədbinliyə qapılıanda, qəm-qüssə onun qəlbinə hakim kəsildə həmişə H.Kürdoğlunu xatırlamış, onu yanına çağırmış, dərini onunla bölüşmək istəmişdi:

*Əzrayıl dayanıb başımın üstə,
Çatar harayıma bilsə Kürdoğlu.
Arxayın ölərəm axır nəfəsdə,
Alnımın tərini silsə Kürdoğlu.*

*Bakıya gəlməyim bəlkə hədərdi,
Loğmanlar bilmədi çəkdiyim dərdi.
Ölüm də hələlik çıxıb gedərdi,
Mənimlə danışıb gülsə Kürdoğlu.*

Yüksək poetik zövqə malik olan H.Kürdoğluya böyük məhəbbət və rəğbət bəsləyən aşiq Şəmşir dünyasını dəyişdikdən sonra da şairin onun qəbrini ziyarət etməsini arzulayır. Aşiq bildirir ki, hər dəfə H.Kürdoğlu onun məzarını ziyarət edərkən başdaşı telli kimi dil açacaq, ruhu isə rahatlıq tapacaqdır:

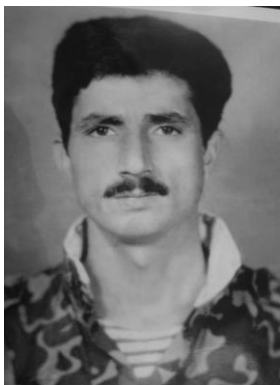
*Ruhum qanadlanır bir şahbaz kimi,
Şəmşirəm, qışım da keçər yaz kimi.
Başdaşım dil açar telli saz kimi,
Haçan qəbrim üstə gəlsə Kürdoğlu.*

Bu iki görkəmli sənətkarın zəngin yaradıcılıqları, insanlıq üçün xoş əməl və arzuları, aralarında olan səmimi dostluq hissləri, ata-oğul münasibətləri həm ədəbi ictimaiyyət, həm də geniş oxucu kütləsi üçün nüsxə hesab edilməlidir.

BAŞARAT FIRTINASI – TANKÇI ƏLÖVSƏT XOFU

İllər keçdi, qərinələr bir-birini əvəz elədi. Amma məkrli qonşularımızın qəlbindəki paxıllıq, hiyləgərlik, düşmənçilik dəyişmədi ki, dəyişmədi. Əksinə, boy atdı, böyüdü, şaxələndi. Və nəhayət, 1988-ci ilin fevralında erməni məkrinin iç üzünü bir daha açıldı. Torpaq iddiası ilə ayağa qalxan yağılar havadarlarının maddi və mənəvi köməyinə arxalanaraq, Qarabağda yaşayan azərbaycanlıları dədə-baba yurdundan didərgin salmaq üçün vəhşiliklərə, işgəncələrə, soyqırımına əl atdılar.

Qısa zamanda Qarabağın hüdudlarını aşan müharibə alovu digər əraziləri də cənginə aldı. Qeyrətli oğullarımızın yaratdığı könüllü dəstələr düşmənin müqavimətini qırsa da, ağır texnikanın və uzaqvuran topların qarşısında irəliləmək mümkün deyildi. 20 Yanvar dəhşəti, Xocalı soyqırımı xalqımızın tarixinə qanla yazıldı. Qarabağın bir çox yaşayış məntəqələri talan edildi, silahsız əhali isti ocağından didərgin düşdü. O zamandan yüzrlə qeyrətli vətən oğlu kimi Ələvsət Vəliyev də silaha sarıldı, döyüşlərə atıldı. İlk döyüş meydanı Qubadlı-Laçın bölgəsi oldu.

Ələvsət Cəfərxan oğlu Vəliyev 1968-ci ildə Həkəri sədalı Qubadlının Aşağı Həməzəli kəndində dünyaya göz açıb. Çay Tumas kənd məktəbini əla qiymətlərlə bitirəndən sonra, indiki Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinə qəbul olub. İkinci kursu bitirəndən sonra isə Sovet Ordusunda hərbin sirlərinə yiyələnib. Xidməti borcunu yerinə yetirən Ələvsət, bir qədər sonra doğma vətəninə təhsilini davam etdirdi. Oxuduğu illərdə fakültənin Həmkarlar İttifaqının sədri seçildi. Dövlət imtahanını verdiyi gün də Qubadlıya yola düşdü. Daha imtahanın nəticələrini gözləmədi.

Cahan müharibəsi zamanı döyüşlərdə fərqlənən Azərbaycan oğullarından biri də tankçı Pənah idi. Qorxmazlığı, cəsarəti ilə faşistlərə ağır zərbə vuran tankçı Pənah, Vətənimizin bütövlüyü uğrunda canını qurban verməyə hazır olan Tankçı Ələvsətin babasıydı. Çexoslovakiyada, Polşada, Ukraynada düşməne qan udduran tankçı babanın nəvəsi əlbəttə ki, tankçı olacaqdı.

...Yolda qardaşı ilə rastlaşdı. Öpüşüb görüşdülər, hal-əhval tutdular.

– Xeyir ola, Ələvsət, hara belə?

– Valeh, özün bilirsən ki, cəbhədə vəziyyət gərgindir, torpaqlarımız əldən gedir, bu gün də getməsəm, yurdumun çörəyi mənə qənim olar.

– Haqlısan qardaş, uğurlu yol, mən də arxanca gələcəyəm. Yaxşı, bəs hansı tərəfə gedirsən?

– Muradxanlıya gedəcəyəm, eşitmişəm ki, orada tankçıya ehtiyac var. Özün bilirsən ki, Sovet Ordusu məni tankçı kimi yetişdirib-deyə Ələvsət düşünlənmiş yumruğunu havada yellədi: “Gəlirəm, – dedi, dəmir zirehimlə gəlirəm... bu günəcən görmədiyiniz dəhşəti yaşatmağa gəlirəm...”

Düşmən əsas strateji nöqtələrə nəzarət etdiyinə görə, irəliləmək mümkün deyildi. Komandanlığın əmrinə əsasən, Malxələf əməliyyatı qısa zamanda başa çatmalıydı. Çünki oradan erməni postları aydın görünürdü.

Artıq hücum vaxtına az qalırdı. Hər kəs mövqeyini seçərək, əmr gözləyirdi. Ələvsət də “dəmir atı” ilə düşmən üzərinə şığıyacaqdı. Kəndin başı üzərində gurlayan pulemyot düşməni sanki yuxudan oyatdı. Gözlənilməz hücum quldurları pərakəndə salsada, onlar müqavimət göstərməyə cəhd etdilər. Ancaq gec idi. Əsgərlərimizin sürətli irəliləyişi və Ələvsətin “dəmir atı” onlara əl-qol açmağa imkan vermədi. Silah-sursatlarını qoyub qaçmağa məcbur oldular. Döyüş meydanında 2 BMP, 1 tank və xeyli düşmən cəsədi qalmışdı.

Növbəti əməliyyat Qızartı və Susuzdağ yüksəkliyini ələ keçirmək üçün hazırlanırdı. Əsgərlərimiz hissələrə bölünərək, bütün cinahlardan düşməne zərbə endirməli, qan bahasına da olsa, qüvvələr təyin olunan nöqtədə birləşərək hücumun ikinci hissəsinə başlamalı idi. Ələvsət yenə də ağır yükü boynuna götürdü. Əsas hədəfləri susdurmaq üçün bütün imkanlarını səfərbər etdi. Döyüş getdikcə qızışırdı. Tərəflər xeyli itki vermişdi. Elə bu an Ələvsət dəli bir nərə ilə silahdaşlarını qəti hücumla səslədi. Səngərdən çıxaraq düşmən tanklarının üzərinə şığıyan qorxubilməz döyüşçülər irəli atıldılar. Az sonra düşmən basıldı, hər iki yüksəklik qəhrəman oğullarımız tərəfindən geri alındı.

...Ələvsətin övladı gəlmişdi dünyaya. Silahdaşları onu evə getməyə məcbur etsələr də, razılaşmamışdı. “Qarşıda dəhşətli döyüşlər gözləyir bizi,

səngəri boşaltmaq düşmənin şansını artırır. Oğul Allahın bəxşışidi, onunla bir gün tez, bir gün gec görüşməyin fərqi yoxdu. Yolum oradan düşəndə evə baş çəkərim” demişdi.

Ata olduğu vaxtdan iki ay keçirdi, bəli, iki ay idi ki, evdən xəbəri yox idi Ələvsət.

...Gurultuya çıxan Gövhər xanım gözlərinə inanmadı. Ələvsət “dəmir atı” ilə gəlmişdi. Neçə müddətdən bəri üzünə həsrət qalan ciyərparasının boynuna necə sarıldığından sanki xəbəri olmadı Gövhər xanımın. “Bəs oğlum hani” – deyərək bərk-bərk sinəsinə basdı sevdiciyini. Az sonra körpə balasını bağrına basan ata onu duz kimi yalamağa başladı. Bir xeyli səssiz-səmitsiz bir-birinə baxdı. Heç ayrılmək istəmirdi. Bala da bu nəvazışdən məst olmuşdu elə bil. Nədənsə, Gövhər xanımı qəhər boğdu, səbəbini özü də anlamadı. Deyəsən, atanın gözləri nəmlənmişdi. Gövhər xanım son dəfə ciyərparasının baxışlarıyla rastlaşanda hiss eləmişdi bunu. Haradasa, bu nisgili anlamaq olardı, anlaşılmayan o idi ki, ayrılma məqamında körpənin qulaqlarına nələrisə pıçıldayırdı ata. Axı o pıçılıqlar anlaşılmaz körpəyə nəyi izhar edirdi. Körpə başa düşürdümü onu?! Bəlkə də hə... bəlkə də yox... Elə bu gün də Gövhər xanım o pıçılıqların sehrli məqamlarını aydınlaşdırmağa çalışır. Təəssüf ki, heç vaxt aydınlaşmayacaq.

Başarat kəndi tez-tez yaraqlılar tərəfindən atəşə tutulurdu. Topağac yüksəkliyində toplarını yerləşdirən düşmən Qızartı və Susuzdağdakı uğursuzluqdan sonra qisas gününə hazırlaşdı. Kəşfiyyatımızın məlumatına əsasən, erməni hərbi birləşmələri Topağacda toplaşaraq daha amansız olacaqlarına, daha doğrusu fırtına törədəcəklərinə söz vermişlər. Bu xəbəri eşidən Tankçı Ələvsət xeyli gülmüşdü o zaman. “Ölmüşükümü, düşmən torpaqlarımıza ayaq açsın, “dəmir atı”mla onların ordusuna cavab verməyə hazıram” deyərək baxışlarını komandirə dikmişdi.

Artıq hücum planı hazır idi. O gecə Ələvsət “dəmir atı”nı Topağaca sürdü. Düşmən ayıq düşməmiş əsgərlərimiz onların başı üzərini ala bildi. Qanlı döyüş başladı, yenə də ər igidlərimizin cəsarəti, qətiyyəti, döyüş təcürübəsi özünü göstərdi. Düşmən darmadağın edilərək geri qaçmağa məcbur oldu. O gün əsgərlərimiz heç bir itki vermədən Topağac yüksəkliyini geri qaytardı. Yenə də Tankçı Ələvsət düşmənin qarşı amansızlığı ilə seçildi. Bu

döyüşdən sonra, Müdafiə Nazirliyinin əmri ilə Əlövsət Vəliyevə kiçik leytenant rütbəsi verilərək, tağım komandiri vəzifəsinə təyin edildi.

1992-ci il avqustun 30-u idi. Namərd düşmən Cəbrayıl ərazisindən, daha doğrusu, Dağ Tumas kəndi istiqamətindən hücumla keçdi. Əsas qüvvələrimiz Laçın və Gorus sərhədində yerləşdiyi üçün kiçik dəstələr düşməyə qarşı vuruşmalı idi. Belə də oldu. Müqavimət göstərmək mümkün deyildi.

Düşmən ağır texnika və vertolyotların köməyi ilə irəliləyirdi. Əlövsət özünü yetirəndə isə artıq gec idi. Əsgərlərimiz müdafiə mövqeyi tutmaq üçün Xocikə qədər geri çəkilməmişdilər. Xanlıq yolunu, bağlanması da vəziyyəti xeyli ağırlaşdırırdı. Bütün bunlara baxmayaraq, düşmənin iki tankı, bir BMP-si sıradan çıxarıldı.

Ancaq qeyri-bərabərlik özünü büruzə verirdi. Əliyalın kənd camaatı mühasirəyə düşmüşdü. Onları qurtarmaq üçün Tankçı Əlövsət son addımını atdı. Bütün silahdaşlarını əhalinin çıxarılması üçün səfərbər etdi. Düşməni bir qədər ləngitmək, gələn tankların qarşısını almaq üçün açıq döyüşə girdi. Əlövsət xeyli düşmən əsgərini məhv etməklə yanaşı, yenə də bir tankı sıradan çıxardı. Heyif ki, sursat yavaş-yavaş tükənirdi. Geriyə dönüş olsa belə, Əlövsət dönməyəcəkdi, axı son damla qanına qədər döyüşəcəyinə söz vermişdi. Döyüşdü... döyüşdü... Sonda düşmən tankı ilə üzbəüz gəldi. Təəssüf ki, sursat qalmamışdı...

Tankçı Əlövsət... Bu ad erməni ordusunda bir xof yaratmışdı. Hətta, deyilənə görə, Əlövsətə qarşı döyüşlərdə iştirak etməkdən imtina eləyən bölük komandirinin vəzifəsi əlindən alınmış və üç il azadlıqdan məhrum edilmişdi. Əlövsətin məhvi üçün yaradılan qrupların da atacağı addım nəticəsiz qalmışdı. Onun başı üçün ayrılan pula şirniklənənlər sonradan bu yoldan daşınmışlar.

Qorxmaz soydaşımızın mətinliyi, cəsarəti hər kəsi heyretə gətirirdi. Çünki o, hər zaman ölümə meydan oxuyur, düşmənlə açıq döyüşə girməkdən çəkinmirdi. Elə bunun nəticəsi idi ki, ayrı-ayrı vaxtlarda düşmənin 8 tankını, 3 PDM-ni, sursat dolu yük maşınlarını, hərbi obyektlərini və 150-dən artıq canlı qüvvəsini məhv etmişdi. Qubadlı, Zəngilan, Laçın, Füzuli və digər bölgələrdə qansız düşməyə qarşı amansızlığı ilə seçilən Əlövsət nəsilərə ibrət olan qəhrəmanlıq tarixini də öz qanı ilə yazdı. Heyif ki, namərd gülləsindən qoruya bilmədik onu.

Ələvsətin Cəfər adlı bir oğlu yadigar qalıb, üzünü doyunca görə bilmədiyi, dilindən ata kəlməsi eşitmədiyi oğlu. Ciyərparası Gövhər xanım da ta o zamandan Cəfər üçün həm ata olub, həm də ana. Atasızlıq dərini oğluna yaşatmamaq üçün bütün sınaqlara dözüb, tab gətirib... Ömür-gün yoldaşına olan sevgisini yeganə övladına verib Gövhər xanım, axı o, ciyərparasının yadigarıdır.

Ötərxan ELTAC

Ələvsət neçələrini düşmən gülləsindən xilas edərək ailəsinə qovuşdurdu, neçələrinə xoşbəxt həyat bəxş elədi. Amma özü bir ruh olaraq ənginliklərə çəkildi sanki. And yerimizə çevrilən Şəhidlər xiyabanında onun məzarı olmasa da, şəhidlik zirvəsini fəth etməklə qəlblərə köçdü. Ölümsüzlüyü ilə qəhrəmanlıq tariximizin yeni səhifəsini yazdı. Axı, Vətən də qəhrəmanları ilə öyünür.

POEZİYA

Dilafət HÜMBƏTOV

TƏBİƏTİN SEHRİ

Hər quşun nəğməsi bir tərənədi,
Təbiət həm şair, həm bəstəkardı.
Çəsmənin saflığı, sərvın qaməti,
Ləkəsiz təmizlik, həm şax vüqardı.

Çəmən toxunmamış sirli xaladı,
Hər gülün-çiçəyin, minbir rəngi var.
Bahar təbiətə bəzək versə də,
Hər fəslin ayrıca öz ahəngi var.

Al yaşıl geyinib dolambacları,
Kol-kola, gül-gülə şərquilər deyir.
Qartalın qıyyəsi, aslanın səsi
Hər insan oğlunu yoldan əyləyir.

Ormanlar yuyulur, sellər çağlayır,
Aşiq pərvazlanır yar həvəsiylə.
Zirvələr qurubdu dövri-zimistan,
Boran tüğyan edir qar həvəsiylə.

Əzəl bünövrədən belədi dövrən,
Əkiz yaranıblar xeyir ilə şər.
Onunçün öz hökmün yeridə bilir
Çəmənlikdə çiçək, zirvələrdə qar.

GEDİR

Bel bağlama bu dünyaya,
İlan kimi çalib gedir.
Tale verən gözəlliyi
Əlimizdən alıb gedir.

Həyata şən gələnləri,
Qisməti tən bölənləri.
Təzə-təzə gülənləri
Qəm toruna salıb gedir.

Dilafət, ellər sonası
Əllərində toy xınası
Neçə ərənlər anası
Saçlarını yolub gedir.

GÖZƏLDİ

Bahar ömrümüzün bəzəyirsə,
Qönçəli, çiçəkli yay da gözəldi.
Günəş kainata həyat verirsə,
Gecələr ulduz da, ay da gözəldi.

Bir bayraq altında bir xalq gəlirsə,
Sevincin, kədərini birgə bölürsə.
Millətim şadlanıb, elim gülürsə,
Şənlik də gözəldi, toy da gözəldi.

Sevinclər zirvədən qopub enməmiş,
Könüllər qırılıb, üzlər dönməmiş.
Evlər dağılmamış, ocaq sönməmiş
Allahın verdiyi pay da gözəldi.

Dilafət, itirmə əqli-gümanı,
Oxunar yazdığın, gözlə zamanı.
Dərə dəyirmanı, çay bir limanı,
İşlətsə dərə də, çay da gözəldi.

BU GÜN

Nagah qismətinə yetirdi Xudam,
Mələklər içindən bir pəri bu gün.
Mübarək əliylə yazıb bəxtimə,
O mina gərdənli dilbəri bu gün.

Onu mənə layiq bilib göndərib,
Onun da qəlbinə girib göndərib.
Hurilər-qılmanlar dərib göndərib,
Ümmanlar qoynundan lülpəri bu gün.

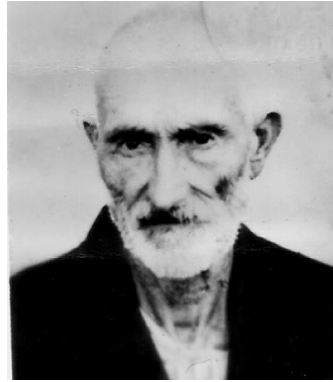
Göylərdən səcdəgah pır gətiriblər,
Pünhan götürüblər, sır gətiriblər.
Deryalar dibindən dürr gətiriblər,
Yetişib sərrafa ləl-zəri bu gün.

Söylədim xotkara, bəyə eşqimi,
Çəkmədi bir karvan maya eşqimi.
Hər mahala deyə-deyə eşqimi,
Sözümlə gəzirəm elləri bu gün.

Gözəldir surəti, cavandır yaşı,
Ağılda kamildir, sevgidə naşı.
Oldu Dilafətin ömür yoldaşı,
Məsməxanım kimi Gülpəri bu gün.

KİMLƏR KEÇDİ BU DÜNYADAN**LOĞMAN ƏLƏKBƏR**

Ona müalicə üçün müraciət edənlərə həmişə unudulmaz şairimiz Osman Sarıvəllinin atalar sözüne çevrilmiş “Hər kim yüz il yaşamasa günah onun özündədir” beytini xatırladan Ələkbər kişi 1893-cü ildə Laçın rayonunun İmanlar kəndində din əhli Məşədi Novruzəlinin ailəsində anadan olmuşdur. “Loğman Ələkbər” ləqəbi ona İmanlar kəndinin sevimlisi, “Qızıl Alı” ləqəbi almış unudulmaz bir şəxs tərəfindən verilmişdir. Qızıl Alı “Loğman” ləqəbini Ələkbərə tanınmış həkimlərin, adlı-sanlı professorların belə sağalda bilmədiyi bir xəstənin onun əli ilə şəfa tapmasına görə vermiş və Ələkbər də bu ləqəbi lazımınca doğrultmuşdur. Kənd camaatı, eləcə də qonşu kəndlərdən olan insanlar Ələkbər kişinin ümidi hər yerdən üzülən xəstələri təbii vasitələrlə sağaltdığından dəfələrlə şahidi olmuşdular.

İkinci Dünya müharibəsinin odundan-alovundan keçən, ağır yaralanan, ən çətin anında da dini inancından dönməyən Ələkbər kişi yalnız bir təsadüf nəticəsində sağ qalıb. Yaralı olarkən onu bitkilərlə müalicə edən cəbhə yoldaşını minnətdarlıqla xatırlayır, ondan çox şey öyrəndiyini, sonra isə özünün ağır yaralılara yardım göstərdiyini deyirdi.

Kəndə qayıdandan sonra baş ağrısından, böyrək çatışmazlığından, qan azlığından, bağırsaq keçməməzliyindən, çətin nəfəsalmadan, babasildən, zəif görmədən, sağalmaz yaralardan və başqa xəstəliklərdən əziyyət çəkən adamlar tez-tez Loğman Ələkbərə müraciət etməyə başlayırlar. Nəticələr yaxşı mənada o qədər gözlənilməz olurdu ki, hətta təcrübəli həkimlər təəcüblənir, onun müalicə metodları ilə maraqlanırdılar.

Məlum hadisələr zamanı Loğman Ələkbər də digər soydaşlarımız kimi doğma ata-baba yurdundan didərgin düşərək hələ o vaxt işğal olunmayan Ağdam rayonuna pənah gətirmiş, 101 yaşına bir ay qalmış Ağdam rayonunun Əhmədağalı kəndində dünyasını dəyişmişdir. Qəbri Əhmədağalı kəndindədir.

AXTAR BABALARI**QARDAŞ MƏKTUBLARI***Bu yazını övlad sevgisini qazanan atalara həsr edirəm.*

Hərdən çox düşünürəm. Görəsən insanın çox yaşaması üçün təkcə yaşadığı təbiətin gözəl, suyunun, havasının təmiz, yediyi qidanın insan orqanizmi üçün yararlı olması kifayətdirmi? Düşüncə səviyyəsi aşağı olan insanlar üçün bütün bunlar yetərlidir. Düşüncəli insanlar üçün isə daha bir faktor var – mənəviyyat, onun içərisində həyata qarşı həssaslıq amilinin daha çox olması. Bu mənəvi yük nə qədər ağır olsa, elə bilirəm ki, insan ömrü də bir o qədər qısa olar. Keçmiş dövrlərdə insanların çox yaşamasının bir sirri də onların kompakt şəkildə bir yerdə yaşamaları, doğmalarının, sevdiklərinin əhatəsində onlara lazım olan mənəvi gücü həmişə özlərində hiss etmələri olub.

Mən sizlərə vaxtilə bir-birindən müvəqqəti ayrı düşən, bir-birinə çox bağlanan, bir-birindən ötrü çox darıxan, qardaşlıq borcuna həmişə sadıq qalan iki doğma yaxınımdan – əmim Ağca Abdulla oğlu Mirzəyev və atam Kəriş Abdulla oğlu Mirzəyevdən söz açmaq, doğma insanların həyatının mənəviyyatla bağlı hisslərinin nə qədər dəyərli olduğunu onların məktubları vasitəsilə çatdırmaq istəyirəm. 1923-cü ildə əmim Ağca Mirzəyev, 1924-cü ildə isə atam Kəriş Mirzəyev doğma yurdumuz olan Laçın rayonunun Mişni kəndində anadan olublar. Digər övladların içərisində bir-birinə çox bənzə-

yən bu qardaşlara kənddə hamı “əkizlər” deyərmişlər. Hərbçi ataları Abdulla Nəbiyev və anaları Mələk xanımın himayəsində böyüyüb başa çatmışlar.

Uşaqlıqdan bir-birinə bağlı olan atamla əmim böyüyəndə də qardaşlıq dəyərlərinə sadıq olmuşlar. Əmim müəllimlik sənətini seçmiş, Bakıda iki instituta eyni zamanda qəbul olan, lakin Laçının doğma torpağından ötrü çox darıxan atam isə Laçına dönərək sənətkarlıqla məşğul olmuşdur. Əmim müəllimliyi ilə, atam isə sənətkarlığı ilə tanıdıqlarının dərin hörmətini qazanmışlar. Atamın rəssamlıq bacarığı hələ uzun illər Laçında onu tanıyanların hafizəsində yaşayacaq. Ən çox isə evlərin divarlarını bəzəyən “Leyli və Məcnun” əsərindən səhnələr, Laçın torpağının gözəlliklərini əks etdirən mənzərələr, nəvələrimizin tikmə üçün verdikləri parçaları bəzəyən şəkilləri unutmamı olar?

1946-cı ildə əmim Minkənd məktəbində müəllim, atam isə Bakıda işləyən zaman bir-birinə şeirlərlə yazdıqları iki məktubu sizlərə çatdırmaq istəyirəm. Elə bilirəm daha heç bir şərhə ehtiyac yoxdur.

Birinci məktub

Əziz qardaşıma salamlar olsun,
Ömrü uzun olsun, daim var olsun.
İnsanın həyatı çox pis olanda,
Ömrün uzun istər bu gen dünyada.
Bu dünya şirindir, həyat çox şirin,
Qiyəti böyükdür keçən hər ilin.
Bir günü qənimət bil, yaşamağı sən,
Sabah nə sən qalacaqsan, nə də ki, mən.
Ona görə də ki, deyim mən sənə,
Ömrün uzun olsun, çox illər yaşa.
O böyük Xəyyamın xatırla sözün,
“Yaşasan düz yüz il, beş yüz il, min il,
Demək nə lazımdır, bilirsən özün.
Axır bu dünyadan gedəcəksən bil,
İstər dilənçi ol, istərsə şah ol,
Orda qiymət birdir, iki cür deyil.”
Görürsən qardaşım, axır heç zəddir,
O dünya yalandır, quruca addır.
İstəkli qardaşım, biz hələ sağıq,

Sənin sağlığını arzulayırıq.
Çoxdandır mən səndən məktub almıram,
Acıq eləmişəm, mən də yazmıram.
Nə isə, ət ürək durmur yerində,
Yadıma bərk düşdün bazar günündə.
Yazdım bu məktubu altıncı ayın,
İyirmi üçündə günündə yayın.
Bəlkə əziz qardaş oxuyub bilə,
Cavabı yazaraq mənə göndərə.
Çünki çox darıxır ürəyim mənə,
Nə bilim?... Bərkdir ürəyin sənin.
Bəlkə də küsübsən, gedərkən məndən,
Heç zaman küsməyəm bil ki, mən səndən.
Daha mən nə yazım, məndən salamlar,
Sənə və orada nə yoldaşın var.

Mirzə Ağca,
23 iyun 1946-cı il

Birinci məktuba cavab

Aldım məktubunu əziz qardaşım,
Yolunda qurbandır bu əziz başım.
Məktubu oxudum ayaqdan-başa,
O cavan ömrünü sən də vur başa.
Dağlartək sən də başın ucalsın,
Bu məktubu yazan əllər var olsun.
Sən ki, unutmursan könlündə məni,
Mən də unutmaram öluncə səni.
Bir zaman təbiət yaratmış bizi,
İndi də ayırdı hər ikimizi.
Unutma məni sən, mən ölən gündən,
Çıxarma məni sən əziz könlündən.
Yox, onda məni sən yad edəcəksən,
Başqa birisiylə sən gəzəcəksən.
Qopar tufanlar, yağar qar, yağış,
Üstümdə bitər ot qarış-qarış.
Məzarımın yeri olar viranə,
Qalmaz məndən əsər, nişanə.
İtib batacaq o məzar daşım,
Unutma onda məni qardaşım.
Heç kəs deməsin ki, günah səndədir,
Təbiət qanunu çünki belədir.
Nə qədər dost olsaq bu gen dünyada,
Ayrı yatacağıq axır torpaqda.
Bu mənim cavabım, həm yadigarım,
Saxla bu məktubu, sən mənim canım.
Yazdım bu məktubu yadigar qalsın,
Baxanda qardaşım yadına salsın.

Mirzə Kəriş,
10 iyul 1946-cı il

Payızdır, göyərüb gözəl "Taxtalar",
Xəzəli toplayıb buz kimi sular.
Yarpaqla oynayır kiçik uşaqlar.
Dolanır qəlbimdən belə fikirlər,
Keçir fikrimdən ah, nələr, nələr.
Belə bir insana, belə bir yada,
Günü xoş keçməyən bu gen dünyada.
Əgər qəbul etsə, salamlar olsun,
Bu dünya durduqca, qoy, o da dursun.
Söylərsən, məktubum, əziz qardaşa,
Qardaşın salamın əziz qardaşa.
Mənim əvəzimdən sıxıb əlini,
Öpərsən alnını, sonra telini.
Bilirəm, alacaq əlilə səni,
Xəyaldan keçirib doğma vətəni.
Deyəcək bir zaman, gözəl vətəndə,
Gəzərdim çaylarda nərgiz bitəndə.
Gah balıq ovlardım, odun yığardım,
Yığıb qucağıma dəstə bağlardım.
Bilməzdim qəm nədir, ayrılıq nədir,
Nə bilim, dünyanın işi belədir?
Belə düşündükcə o mehribanım,
Qoyma çox yuxala, sən mənim canım.
Çünki çox yuxadır onun ürəyi,
İndi də qərirdir, nədir köməyi?
Deyərsən qardaşın söyləyir sənə,
Darıxma o günlər gələcək yenə.
Bununla məktubu belə bitirək,
Gələcək nə olur, axırda görək?

Mirzə Ağca,
24 sentyabr 1946-cı il

İkinci məktub

Minkənddən Bakıya, yad bir adama,
Əriyib ürəyi dönən bir şama.
Xəyalı vətəndə, fikri vətəndə,
Alışır ürəyi güzdək bitəndə.

İkinci məktuba cavab

Yenə cana gəldi bu şair könlüm,
Düşməyir yadıma gələcək ölüm.
Bilirəm, qardaşım, sən hörmətliyə,
Həm də mənim ilə məhəbbətliyə.

Keçsə də üstümdən xeyli zəmanə,
Bu könül dəftərim qalır nişanə.
Siz də bu könlümü hərdən yad edin,
Çox məktub yazın ki, məni şad edin.
Ətirli, çiçəkli, gözəl şəhərdən,
Üstümə açılan ağ bir səhərdən.
Sərin bir külək əsdiyi zaman,
Sonra günorta kəsdiyi zaman.
Aldım qardaşımın məktublarını,
Tarixdə ölməyən yadigarını.
Ey əziz məktubum, soruşum səndən,
Gəl, sən də sirrini gizlətmə məndən.
De görüm, səni qardaşım yazmış?
Çünki əziz qardaş evdə tək qalmış.
Üstünə yazılmış bir qardaş sözü,
Yəqin ki, qardaşım yazmışdır özü.
Oxuduqca səni başdan-ayağa,
Böyüyür ürəyim, lap dönür dağa.

Oxuduqca qəti doymuram səndən,
Çünki yazılmışan qardaş könlündən.
Bilirəm, qardaşım əlilə bükmüş,
Onda könlümdən, ah, gör nələr keçmiş.
Kim bilir, bəlkə də bükəndə səni,
Bəlkə mən əvəzdən öpübdür səni.
Salıb qutuya, ağzın bağlayıb,
Sonra da yuxalıb, bəlkə ağlayıb.
Bilirəm, söz tapşırıb, mənimçün səndən,
O sözləri sən də gizlətmə məndən.
O əziz qardaşla birgə gəzərdik,
Ayrılıq nə olduğunu qəti bilməzdik.
İndi də zalım o çərxi-fələk,
Biz əziz qardaşlar, əziz qardaşlar,
Etdi fələk bizi diyarbadıyar.

Mirzə Kəriş,
15 oktyabr 1946-cı il

Bu da “Qardaş məktubları”. Bir neçə ayın, bəlkə də bir neçə ilin həsrətinə dözə bilməyən, doğma Laçın yurdunun torpağından qaynaqlanaraq doğmalara, yurda bu qədər bağlanan bu insanların həyatı taleyin acı yazısı ilə qarşılaşdı. Məlum erməni təcavüzü ilə başlanan Qarabağ müharibəsinin acıları Laçın əhalisi kimi bu doğma qardaşları da didərgin saldı. Zalım çərxi-fələk bu qardaşları şeirlərində yazdıqları kimi diyarbadıyar etdi, ancaq müvəqqəti deyil, ömürlərinin axırına qədər. Acı həqiqət deyilmi? Bu gen dünyada məzarları da bir-birindən uzaq düşdü – biri əmim, biri atam. Ancaq uzaq düşməyəcək, ayrılığı tanımayacaq bir şey daimi qalacaq – atalarımızdan, analarımızdan nəsillərə paylanan doğmalığ, bir də yurd sevgisi.

Venera MİRZƏYEVA,
*Laçın rayon 7 №-li tam orta məktəbin
riyaziyyat və informatika müəllimi*

“LAÇINSIZ LAÇININ HƏRBİ KOMİSSARI OLMAZ”
Cəsur komandirin şəhid olduğu gündən 22 il keçir...

Komandir müəllim...

Bu gün də ona hər kəs “Vaqif müəllim” deyir. Qarabağ döyüşlərində ad çıxarmış rota komandiri, ermənilərin qorxulu rəyası Vaqif müəllim. Amma bu adamı, təəssüf ki, çoxları tanımır. Əslində isə tanınmalı, tanındılmalı birisidi bu tanınmamış qəhrəman...

O, könüllü olaraq döyüşlərə qatılanda Laçının Ərdəşəvi kənd orta məktəbinin direktoru işləyirdi. Və bir neçə gün idi ki, yeganə oğul övladı Beyrək dünyaya gəlmişdi...

Onunla birgə döyüşən və sağ qalan silahdaşları rota komandiri Vaqif müəllimin Laçında 50-dən çox kəndi ermənilərdən təmizlədiyini deyir. Yüzlərlə erməni dığasını məhv etdiyini söyləyir. Bir neçəsi ilə dəfələrlə söhbət etmişəm. Onun haqqında danışanda gözlərindəki parıltını, üzlərindəki nuru görmüşəm hər dəfə. Onun adı gələndə bəzilərinin ağladığının şahidi olmuşam.

“O, bambaşqa insan idi. Çox sadə, mehriban, güləruz və olduqca ürəkli, qorxmaz birisi idi. İndi elə kişilərdən azdı, yoxdu”. Komandirləri haqda danışan silahdaşları, səngər yoldaşları, Qarabağ qaziləri Rəhman, Ərşad, Nuru deyir bunları...

Hoçaz yüksəkliyi – böyük zəfər

Vaqif müəllimin rotasının zəfərləri çox olub. Onlardan ən məşhuru Hoçaz kəndinin ermənilərdən azad edilməsi uğrunda gedən döyüşlər idi. Bu döyüş Laçının işğalından sonra rayonun şimal istiqamətində ermənilərə vurulan ilk sarsıdıcı zərbə idi. Bu əməliyyatda iştirak etmiş, onun rotasının əsgəri olmuş Ərşad Hüseynovun dediklərindən:

“1 avqust 1992-ci ildə Vaqif müəllimin komandirliyi altında rotamız Alxanlı kəndindən Hoçaz istiqamətinə irəliləyirdi. Məqsədimiz Hoçaz kəndi ətrafında möhkəmlənmək idi. Laçını yaxşı tanıyanlar Hoçazın hansı hərbi-strateji əhəmiyyətə malik olduğunu yaxşı bilirlər. İxtisasca tarixçi olan və Ərdəşəvi kənd orta məktəbinin direktoru vəzifəsini qoyaraq torpaq uğrunda savaşa atılmış Vaqif müəllim döyüş qaydalarını da gözəl bilirdi. Ona görə

də hələ bir sutka əvvəldən Hoçaz istiqamətində 5-6 nəfərlik kəşfiyyat qrupu göndərilmişdi.

Avqustun 1-də təxminən saat 12 radələrində kəşfiyyat qrupu geri dönərək Sonasar kəndində bizə çatdı. Məlum oldu ki, düşmənin bir rotası bizdən qabaq Hoçaz kəndinə daxil olub və orada mövqelərini möhkəmlətməklə məşğuldur. Komandirimiz qısa müzakirə təşkil etdi və qəti qərara alındı ki, ləngitmədən düşməyə zərbə vurulsun. Hətta qəfil döyüş planı barədə yuxarı komandanlığa məlumat verməyi də lüzumsuz saydıq. Çünki təxminən 80 nəfərdən ibarət bir rota ilə 90-100 nəfərlik düşmən qruplaşmasına edilən bu həmlə kəşfiyyat xarakterli bir döyüş olmalıydı. Saat 4 radələrində Hoçaz dağının yamacında meşənin içindən düşmənin bütün mövqelərini aydınlaşdırmışdıq və hər birimiz nə edəcəyimizi bilirdik. Vəqif müəllim ən cəsur döyüşçülərdən ibarət 15 nəfərlik bir qrupa Hoçaz dağından aşaraq kəndin cənubuna – düşmənin arxasına keçmək əmri verdi və yarım saatdan sonra ilk atəşin açılacağını bildirdi.

Döyüş deyilən vaxt başladı. Qəfil və inamlı hücum öz işini gördüyündən cəmi yarım saat sonra düşmənin pərən-pərən olduğu, fürsət düşdükcə qaçmağa çalışdığı aydınca görünürdü. Lakin qaçmaq da asan deyildi. Düşmənin bütün mövqeləri tam nəzarətdə idi, xüsusən Cəmilin dəstəsinin arxadan gözlənilməz zərbəsi onların qaçmaq imkanını da tükətmışdi.

Beləcə təxminən iki saat çəkən döyüşdən sonra ermənilər tərəfdən artıq bir atəş də yox idi. Düşmənin mövqelərinə gəldikdə isə hər tərəfə meyitlərin səpələndiyi bir mənzərə var idi. Onların təkə döyüş meydanında qoyduğu cəsədlərin sayı 45-50 civarında idi. Düşmənin bütöv bir rotası məhv edilmişdi. Bir nəfər əsir götürülmüşdü. Növbəti gün əsir götürülən başqa bir erməni deyirdi ki, dünənki döyüşdən cəmi 10-15 nəfər canını salamat qurtarıb. Qalanların çoxu ölüb, bir qismi isə yaralanıb.

Hoçaz döyüşü bizim üçün də itkisiz olmadı. Elə həmin döyüşdə rotamız ilk şəhidlərini verdi. Minkənddən Vüqar, Alxaslıdan Qasım və Polad, Hoçazdan Asəf və Kamil qardaşları, Vağazindən Ramiz, Bozgüneydən Səməd və Müzəffər. Onların hər biri qəhrəmancasına döyüşərək şəhid oldular...”

Ərşad deyir ki, digər yadda qalan epizod sabahısı gün – avqustun 2-də oldu: “Avqustun 1-dəki döyüşdən sonra əvvəlki mövqeyimizə çəkildik. Avqustun 2-də yenidən Hoçaza doğru yaxınlaşanda ermənilərin öz meyitlərini

odun parçaları kimi yük maşınına yığdığını gördük. Yenidən döyüş başladı. Təxminən 40 dəqiqəlik döyüşdən sonra ermənilər 10-dan artıq itki verərək qaçdılar. Lakin kəndin kənarında olan məktəbin binasında bir neçə düşmən gizlənmişdi. Döyüşçülərimiz məktəbi tam əhatəyə aldığından onlardan ikisi qaçmağa çalışarkən məhv edildi. İçəridə qalanlar qaçmağın da mümkün olmadığını görərək müqavimət göstərdilər. Rəhmətlik Vaqif müəllim göstəriş verdi ki, atəşi dayandırın. Tam sakitlik olanda içəridəkilərə rusca dedi ki, 2 dəqiqəyə təslim olun, sizi öldürməyəcəyik. Vaxtın tamamında ultimatumu bir də təkrarladı, heç bir reaksiya olmadığını görərək hamıya məktəbin pəncərələrinə yayındırıcı atəş açmaq əmri verdi. Rəhmətlik özü qapıdan içəri keçən kimi atəşi dayandırdı. Təxminən 10-15 saniyədən sonra içəridən əvvəlcə iki qısa atəş, daha sonra şappıltı səsi gəldi. Ardınca Vaqif müəllimin səsi eşidildi və gördük ki, o, bir erməniyi boynunun arxasından tutaraq çölə sürüyür. Rəhmətlik dedi ki, birini içəridə gəbərtdim, bu alçaq o qədər yaxından atəş açdı ki, avtomatının alovu saqqalımı ütdü, qızmış lüləsi isə əlimi yandırdı. Ancaq yüksək fiziki hazırlığı olan Vaqif müəllim (rəhmətliyin boyu təxminən 185 santimetr idi) bir zərbə ilə onu yerə sərərək əsir götürmüşdü. Bu, Hoçaz döyüşündə ələ keçən ikinci əsir idi...”

Vaqif Quliyevin rotasında döyüşmüş, Hoçaz zəfərində iştirak etmiş Rəhman Məhərrəmov danışır ki, Vaqif müəllim bütün döyüşlərdə ən qabaqda olardı, ən çox erməniyi də özü vurardı: “Çox qorxmaz adam idi”.

Rəhman bir maraqlı faktı da nəql edir. O deyir ki, Hoçaz əməliyyatında ermənilər tərəfindən döyüşən və üstlərindən sənəd tapılmadığı üçün hansı millətdən olduqları bilinməyən üç qadın snayper də öldürülmüşdü.

Rəhman başqa bir əməliyyatdan söhbət açaraq danışır ki, Xankəndidən Laçına gedən strateji əhəmiyyətli dağ yolu var idi. O yolla ermənilər Ermənistandan texnika və canlı qüvvə daşıyırdılar. Bu yol Azərbaycan ordusu üçün ən təhlükəli mövqelərdən biri sayılırdı. Vaqif müəllimin şəxsən rəhbərlik elədiyi kəşfiyyat-diversiya qrupu tərəfindən o yol partladılır. Bununla da erməni silahlı qüvvələrinə böyük zərbə vurulur...

“Laçınsız Laçının hərbi komissarı olmaz!”

Laçının işğalından sonra Ağcabədinin Mədəniyyət Evində laçınlıların iclası keçirilmiş. İclasda Vaqif müəllimi də çağırırlar. O, döyüş mövqeyini tərk edib gəlmək istəməsə də, onu iclasda iştirak etməyin vacibliyinə inandıra bilirlər. Vaqif müəllimin döyüşlərdəki uğurlarını, onun rayondakı nüfuzunu, təşkilatçılıq qabiliyyətini nəzərə alan laçınlılar təklif edir ki, o, Laçının hərbi komissarı olsun. Həmin iclasda iştirak edənlər deyir ki, Vaqif müəllim orada çox təsirli bir çıxış eləyib. O, vəzifə təklifinə qətiyyətlə qarşı

çıxıb. Vaqif müəllim deyib ki, Vətən dardadı, Laçın əldən gedib, hər kəs müharibəyə kömək barədə düşünməli olduğu halda burada vəzifə bölgüsü aparırsız.

Vaqif müəllim iclası açıqlı şəkildə tərk eləyib və çıxarkən bu sözləri deyib: “Bir şeyi bilin ki, Laçınsız Laçının hərbi komissarı olmaz!”

Halallaşmağa gəlmişdi...

Mən onu şəxsən tanıyırdım. Sonuncu dəfə onu 1992-ci ilin yayında bizim kəndə – Ağcabədinin Avşar kəndinə gələndə görmüşdüm. Hərbçi yoldaşları ilə, hərbi formada, silah bellərində “UAZ”la bizə gəlmişdilər. Onda 9 yaşı var idi. Atamın ən yaxın dostu olan Vaqif müəllim bizimlə görüşməyə, halallaşmağa gəlmişdi... Məni lap çox istəyirdi. Onun saqqal basmış nurlu sifəti hələ də gözümlün qabağındadı, elə bil bizə dünən gəlmişdi. Tezliklə öləcəyini duyurmuş kimi bizimlə halallaşmağa gəlmişdi rota komandiri Vaqif müəllim... Elə də oldu...

Bizdən gedəndən az müddət sonra ölüm xəbərini eşitdik. Sarsılmışdım. Çox sarsılmışdım bu xəbərdən. Uşaq olsam da, onun ölümü mənə çox pis təsir etmişdi. Neçə gün məni sakitləşdirə bilməmişdilər...

Uğursuz Vəng əməliyyatı – son döyüş

...1992-ci ilin sentyabrın 2-də Ağdərənin Vəng kəndi uğrunda gedən ağır döyüşlərdə təkbəşinə düşmənin onlarca canlı qüvvəsini məhv etdikdən sonra, Vaqif Quliyev yaralı əsgərini döyüş meydanından çıxarkən qəhrəmancasına şəhid olur.

Onun rotasında vuruşan Nuru İbrahimov 22 il qabaq baş vermiş o döyüş barədə danışanda, Vaqif müəllimin şəhid olduğu anları mənimlə bölüşəndə həyəcanımı, qəhərini boğa bilmir. O deyir ki, Hoçaz zəfərindən sonra Vaqif müəllimin rotasının cəsarəti, igidliyi böyük rezonans yaratmışdı. O zaman böyük strateji əhəmiyyəti olan Ağdərənin Vəng kəndi uğrunda əməliyyatlarda iştirak etmək üçün 701-ci briqadanın komandiri Zaur Rzayevin göstərişi ilə Vaqif Quliyevin 2-ci rotası Laçından Ağdərəyə gətirildi. Vaqif müəllim və döyüş yoldaşları o zonaya yaxşı bələd deyildilər...

Nuru deyir ki, Vaqif müəllim döyüşlərə gedərkən həmişə rotanı üç “vzvoda” bölərdi və özü həmişə öndə gedərdi: “Vəng əməliyyatında da belə elədi. Vəng istiqamətində irəliləyərkən, Vəngin yaxınlığında sıx meşənin ortasında qəfildən güclü döyüşlər başladı. Əvvəldən yaxşı hazırlanmış, güclü silahlarla silahlanmış ermənilər pusquda bizi gözləyirmişlər kimi üstümüizə hücum keçdilər. Bizim rotada 70-80 nəfər vardı. Uşaqlardan bir neçəsi vuruldu. Rotamızın ən cəsarətli döyüşçülərindən Etibarın vurulduğunu görəndə

Vaqif müəllim tez onu döyüş meydanından uzaqlaşdırmaq üçün onun yanına qaçdı. Vaqif müəllim Etibarı çiyinə götürdü və bu zaman onu vurdular...”

Həyəcandan səsi titrəyən, gözləri dolmuş Nuru deyir ki, Etibarı ölüm-dən xilas eləyən Vaqif müəllimi təcili tibbi yardım maşını ilə Kəlbəcərdəki hospitala aparmağa çalışıblar. Ancaq onun həyatını xilas etmək mümkün olmayıb, o, yolda keçinib...

Qarabağ müharibəsində igidliyi, şücaəti ilə ad çıxarmış, yüzlərlə düş-məni məhv etmiş, neçə-neçə kəndin azad olunması əməliyyatına şəxsən ko-mandirlik etmiş Vaqif Quliyevə Milli Qəhrəman fəxri adı verilmədi. Ancaq, heç şübhəsiz, onu tanıyanların ürəyində Azərbaycanın bütövlüyü, müstə-qilliyi uğrunda canından keçmiş rota komandiri Vaqif müəllim bir Millət Qəhrəmanı olaraq daim yaşayacaq.

P.S. Mayın 28-i Vaqif Quliyevin doğum günüdür. Yəqin bu da bir qis-mətdir ki, Vaqif müəllim canından çox sevdiyi, canını qurban verdiyi Azər-baycan Cümhuriyyətinin qurulduğu gündə – 28 Mayda anadan olub.

Taleh AVŞAR

MÜNASİBƏT

HƏR GÖRÜLƏN İŞİN ARXASINDA DURAN MƏQSƏD LAÇINA QAYITMAQ ARZUSUDUR

İnsanların həyatında sevindirici anlar, ümidlərin öldüyü zaman bir ümidgahın açıldığı məqamlar olub və həmişə də olacaq inşallah. Ümidlərin öldüyü, əkilən güllərin, çiçəklərin, ağacların quruduğu bir zamanda qəflətən bir güc ortaya çıxır. O, quruyan ağaclara, güllərə bir son şans ümidi verir. Təbiət özü o gücdən güc alaraq o ağaclara, güllərə kömək olur, onların qu-ruduğu anda onlara bir işartı, bir cücərmə gücü verir ki, yenidən inkişaf elə-sinlər. Bu ilahi bir qüvvə ilə əlaqələnsə də, bağbanın da bu işlərdə əməyini danmaq nankorluq olar... O cümlədən yuxarıda qeyd etdiyim təbiət hadisə-sinin oxşarlığı biz laçınlıların həyatında da yaşanmışdır.

Belə bir məqamda böyük və şərəfli döyüş yolu keçmiş, müharibə qanunlarını yüksək səviyyədə bilən, xalqla xalq dilində danışmağı bacaran, hər cümləsinin başlanğıcı Laçınla başlayıb, sonu Laçınla bitən Akif Sə-limovun rayon rəhbərliyinə gəlişindən sonra gənclər arasında vətənpərvərlik hisslərinin daha qabarıq şəkildə baş qaldırması özünü büruzə verməkdədir. Hər görüşdə, hər rəsmi və qeyri-rəsmi tədbirdə “niyə Laçının yüksək rütbəli hərbciləri olmasın?” sualını müzakirə mövzusunə çevirən rayon rəhbərinin

təşəbbüsü ilə bu sahəyə diqqət artırılmış, qısa bir zaman kəsiyində yüksək nəticələrə nail olunmuşdur.

Yuxarıda qeyd etdiyim kimi bu sahədə görülmə işlər o ölmüş ümidlərin yenidən canlamasına, yurda qayıtmağın yolunun hərbdən, ordudan keçməsinə qətiyyətli inamın güclənməsinə xidmət edir.

Biz laçınlılar dövlətə, dövlətçiliyə həmişə sadıq olmuş, qanunların aliliyini üstün tutmuşuq. Bizim görmədiyimiz, bilmədiyimiz nüanslar, məqamlar var ki, o mərhələlər də keçildikdən sonra Ali Baş Komandanın “Hazır ol!” əmri verdiyi gün ön cərgələrdə dayanacaq yüksək rütbəli laçınlı hərbiçilərimizi görmək qürurverici olacaq. O gün üçün bu gün Akif Səlimovun xüsusi önəm verdiyi sahələrdə nəzərəcarpacaq irəliləyişlər təqdirəlayiqdir. Elmə, təhsilə ayrılan diqqət və qayğının nəticəsidir ki, bu il yüksək göstəricilər əldə edilib. 250-dən çox laçınlı abituriyentin ali məktəblərə qəbul olunması sevindirici nəticədir. Bu nəticələr bəzi hallarda əhalisi köçkün olmayan rayonların göstəricilərindən də yüksəkdir. Biz buna niyə sevinməyək, qürur duymayaq ki? Həmin gənclər Laçının gələcək ziyalıları deməkdir.

Yeni tədris ilində Laçın məktəblərinin məzunlarından on nəfərin müxtəlif sahələr üzrə hərbi akademiyalara, üç nəfərin isə hərbi liseylərə qəbul olunması qısa bir vaxt ərzində Akif Səlimovun rayonda qaldırdığı təşəbbüsün, aparılan təbliğatın artıq reallığa çevrilməsi deyilmi?

Başqa ixtisaslara hazırlaşan bu 13 gənc Akif Səlimovun tövsiyələrindən sonra yönələrini hərbi sahəyə çevirdilər və qısa bir zaman ərzində məqsədlərinə nail oldular. Bunlar niyə alqışlanmasın ki? Kiçik istisnaları nəzərə almasaq bu gəncləri peşəkar hərbi sahəsində Laçının ilk qaranquşları da adlandırmaq olar. Axı Xosrov bəy Sultanov kimi tarixi şəxsiyyətimiz, general məktəbimiz olub. Bəlkə də Laçının yeni generalları, yüksək rütbəli zabıtləri elə bu gənclərimizlə start götürəcək. İnanıram ki, gələcəkdə bu sayın axırına sıfırlar əlavə olunacaq və artacaqdır.

Bəlkə elə bu gənclərin arasından biri müqəddəs üç rəngli bayrağımızı Laçınımızın ən uca zirvəsinə taxacaq. Laçına qayıtmağımızın yolu birliyimizdən, laçınlılara xas olan əmioğluluq prinsipinin möhkəm, təmiz və sağlam olmasından çox asılıdır. Bu istiqamətdə görülmə işlərə nəzər saldıqca bir daha inanırıq ki, Laçına qayıdacağımız gün çox uzaqda deyil.

Söhrab HƏSƏNOV

1992-ci ilin may ayında hər bir laçınlı kimi biz də məlum səbəblərdən Laçın rayonundan məcburən çıxaraq Ağcabədi rayonunun Taxtakörpü ərazisində yerləşən Vağazin obasında məskunlaşdıq. İllər keçdikcə zamanın axarına uyğun olaraq bizlər də böyüdük. Taxtakörpü qəsəbəsindən müxtəlif rayonlara səfər zamanı gözümlə yollarda hərəkət edən avtomobillərin seriya nömrəsində qalırdı ki, bir Laçın seriyasında hərəkət edən avtomobil görəcəm.

Təhsil almaq məqsədi ilə Bakı şəhərinə gəldim. Rayonlardan fərqli olaraq Bakı şəhərində 41 nömrəsi daşıyan avtomobillərə daha tez-tez rast gəlirdim. Rayonumuzun seriya nömrəsini (41) daşıyan avtomobillərlə maraqlanmağıma baxmayaraq hələ də dərinliyinə varmırdım ki, başqa yerdə yaşayan laçınlılar niyə öz avtomobillərinin seriya nömrəsində 41 rəqəminin olmasına can atırlar.

İllər keçdikcə dərk etdim ki, bu insanlar doğma vətənləri olan Laçını qəlblərində yaşadırlar və vətən nisgilini, ağrısını bu cür təskinliklə sovuşdurmağa çalışırlar. Mən özüm Laçın Dövlət Rəsm Qalereyasında direktor işləyirəm. İşimizlə əlaqədar Bakı şəhərində yerləşən müəssisələrə tez-tez baş çəkirik. Bir dəfə laçınlıların kompakt yaşadığı yerlərdə, müəssisələrdə tədbir hazırlamağa gedərkən yanlış istiqamətə hərəkət etməyə başladıq. Təsədüfən seriya nömrəsində 41 rəqəmi olan avtomobillə rastlaşdıq. Bu zaman sürücüdən xahiş etdim ki, “dayan” işarəsi versin, o maşının sahibi laçınlıdır! Yanımdakı yoldaşlar gülümsədilər. “Dayan” işarəsini görən digər avtomobilin sürücüsü maşını saxlayanda salamsız-kəlamsız laçınlı olub-olmadığını soruşdum.

Sürücü gülümsəyərək:

– Bəli, laçınlıyam, nədən bildiniz?

– Əmoğlu, maşınınızın nömrəsindən!

Qısa şirin söhbətdən sonra adını da bilmədiyim laçınlı balası bizi axtardığımız müəssisəyə apararaq sağollaşdı.

Onu da qeyd edim ki, 41 nömrəsini daşıyan avtomobil görəndə nə qədər fərəh hissi keçirsən də, 41 nömrəsinin arxasında necə nisgil və kədər olduğunu düşünəndə bir anlıq Laçınla bağlı düşüncələrdən ayrılı bilmirsən.

Bu yaxunlarda Bakı Şəhər Dövlət Yol Polisində dostumun avtomobilinin qeydiyyat nömrə nişanının dəyişdirmək üçün DYP-nin gözləmə zalında növbəmizi gözlədiyimiz zaman bizdən öncə iki nəfər də növbədə duraraq nömrə nişanı əllərində gözləyirdilər. Birdən mənim diqqətimi oğlanın əlində

olan 90-la başlayan 241 nömrə nişanı cəlb etdi. 41 nömrəsinə olan marağım məni məcbur etdi ki, ondan da Laçından olub-olmadığını soruşum. Elə belə də etdim və zənnim məni aldatmadı. Öyrəndim ki, o bəstəboy oğlan Laçın rayonunun Köhnəkənd sakinidir.

Laçınlılığı qoruyub saxlayan, bəzən bir-birlərini tanımasalar belə 41 nömrəsi daşıyan maşınlarla sanki bir-birlərinə laçınlı olmaları barədə mesaj atmış olan laçınlılara minnətdarlığımı bildirirəm.

Vaxtaşırı sosial şəbəkədən mən də başqaları kimi istifadə edirəm. Cavanlarımız 41 nömrə nişanı olan avtomobilləri ilə foto-şəkil çəkdirərək sosial şəbəkələrdə paylaşırlar. Bu, vətənə – LAÇINA olan xüsusi sevginin bariz nümunəsidir, eyni zamanda bir təsəllidir.

Qüdrətli ordumuzun gücü nəticəsində torpaqlarımızı mənfur işğalçılardan azad edəcəyik. İnam bitdiyi məkanda məğlubiyyət zəfər çalar. Allaha şükür ki, hələ inamımız tükənməyib. Bunu Qarabağ cəbhəsində gedən son döyüşlər və millətimizin ruh yüksəkliyi də sübut etdi.

Facebook sosial şəbəkəsində laçınlıları bir araya yığan “Laçın və laçınlılar” qrupu Laçını, Laçınlı xatirələri, adət və ənənələrimi daim diqqətdə saxlayaraq virtual da olsa bir-birimizlə əlaqə qurmağa şərait yaradır. Ən azı həmyerlilərimizin gün-güzəranından xəbər tutur, sevincimizi paylaşır, kədərimizi bölüşməklə təskinlik tapırıq.

Sentyabrın 5-də Sahil qəsəbəsində eloğlumuz Xosrov bəyin balasının toy məclisində iş yoldaşlarımızla birlikdə iştirak edirdik. Toy mərasiminin keçirildiyi şadlıq evinin qarşısında 99 MM 041 nömrə nişanlı avtomobil diqqətimi çəkdi. Avtomobilin sahibi Mişni kənd sakini və Qarabağ döyüşçüsü Şəmi bəy idi. Laçınlı xatirələrdən və Qarabağ döyüşlərindən danışan Şəmi bəy dedi ki, var gücümüzlə döyüşərək əlimizdən gələni etdik, amma belə alındı, görünür bu da bizim alın yazımızdır.

Yas mərasimlərində iştirak edəndə düşünürsən ki, bir laçınlı da azaldı və digər yas mərasimində nömrə nişanında 41 rəqəmi daşıyan bir avtomobil olmayacaq. Mən Laçından olan yaşlı bir insan dünyasını dəyişəndə daha da pis oluram. Yaşlı insanların sırası seyrəldikcə Laçının da onlarla birlikdə öldüyünü zənn edirəm. Laçını göz yaddaşında qoruyub saxlayanlar dünyadan köçəndən sonra bizə o yerlərin hər fəsilə uyğun gözəlliyi olan bənzərsiz təbiətindən kimlər danışacaq?! Baba və nənələrimizin göz yaddaşını gələcək nəsillərə çatdırmağa gücümüz çatmasa da, gərək söz yaddaşını qoruyaq.

Xaliq DÜNYAMALIYEV

**BƏRGÜŞADIN AXIŞIDI, SALVARTININ NAXIŞIDI
MƏMMƏD CƏFƏROVUN BƏSTƏLƏRİ**

Məmməd Əhməd oğlu Cəfərov 1958-ci ildə Gəncə şəhərində doğulub. Gəncədə beşillik uşaq musiqi məktəbinin kamança sinfini bitirib. Bakıda Bülbül adına Musiqi Məktəbinin kamança sinfini fərqlənmə diplomu ilə başa vurduqdan sonra indiki Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin kamança fakültəsində Ramiz Mirişlinin sinfinə daxil olub. Xüsusi istedadına görə kamança fakültəsindən bəstəkarlıq fakültəsinə keçərək bəstəkar Xəyyam Mirzəzadənin sinfini bitirib. Bəstəkar Fərəc Qarayevdən dərs alıb. İlk bəstəkar müəllimi Üzeyir Hacıbəyovun dayısı oğlu Nazim Əliverdibəyovdur. Polifoniya dər-sini SSRİ-nin əməkdar incəsənət xadimi, Üzeyir Hacıbəyovun əmisi nəvəsi İsmayıl Hacıbəyovdan öyrənib. Diplom işini simfoniya ilə bitirib. Beynəlxalq və regional miqyasda 20-dək elmi konfrans və simpoziumların iştirakçısı olub. Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının idarə heyətinin üzvü, Gəncəbasar üzrə Bəstəkarlar İttifaqının sədridir. İki dəfə Prezident mükafatı alıb. Əməkdar artistdir. Hal-hazırda Gəncə Musiqi Kollecinə xor ansamblının rəhbəridir. Yüzlərlə tələbənin müəllimidir. Şəhidlər haqqında iki, Vətən haqqında bir kantatanın müəllifidir. Yunis Əmrə, Nazim Hikmət, Hüseyn Cavid, Məmməd Araz, Şahmar Əkbərzadə, Bahadur Fərman, İnqilab İsxan, Musa Yaqub, Məmməd İsmayıl, Nəriman Həsənzadə, Zirəddin Qafarlı, Nüsrət Kəsəmənli, Hüseyn Arif və başqa bu kimi şairlərin sözlərinə mahnılar yazıb, romanslar bəstələyib. Barat Vüsalın, Məmməd Alimin sözlərinə kantata yazıb. Azərbaycanda tanınmış bəstəkardır. Fəridə Məmmədova, Gülnaz İsmayılova və Azərbaycan Dövlət Xor Kapellası tanınmış bəstəkar, əməkdar artist Məmməd Cəfərovun mahnılarının ifaçılarıdır. Tahir Əkbər, Azər Dadaşov, Rafiq Əliyev, Aqşin Əlizadə, Cavanşir Quliyev kimi görkəmli bəstəkarlarla dostluq edən Məmməd Cəfərov daha çox xor və vokal janrı üslubunda mahnılar yazır. Şölə saçan çıraq ömrü yaşayır Məmməd Cəfərov. Musiqi zövqü tərbiyə edir, insan şəxsiyyətinin formalaşmasına köməklik göstərir. Buraya həm milli, həm də klassik musiqi daxildir.

Dövrümüzün Fikrət Əmirovudur Məmməd Cəfərov. Həyatını notlara, ömrünü musiqiyə bağlayıb Məmməd Cəfərov. Girdimanda, Bəzzdə, Əlin-

cədə, Çaldıranda al qanla yazılan tarixidir Məmməd Cəfərovun musiqisi. Bərgüşadın axışdı, Salvartının naxışdı Məmməd Cəfərovun bəstələri. Nizaminin “Xəmsə”sidi, Məhsətinin rubaisidi Məmməd Cəfərovun mahnıları.

Məmməd Cəfərov mənim də yaxın dostumdur, qiymətli mənəviyyat adamıdır. Abırlı-həyalı bəstəkardır. Fenomen yaddaşa və güclü yumor hissinə malikdir. Darıxanda onun iş yerinə – Gəncə Musiqi Kollecinə, Gülçin Mirzəyevanın qurub-yaratdığı yaraşıqlı musiqi ocağına gədirəm. Məmməd Cəfərovun istedadlı gənc tələbələrinə qulaq asıram, gözəl musiqilər dinləyirəm. Xalqımızın dəyərli oğlu, Vətəninə sonsuz məhəbbətlə sevən musiqişünas-bəstəkar, yüzlərlə tələbənin müəllimi, dostum Məmməd Cəfərova yaradıcılıq uğurları arzulayıram.

Elnur BAXIŞ

POEZİYA

BAXIRSAN

Əzrayıla ithaf olunub

Allah verib sənə külli-ixtiyar,
Nə fəryada, nə də zara baxırsan.
Ədalət də səndə, insaf da səndə,
Nə tərlana, nə də sara baxırsan.

Bir kimsə sənənlə girişməz cəngə,
Bir fərq qoymayırsan yeyinə, ləngə.
Yuxarıdan olan xahişə, zəngə,
Nə pula, nə də ki vara baxırsan.

Səninçün cavan da, qoca da birdi,
Alim də, çoban da, xoca da birdi.
Güclü də, gücsüz də, uca da birdi,
Nə çovğuna, nə də qara baxırsan.

Dünya öz qəmini əkib sinəmə,
Dərdini, sərinə töküüb sinəmə.
Bir gün də bilirəm çöküb sinəmə,
Deyəcəksən: – Saday hara baxırsan?

Saday MƏCNUNOV

P.S. *Şeir çapa gedərkən eşitdik ki, müəllif dünyasını dəyişib. Allah rəhmət eləsin, ruhu şad olsun!*

Ölümündən çox-çox əvvəl gözlədiyi əzrayıl Saday Məcnunovu yalnız cismən aramızdan apardı. Təkcə şeirləri ilə deyil, duzlu-məzəli söhbətləri, zərəfatları ilə də sevilən şair onu tanıyanların qəlbində daim yaşayacaqdır.

POEZİYA

HƏR QAVAL TUTANDAN MƏHƏBBƏT OLMAZ

*Azərbaycanın əməkdar artisti,
nadir səs sahibi Məhəbbət Kazımovun əziz xatirəsinə*

Çatammadım nəfəsinə, dilinə,
Fələk dayanıbmiş qəsdinə, qardaş.
Tapmadım bir ovuc Laçın torpağı
Tökəm məzarının üstünə, qardaş.

Məzarda analı yuxuna qovuş,
Nakam köçənlərin çoxuna qovuş.
Baban Sultan bəyin ruhuna qovuş,
Qarışsın tüstüsü tüstünə, qardaş.

Qürurdan bir qala tikdin özündə,
Sədaqət, etibar oldu sözündə.
Xalqın ürəyində, elin gözündə
Döndün bir kişilik büstünə, qardaş.

Hikmətdir, boşalan bir daha dolmaz,
Tanrıdan xəbərsiz bir gül də solmaz.
Hər qaval tutannan Məhəbbət olmaz,
Dəyməsin heç kəsini şəstinə, qardaş.

İslam ƏZİMOV

ŞƏHİDLƏRİMİZ

NAKAM ÖMÜR

Hava nənənin evində sevinc, gülüş səsləri bir-birinə qarışmışdı. Böyük Vətən müharibəsində həyat yoldaşını itirən bu ana tək övladı Əsgəri saçının birini ağ, o birini qara hörərək böyütdü. Kəndin ən gözəl qızlarından biri olan atamın dayısı qızı Nəzakəti evinə gəlin gətirdi. Bir il sonra ailənin sevinci daha da artdı. Ailənin ilk övladı Polad dünyaya gəlmişdi. Kənd əhalisi gözyəydliliyi verirdi.

Məmmədov Polad Əsgər oğlu 1968-ci il noyabrın 22-də Laçın rayonunun Qarıqışlaq kəndində sadə kolxozçu ailəsində anadan olmuşdur. Nənəsi Hava arvad onu xüsusi diqqət və qayğı ilə saxlayırdı. 1975-ci ildə Qarıqışlaq kənd orta məktəbinə daxil olmuş, 1985-ci ildə orta məktəbi bitirmişdir. 1988-ci ildə ordu sıralarına çağırılır, 1990-cı ildə hərbi xidmətini başa vurub doğma kəndinə qayıdır. Görkəmcə yaraşıqlı və boy-buxunlu olan Polad qeyrətli və vətənpərvər gənc idi.

1990-cı ildə Laçın Rayon Polis Şöbəsinə sırası polis işçisi kimi işə götürüldü. Həmin dövrdə sərhədlərdə və Dağlıq Qarabağda vəziyyət çox gər-

gin idi. Atəş səsləri ara vermirdi. Mənfur qonşular ərazi iddiası edərək dinc əhaliyə divan tuturdular. Laçın rayonu Ermənistan və Dağlıq Qarabağ arasında dəhliz idi. Ermənilər gizli-gizli Dağlıq Qarabağa silah-sursat daşıyırdılar. Həmin dövrdə rayonun polis rəisi hal-hazırda Laçın Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı olan Akif İsmayıl oğlu Səlimov idi. Həmin dövrdə Akif müəllim bütün polis heyətini silahlandıraraq sərhəd postları yaratdı. Qəhrəman polis işçiləri əllərində silah vətən keşiyində dayanaraq erməni quldurlarının hücumlarını mərdliklə dəf edirdilər. Heç də təsadüfi deyil ki, rayondan axırıncı çıxan Akif Səlimov və onun polis dəstəsi oldu. Serjant Polad Məmmədov da bu Vətənin keşiyində mərdliklə dayanan, verilən hər bir tapşırığı canla-başla yerinə yetirən polis işçisi idi. Günlərlə evə gəlmədiyi vaxtları olurdu. Kənd qızları içindən sevib-seçdiyi qızı ana-bacılardan, qohumlarından soruşardı. Əsgər dayı toy tədarüku görürdü. Nələr baş verəcəyi ağllarına belə gəlməzdi.

Yenicə postdan evə qayıdan Polada şöbədən xəbər gəldi ki, Stepanakertdən (Xankəndi) bir maşın Laçın istiqamətində hərəkət edərək Qarışıqlağdan Ermənistana keçəcək. Maşında daşnaksutyun partiyasından olan vacib bir adamı gizlicə postdan keçirmək istəyirlər. Polad və digər polis yoldaşları dərhal silahlanaraq yolu nəzarətə alırlar. Gələn maşını saxladaraq sənədləri tələb edirlər. Növbə həmin adama çatanda qəflətən maşının sürətini artıraraq aradan çıxırlar. Poladgil tez maşına oturub onları təqib edərək Hacılar və Sadınlar kəndlərini birləşdirən dağın zirvəsinə qədər qalxırlar və maşını dayandırırırlar. Erməni quldurları qəflətən maşından düşərək iri çaplı silahlardan atəş açaraq dörd nəfəri qanlarına qəltan edərək aradan çıxırlar. Bahar fəslinin güllü-çiçəkli may günündə dörd cavanın ömrünə son qoyulur. Atəş səslərinə kənd əhalisi və ətraf kəndlərin əhalisi tökülüb gəlirlər və qanlarına qəltan olan dörd cavanın meyitlərini görürlər. Ah-nalə, qışqırıq səsləri, dəhşətli mənzərə uşaqdan-böyüyə hamını sarsıdır. Saçlarına və üzlərinə əl atan analar, bacılar, qardaşlar, atalar və bütün şahid olan insanlar çarəsiz halda nə edəcəklərini bilmirdilər.

Meyitləri evdən apardıqları yorğana, adyala büküb maşınla kəndə gətirildilər. Bu tükürpədicə mənzərə görənlərin yaddaşında sarsıntılı xatirələrlə qaldı. Milis dostu, həmkəndlisi Tahirgilin evləri ilə üzbəüz idi evləri. Bacıları və anaları bayıra çıxaraq bir-birini səsləyərək ürəkparçalayan sözlərlə çağırırdılar:

- Polad sizdədir?
- Tahir sizdədir?

Həmin anları həyəcənsiz xatırlamaq olmur. Neçə cavanın ömrü yarımçıq kəsildi. Sevən ürəklər yandı, sevinc dolu gözlər həmişəlik kədərlə əvəz olundu.

1991-ci il mayın 17-də qeyrətli, qorxmaz Polad həmişəlik həyata göz yumdu. Polad Vətən yolunda qəhrəmanlıqla həlak oldu. Əsgər dayının qədd-qaməti əyildi, Nəzakət ananın ürəyinə Polad dağı çəkildi. Min bir əziyyətlə boya-başa çatdırdıqları, gözlərinin ilk nübarı, sevib-seçilən ciyərparaları artıq həyatda yox idi.

Qarıqışlaq kənd orta məktəbinə öz qəhrəmanlığı ilə ölməzliyə ucalan Polad Məmmədovun adı verildi. Həmin məktəb hal-hazırda Ağcabədi qış yatağında fəaliyyət göstərir.

Allah cəmi şəhidlərimizə rəhmət eləsin, ruhları şad olsun! Allah xalqımıza səbir versin!

Rəfiqə ƏSGƏROVA,
*Laçın rayon Ağanus kənd
orta məktəbinin müəllimi*

P.S. Yazı jurnalımızın arxivində idi. Müəllif 2013-cü ildə dünyasını dəyişib. Şəhidlərimizin də, onların xatirəsini həmişə uca tutan Rəfiqə xanımın da ruhları şad olsun!

KİMLƏR KEÇDİ BU DÜNYADAN

MÜRSƏL ŞÜKÜROV

Mürsəl Dadaş oğlu Şükürov 1927-ci ildə Laçın rayonunun Məzməzək kəndində anadan olmuşdur. 1947-ci ildə pedaqoji texnikumu, 1965-ci ildə Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunu (indiki ADPU) bitirmişdir. Əmək fəaliyyətinə 1947-ci ildə Cicimli kəndində müəllim işləməklə başlamış, pedaqoji işində və ictimai işlərdə fəal iştirak etdiyinə, təşkilatçılıq qabiliyyətinə görə onu partiya işinə irəli çəkmişlər.

M.Şükürov rayon partiya komitəsinin təlimatçısı, Laçın Rayon Komsomol Komitəsinin birinci katibi vəzifələrində çalışmış, komsomolçu-gənclərin vətənpərvərlik tərbiyəsində böyük əmək sərf etmişdir.

1953-1954-cü illərdə Laçın Rayon Partiya Komitəsinin şöbə müdiri, 1954-1956-cı illərdə rayon partiya komitəsinin ikinci katibi vəzifələrində çalışan M.Şükürov daha sonralar yağ-pendir kombinatının müdiri, rayon

kənd təsərrüfatı şöbəsində iqtisadçı, kinoteatr və kino-qurğuları birliyinin müdiri və başqa vəzifələrdə işləmişdir.

1975-ci ildən ömrünün sonunadək rayon sosial-təminat şöbəsində çalışan Mürsəl Şükürovu hamı qayğıkeş bir rəhbər kimi tanıyırdı.

1987-ci ildə vəfat edən, yaddaşlarda sadə və təvazökar bir insan kimi qalan Mürsəl Şükürov indi də böyük məhəbbətlə xatırlanır.

İki övladı yadigar qalıb. Qızı Ofelya Şükürova Laçın Rayon Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sisteminin direktoru vəzifəsində çalışır. Oğlu Şükür Şükürov (Şükür Mürsəloğlu) Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutunun (indiki Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti) bitirib. Müxtəlif illərdə ayrı-ayrı müəssisələrdə mühasib və iqtisadçı işləyib. Gənclik illərindən bədii yaradıcılıqla da məşğul olub. Şeirləri “Azərbaycan gəncləri” qəzetində, “Gö-yərçin” və “Ulduz” jurnallarında işıq üzü görsə də, sonralar yazılarını çap etdirməyə həvəs göstərməyib. Hal-hazırda isə kiçik bizneslə məşğul olur. O, “Laçın və laçınlılar” qrupunun üzvüdür və sosial şəbəkələrdə xüsusi fəallığı ilə seçilir.

*Soldan: Xanəli İbrahimov, Mürsəl Şükürov,
Məmməd Rzayev və Akif İbadov.*

AXTAR BABALARI**OD-ALVDAN KEÇƏN ÖMÜR**

Gənclik illərində taleyinə odlı-alovlu günlər yazılanlardan biri də dünyaya Laçın rayonunda göz açan Abbas Məmmədovdur. O, orta məktəbi bitirən ili faşist Almaniyası SSRİ ilə müharibəyə başlayır. Kəndin bütün ziyalıları döyüşlərə getdiyindən məktəbdə dərs keçməyə kimsə qalmır. Ona görə də bir müddət kənd məktəbində müəllimlik fəaliyyəti ilə məşğul olur. Lakin bu, çox çəkmir. Ərizə verib könüllü olaraq müharibəyə yollanır. Döyüşə 402-ci Azərbaycan diviziyasının tərkibində başlayır. Əvvəllər diviziyanın 889-cu, sonralar 38-ci briqadasının 88 və 134-cü, nəhayət, 90-cı əlahiddə atıcı alayında düşmənlə üz-üzə gəlir, dəfələrlə ağır yaralansa da ümidini itirmir, qələbə gününü görmək ona da nəsis olur. Müharibədən qayıtdıqdan sonra müəllimliyi davam etdirməklə yanaşı, ali təhsil almaq arzusuna da qovuşur. Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) hüquq fakültəsini bitirərək uzun müddət – 1986-cı ilədək prokurorluq orqanlarında çalışır.

İndi Abbas Məmmədov ömrünün ixtiyar çağlarını yaşayır. Doğma yurd-yuvası üçün çox darıxsə da, yenə ümidini itirməyib. İnanır ki, Laçın da tezliklə yağı düşməndən xilas ediləcək, ona həmin günü də görmək nəsis olacaq.

Hər dəfə İkinci Dünya müharibəsindən söz düşəndə o müharibədə sovet hərbi texnikasının 75 faizinin Azərbaycan nefti ilə işləməsindən, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görünlərin 42 nəfərinin həmyerlisi olmasından və bu igidlərdən 12-nin “Şöhrət” ordeninin hər üç dərəcəsi ilə təltif edilməsindən qürurla söz açır.

Ömrünün ixtiyar çağlarında doğma yurda baş çəkmək onun ən müqəddəs arzusudur. Faşizm üzərində qələbə çalıb Vətənə alınacağı, üzüağ igid kimi dönən Abbas Məmmədovun nikbinliyə əsası da var. Əminliklə deyir ki, biz hələ düşməne öz sözümüzü deməmişik. Ona görə də inanır ki, ömrünün 100-cü ilini Laçın dağlarında qarşılayacaq. Bu əminliyi onda yaradan dövlətimizin gündəngünə artan iqtisadi, siyasi və hərbi qüdrətidir.

Məhəmməd NƏRİMANOĞLU,
9 may 2012-ci il

Şəhriyar imzası ilə şeir yazmaq və ya təqdim etmək böyük məsuliyyətdi. “Niyə”si məlumdu, yəqin... Böyük Şəhriyarın sələfi olmaq, heç olmasa ona bənzəmək səlahiyyətində bulunmalısan.

Bu “qorxulu” və çox məsuliyyətli yolun hamarı nahamarlığından çox-çox azdı. Bu narahat, məşəqqətli yolda böyük Şəhriyarın sələfi olmağı arzulayıram gənc şair dostum Şəhriyar Seyidoğluna. Və onun bir neçə şeirini “Laçın yurdu”na təqdim edirəm.

Rizvan NƏSİBOĞLU

POEZİYA

Şəhriyar SEYİDOĞLU

YAŞADAM GƏRƏK

Deyirsən hicranda vüsəl axtaraq,
Möcüzə göstərək sevilənlərə.
Mənim məhəbbətim dillər əzbəri,
Nə cavab verəcəm deyilənlərə.

Axı ürəyimin daş səkisi var,
Uçulub tökülən qırıntılardı.
Sənin ürəyinin ev çəkisi var,
Mənim taleyimdə qazıntılardı.

Bu necə təklifdi gəldi üstümə,
Barışaq sözünü nə sayaq dedin.
Mənim əvəzimə, mənim yerimə,
Yenidən məhəbbət yaşayaq dedin.

Alışan sevgidi yazı masamda,
Hicranda vüsala qarışan ürək.
Özüm əvvəlkitək yaşamasam da,
Səni əvvəlkitək yaşadam gərək.

**ÖMRÜMDƏN İLLƏRİ
APARMA BİR-BİR**

Ömrümdən illəri aparma bir-bir,
Qəlbimdə sevincin həsrəti dəyəm.
Sənin gedişindən qan iyi gəlir,
Dəyən “Qəhrəmanlar” küçəsi dəyəm.

Getdiyin cığırılar yollar həmənkə,
Məni sənə çəkən xatirələrmiş.
Ən böyük sevincin o da dünənki,
Böyük mükafatın qəmmiş, kədərmiş.

Bəxş etdin ağrını, acını mənə,
İllər qəlpə-qəlpə düşdü ömrümdən.
Nə deyim uğurlar, uğurlar sənə,
Ötən günlərimin təşəkküründən.

SƏNİ SEVDİM

Səni sevdim!
günəş kimi
hərərəti sənə çatsın
Sevmədim ki,
Səhər çıxıb axşam batsın
Səni sevdim!
bir ananın övladına sevgisitək
Sevdim səni
dağlar kimi zirvəsində qar olmağa
Sevmədim ki,
dağ bildiyim o sevginin
təpəsindən yıxılmağa

Sevdim səni
yazdığım hər misraları
sevən kimi
Sevməmişəm ad günündə
zəif şeir deyən kimi
Sevdim səni
Dərdin-qəmin sahibitək
həsrətini sevən kimi
Sevmədim ki,
həsrətini çəkə-çəkə
Unudarıq sevgimizi
Sevdim səni
intizarla gözlədiyim
sabahımda yaşanacaq
O, gün üçün...

OVQAT**Nailə MARKSQIZI****BƏSTƏLƏNMƏMİŞ NƏĞMƏ***Atamın bizdən cismən ayrılmasının 9 ili tamam olur.*

Uşaqılıqda – 6-7 yaşlarımda sehrinə düşdüyüm, həqiqət olduğuna inanmadığım o şirin nəğmə, o füsunkar tablo heç vaxt yadımdan çıxmır. Hələ uşaqılıqdan bu həzin və kövrək – heç bir alətdə ifa edilməyən bu səsi səsləndirmək istəyi, o gözəl tablону vəsf etmək arzusu məni tərk etmirdi...

Yazın ən gözəl çağı idi. El-oba yaylağa köçmüş, alaçıqlar yurdlara bəzək vermişdi. Dağlar öz gözəlliyini birə-beş artırmış, sanki öz qonaqlarını məftun eləmək fikrinə düşmüşdü.

İlin bu fəslində Laçının yaylaqlarının gözəlliyini vəsf eləməyə sözün qüdrəti çatmazdı. Min bir çiçəklə bəzənmiş yaşıl donlu məğrur dağlar, ağ örpəkli, vüqarlı, sıldırım qayalar İlahinin bizə bəxş etdiyi məğrurluq, əyilməzlik rəmzi imiş. Sinəsində dərdlər dərmanı gizlədən dərin dərələr varını yada verməz, öz xəzinəsini sevə-sevə bəsləyər və doğmalarını gözləyər. Meşələr öz vəfalı sakinlərinə min bir təbii nemət yetişdirərdi. Meşəyə odun

gətirməyə gedənlər sovqat da gətirərdilər. Bizim bu təbii mövsümi sovqatımızın ətri adamı bihuş edərdi.

Hələ yağış yağa, alaçıqda təbiətin çaldığı bu musiqiyə qulaq asasan! İlahi, dağların ağlamağı da, gülməyi də bir ecazkar nəğmə, həzin layla idi.

Bir səhər yuxudan oyananda elə bil özümü başqa bir aləmdə hiss etdim. O şirin, ecazkar musiqi, ruhumu, qəlbimi oxşayan o həzin layla...

Bir xeyli gözüyumulu dinlədim, mənə elə gəldi ki, yuxu görürəm. Gözlərimi açdım, ətrafı dinşədim və bunun rəya olmadığını anladım! Dinlədim! Dinlədim! Və bu səsin kəsilməyindən qorxub tez durub alaçıqın qapısından bayıra baxdım. İlahi, çöldə elə bir mənzərə vardı ki, vaxtın dayanmasını arzuladım.

Atam qapıdakı odun tığının üstündə oturub fıstırıq çalır, anam qıjhaqı inək sağır, samovar isə buğlana-buğlana cızıldayırdı. Elə bil onlar atamı müşayiət eləyirdilər. Qoyun-quzu qarşı dağın sinəsinə yayılıb otlayır, inəklər mehirlə balalarını yalayır. Günəş öz şəfəqləri ilə şəhli, güllü çəmənlərə elə bir həsn vermişdi ki, adama elə gəlirdi ki, rəngbərəng çiçəklər yaşıl çəmənlərə qonaq gəlib. Çəmən də, çiçək də gülürdü sanki. Nəğmə bitmişdi. Mən isə bu gözəlliyin əhatəsində özümü unutmuşdum. Atamın mehriban səsi mənə bu sehirli dünyadan ayırdı.

– Bıy, sabahın xeyir, nə tez oyanmısan?

– Elə gözəl çalırdınız ki?

O zamandan çox illər keçib. Yarı yaşımı da adlamışam. İllər keçdikcə, yaşım çoxaldıqca o həzin nəğmə, o cənnəti əks etdirən lövhə ruhuma daha da yaxınlaşır. Avazıyan yaddaşımdan tökülən xatirələr elə bil ki, hamısı yerini mənim o uşaqlıq çağımın şirin anlarına verir. Və mən çox kədərlənirəm. Ona görə ki, indi o yerlər mənim üçün əlçatmaz nağıl, o səs mənim üçün son dəfə çalınan uşaqlıq laylam oldu. Mən nə o səsi, nə də o tablonu yarada bildim.

Bu il atamın bizdən cismən ayrılmasının 9 ili tamam olur. Yaşasaydı 72 yaşı olardı. 63 yaşında gözlərini yumdu. Amma, heç kəs inanmadı onun yaşına. Cəsur, qoçaq, qorxmaz, yel ətəkli, quş qanadlı! Əziz yaşadı, əziz getdi. Bircə təsəllimiz oldu. Halallaşdıq. Sözüünü, tapşırığını, arzusunu dedi getdi...

Nə yaxşı ki, biz onun qiymətini, dəyərini sağlığında bilirdik. Ürəyi yuxa, yanıq, fədakar, heç kəsə bənzəməyən şirin və qayğıkeş atamızı erkən itirdik!

2012-ci il

POEZİYA

Elnur İRƏVANLI

**MÜBARƏKDİR
ALTMİŞ BEŞİN, AY ATA**

*Bakı şəhəri Sabunçu rayonu
Maştağa qəsəbəsində yerləşən
7 saylı Birləşmiş Şəhər
Xəstəxanasının Poliklinika
Şöbəsinin həkim-cərrahı Mehdiyev
Sədi Səttar oğlunun 65 yaşının
tamam olması münasibətilə*

Hippokrat andını içdiyin gündən
Şəfa vermək olub işin, ay ata!
Doğman kimi sevindirib çoxunu
Bu dünyaya, bil, gəlişin, ay ata.

Nəvələr dünyayaərki-nazındı,
Onlar sən çatdığın oda qızındı.
Tanrı mükafatı, alın yazındı
Həyatda aldığın “beş”in, ay ata.

Bu təbriki necə yazım sözlərə,
Elə yazam, gərək dönə söz zərə.
Şərəf verər, qürur verər bizlərə
Gələcəyin, həm keçmişin, ay ata.

Elnuram, həyata gətirdin məni,
Ömür yollarında görüm zirvəni.
Qarşıda çox illər gözləyir səni,
Mübarəkdir altmış beşin, ay ata!

13.08.2014

BİR YAŞIN MÜBARƏK

*Qızım Ayişənin 1 yaşının tamam
olması münasibətilə*

Həmişə eşqinlə döyünəcəkdir
Köksümdəki ürək, Ayişə qızım.
Sənsən həyatımı qanadlandıran
O xallı kəpənək, Ayişə qızım.

Adın adım üstə pozulmayan iz,
Ümmana dönərəm sən olsan dəniz.
Alıb sorağını zirvələrdən biz
Xoş gününü görək, Ayişə qızım.

Böyü, boy at, görüm Nigar yerində,
İnci gəzib mərcan axtar dərində.
Həyatım nurlandı qədəmlərində,
Bir yaşın mübarək, Ayişə qızım!

Ruhum eşqin ilə gəlibdi cana,
Fərəhsən, qürursan ata-anana.
Böyüyüb, boy atıb nənə, babana
Həyatda ol gərək, Ayişə qızım.

16.07.2014

İSGƏNDƏROV NATİQ MƏNSUR OĞLU

1973-cü il iyulun 12-də Laçın rayonunun Alxaslı kəndində dünyaya gəlib və orta məktəbi də orada bitirib. 1991-ci ildə Laçın rayonunda ilk özünümüdafiə batalyonunun yaradılmasında yaxından iştirak edib. O zaman Laçında ordu bir balaca formalaşandan sonra Natiqin qulluq etdiyi rotanı Qayğı qəsəbəsinə göndərdilər. Qayğı qəsəbəsinin müdafiəsi zamanı komandır olan Natiq İsgəndərov o günləri belə xatırlayır: “Laçın rayonu işğal olunanda ordudakı pərən-pərənliyi, özbaşınalığı görüb öz silahlarını götürüb qaçanlar da olurdu. Allaha yalvarırdım ki, məni fərari olmaqdan qorusun. Şəhid olum, lakin fərarilik ləkəsini üzərimə götürməyim. Həmin dövrlərdə Laçın polisi rayonun hələ işğal olunmamış kəndlərində mövqe tutmuşdu. Xatırladım ki, ordu hissələri Laçını tərk edərək Qubadlı rayonunun ərazisinə doğru geri çəkilməmişdi.

Mən ermənilərə qarşı döyüş yolunu Laçın polisinin tərkibində davam etdirməyə başladım. Qeyri-təvazökarlıq olmasın, o zamanlar döyüş yoldaşlarım necə vuruşduğunu görür, məni “Rembo” – deyə çağırırdılar. Bu gün rəsmi olaraq heç bir ada layiq görülməməkdən də üzülmürəm. Çünki əlimə silah alıb erməni qəsbkarları ilə döyüşəndə nə ad, nə də mükafat haqqında düşünmüşəm. Təəssüf ki, uğrunda sağlamlığımı itirdiyim torpaqlarımız hələ də işğal altındadır. Ən böyük mükafatımız doğma torpaqlarımızın düşmən tapdağından azad edilməsi olacaq”.

Şərəfli döyüş yolu keçən Natiq İsgəndərov I qrup müharibə əlilidir. Hal-hazırda Mingəçevir şəhərində məskunlaşıb.

Ailəlidir, 1 övladı var.

POEZİYA

Nəzakət NEMAN

SƏNSİZLİYİMDƏ...

Baxma mənim axan bu göz yaşına,
Gülmə ki, sənsizlik gəlib başıma...
Vallah bu sənsizlik gəlir xoşuma,
Mən səni tapmışam sənsizliyimdə...

Bir ülvü sevginin əzəli kimi,
Xeyirxah bəndənin sağ əli kimi.
Dağda, daşda gəzən bir dəli kimi
Mən səni tapmışam sənsizliyimdə...

Azların içində çoxum olmusan,
Varımdın, bir anda yoxum olmusan.
Daha çin çıxmayan yuxum olmusan,
Mən səni tapmışam sənsizliyimdə...

Bağımda, bağçamda ətir qalmayıb,
Səndə bir hörmətim, xətir qalmayıb.
Yazmağa nə misra, sətir qalmayıb,
Mən səni tapmışam sənsizliyimdə...

Bilmirsən həsrətin betər ölümdən,
Sənimi apardın ayım, ilimdən.
Barı sənsizliyi alma əlimdən,
Mən səni tapmışam sənsizliyimdə...

SƏN OLA BİLMİR

Düşmüşəm qərribə bir aləmə mən,
Heç nə bir-biriylə tən ola bilmir.
Hara gedirəmsə xəyalımda sən,
Ürək şadlanmayıb, şən ola bilmir.

Sözlər eşidirəm sözünə bənzər,
Kədərli gözlər var, gözüne bənzər.
İnsanlar görürəm özünə bənzər,
Dəni saçındakı dən ola bilmir.

Yorur sənsizliklə bu savaş məni,
Boğur qəhər məni, gözdə yaş məni,
Bəlkə də bilirlər qəlbi daş məni,
Kimsə bircə anlıq mən ola bilmir...

Ruhum ruhun ilə qovuşmur yenə,
Düşürəm yağışa, dumana, çənə.
Kainat yığışıb gəlsə də mənə,
İnan ki sən deyil, sən ola bilmir...

MƏNİM...

Sınıbdı qanadı arzularımın,
Gəlməyən baharım, yazım var mənim.
Daha ünvanı yox ahu-zarımın,
Dinməyən bir ağrım, sızım var mənim.

Yurdumu, yuvamı itirib gəldim,
Köksümdə qəm-qüسسə bitirib gəldim.
Qarabağ dərdimi gətirib gəldim,
Dilimdə nə qədər sözüm var mənim.

Düşmənin bağrını qan edəmmədim,
Özümü bələdan yan edəmmədim.
Neylədim zülməti dan edəmmədim,
Gülməyi bilməyən gözüüm var mənim...

Düzlərim yalanmı, yoxsa doğrumu?
Vətənin naləsi dəldi bağrımı.
Sarmadım yaramı, çəkdim ağrımı,
Alovsuz, ocaqsız közüm var mənim.

Səs saldım hər yana, duyan olmadı,
Günah kimindisə uyuyan olmadı.
Fəryadım dünyaya ayan olmadı,
Canımda hələ də dözüüm var mənim...

AXTARACAQSAN...

Əlinə bir qadın əli toxunsa,
Məni o əllərdə axtaracaqsan.
Harda məhəbbətdən nəğmə oxunsa,
O şirin dillərdə axtaracaqsan...

Gözünə zillənən neçə baxışda,
Ömrünə yazılan tale, naxışda,
Hərdən narın-narın yağan yağışda,
Çağlayan sellərdə axtaracaqsan...

Qəmi, nisgilimi itirmədiyin,
Könlümün bağında bitirmədiyin,
Mənimçün bircə yol gətirmədiyin
Ətirli güllərdə axtaracaqsan...

Xoşbəxtliyin şirin suyun içdiyin,
Sevgimin əyninə kədər biçdiyin,
Mənsiz yaşamağı özün seçdiyin
Aylarda, illərdə axtaracaqsan...

SƏNİ İTİRİRƏM...

Hər gün xəyalıma gətirirəm mən,
O doğma küçədən ötürürəm mən.
Gözüm görə-görə itirirəm mən,
Səni itirirəm sənsizliyimdə...

Bilmədin almışam xatirələri,
Duya bilmədiyin daha nələri...
Sevgilim, getdiyin o gündən bəri
Səni itirirəm sənsizliyimdə...

Yaman tez yoruldun özümdən mənim,
Oxuma dünyamı gözümdən mənim...
İncimə dediyim sözümdən mənim,
Səni itirirəm sənsizliyimdə...

Soldurub atdığıın güllərin kimi,
Əlimdən çəkdiyin əllərin kimi.
Mənsiz itirdiyin illərin kimi
Səni itirirəm sənsizliyimdə...

Hərdən bu taleyə gülürəm deyə,
Sənsiz hər gün bir az ölürəm deyə,
Yuxuda yerini bilirəm deyə,
Səni itirirəm sənsizliyimdə...

Eşqimin alovu, odu sönməyib,
Bu nə sevdadırsa, üzüm dönməyib.
Bəlkə bir gün yenə taparam deyib,
Səni itirirəm sənsizliyimdə...

KİMLƏR KEÇDİ BU DÜNYADAN

LAÇINLI REPRESSİYA QURBANLARI

Həsənova Telli Qara qızı 1887-ci ildə Laçın rayonunun Atamlar kəndində anadan olmuş, həmin rayonun Kürdhacı kəndində yaşamışdır. Ailə tərkibi: həyat yoldaşı Həsənov Teymur Məmməd oğlu 1867-ci il təvəllüdlü. Oğlu Məmmədov Əli Teymur oğlu (1914) 9 yanvar 1942-ci ildə Qızıl Ordu sıralarına səfərbər edilmiş, 15 iyun 1942-ci ildə Kavkorpus 5-ci bölməsinin Hərbi Tribunalı tərəfindən mövqeyini dəyişdiyinə görə güllələnməyə məhkum olunmuşdur. Həsənova Telli Qara qızı vətən xaininin anası kimi Azərbaycan SSR CM 63-3 maddəsi ilə təqsirli bilinərək yaşadığı yerdən çıxarmaq şərti ilə repressiyaya məruz qalmışdır. Lakin oğlu Qızıl Orduda xidmət etdiyinə görə SSRİ XDİK-nin 11 sentyabr 1943-cü il qərarına əsasən yaşadığı yeri tərk etməmək haqqında arayış ləğv olunmuşdur. Azərbaycan SSR XDİK-nin 23 oktyabr 1943-cü il qərarına əsasən Həsənova Telli Qara qızının işinə xitam verilmişdir.

Həsənova Gülyetər Yusif qızı 1914-cü ildə Laçın rayonunun Palçıxlı kəndində anadan olmuşdur. Ailə tərkibi: oğlanları Şəmsəddin Valeh oğlu – 1936-cı il, Əmirxan Valeh oğlu – 1941-ci il təvəllüdlü. Həyat yoldaşı Həsənov Valeh Salah oğlu (1906) 1943-cü ildə ordu sıralarına səfərbər edilmişdir. 28 aprel 1944-cü ildə Belarusiya partizanları ilə əlaqəsinə görə güllələnməyə məhkum edilmişdir. Həsənova Gülyetər Yusif qızı Azərbaycan SSR CM 63-3 maddəsi ilə təqsirli bilinərək vətən xaininin həyat yoldaşı kimi repressiyaya məruz qalaraq sürgün edilməsi haqqında göstəriş verilmişdir. SSRİ XDİK-nin 18 iyul 1945-ci il qərarına əsasən Həsənova Gülyetər Yusif qızının yaşadığı yerdən çıxarmamaq haqqında işinə xitam verilmişdir.

Əliyeva Şomu Zeynal qızı 1918-ci ildə Laçın rayonunun Mincuxlu kəndində anadan olmuşdur. Ailə tərkibi: qızı Mina – 1936-cı il təvəllüdlü. Həyat yoldaşı Əliyev Şükür Əbdüləzim oğlu (1909) 1942-ci ildə Qızıl Ordu sıralarına səfərbər edilmiş, 03.09.1942-ci il tarixdə 217-ci atıcı diviziyanın Hərbi Tribunalı tərəfindən mövqeyini dəyişdiyinə görə güllələnməyə məhkum edilmişdir. Əliyeva Şomu Zeynal qızı vətən xaininin həyat yoldaşı kimi Azərbaycan SSR CM 63-3 maddəsi ilə repressiyaya məruz qalmış, SSRİ XDİK Xüsusi Müşavirəsinin 11.12.1944-cü il tarixli qərarına əsasən 5 il müddətinə Cənubi Qazaxıstana sürgün edilmişdir. Azərbaycan SSR Prokurorluğunun 28.02.1990-cı il tarixli rəyinə əsasən Əliyeva Şomu Zeynal qızına bəraət verilmişdir.

Ruslan DOST ƏLİ

**UŞAQKƏN QUŞLARA
DAŞ ATAN OĞLAN**

Hər şeyi başqa cür düşündük əvvəl,
Yaş ötdü, hər şeyin tərsini gördük.
On bir il məktəbə gedib gəldikcə
Yaşadıq, həyatın dərslərini gördük;

Kiçikkən yüz işə meyil salanlar,
İndi ölüm-zülüm bir işə girib.
Körpəyədən divlərdən qorxub yatanlar,
İndi divlər ilə döyüşə girib!..

Hər yerdə bir ocaq-od çatan oğlan,
Vaxt gəldi, bir anlıq sönmək istədi.
Uşaqkən quşlara daş atan oğlan,
Böyüdükcə quşa dönmək istədi...

Sularda balığı xoşbəxt görənlər,
Bilirəm, fikriniz dəryada qalıb.
Məftildən düzəldib maşın sürənlər,
İndi görürəm ki, piyada qalıb.

Çərpəleng uçurram hərdən havaya,
Nə dərd görübdürsə yerdə, qayıtmır.
Gizlənqaç oynu da dəyişib artıq,
Qaçan elə qaçır, bir də qayıtmır...

Dünyanı gözəltək görən gözəllər,
Gəlib bu dünyanın çirkinə düşüb.
Gəlinciyin ərə verən gözəllər,
İndi gəlin olmaq fikrinə düşüb...

Hər yerdə bir ocaq-od çatan oğlan,
Vaxt gəldi, bir anlıq sönmək istədi.
Uşaqkən quşlara daş atan oğlan,
Böyüdükcə quşa dönmək istədi..

* * *

hərə bir zümzümə edir keçmişdən,
hərə içində bir bəstə saxlayır.
məni bu od-ocaq qızdırmır daha,
məni xatirələr isti saxlayır:

gəlib məhləmizdə az tutmayıblar,
qızlar gəlinciyi, donu əlimdə.
mən də böyüməyə tərəf qaçardım,
qarğı atım vardı, onun belində.

gedib kitablarda quş axtarardım,
rəsm dəftərimə şəkil çəkməyə.
"klas"a bir yastı daş axtarardım,
indi daş gəzirəm bir ev tikməyə.

deyimmi xəlvətcə ağac başına
çıxıb yuvaları yoxlamağımı?
körpə budaqlardan yay-ox düzəldib,
günahsız göy üzün oxlamağımı?

canım bahasına ala bilmərəm,
suyu qiymətinə satdıqlarımı.
sonradan səngərdə döyüşən gördüm,
taxta avtomatla atdıqlarımı.

götürüb üstünə adımı yazdım,
bir arxa tulladım, getdi, gəlmədi -
mənim uşaqlığım, ax... uşaqlığım,
kağız gəmilərdə batdı, gəlmədi...

* * *

əvvəl əllərinin açarı idi,
indi gözlərimə kilid əllərim.
saçında körpətək iməkləyərdi,
bu qorxaq əllərim, igid əllərim...

əllərin boynuma hər sarılanda,
ürək döyüntünü hiss eləyərdim.
məhəbbət qoxulu tellərini də,
bir-bir ayırdım, hissələyərdim..

danışb gedərdik ulduzlaracan,
sübhəcən əl-ələ ay işığında.
yaman yaraşardıq bir-birimizə,
misilsiz gecənin yaraşığında.

həzin yağış altda necə saf idik,
hissimiz, duyğumuz müqəddəsiydi.
mən susuzluğumu yatızdırmağa,
islanmış saçını öpsəm, bəs idi...

sənin gözlərinin dərinliyində,
mənim taleyimin yelkəni itdi.
gözündən tökülən muncuq yaşlara,
kimsə toxunmasın, mənə aiddi.

dəyməz bir telinə gül dükənləri,
burnuma saçının qoxusu gəlməz.
sənin nəfəsinlə uyuyan kəsin,
səndən uzaqlarda yuxusu gəlməz...

* * *

... durumöpüm, qucaqlayım,
bağrıma basım özümü...
havam çatmır, bir kəndir hör,
havadan asım özümü...

nə var ki, bu yer üzündə,
nə var göyün üzündədi...
allahla aramızdakı
divar göyün özündədi!

onsuz da bu dünya
beş-üç
günlükdür deyə,
gedirəm.
deyirlər: torpağın altı
tünlүkdü, göyə gedirəm...

...anam, bu şeirə adımı,
icazə versən verərəm...
dur gətir dualarını,
allahı görsəm verərəm...

* * *

yola tikmirəm gözümü,
yol özün tikir gözümə.
kimi görmək istəmirəm,
gözlərin dikir gözümə...

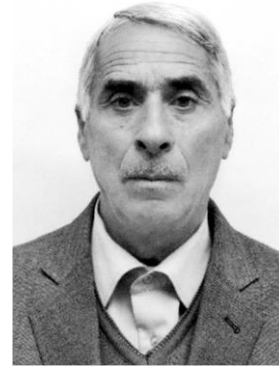
bu ağrıdan ayır məni,
ki, yola salmayır məni.
ilan da çalmayır məni,
zəhərin tökür gözümə...

çiynim ağır yük götürüb,
kömək də yox, tək götürüb.
bəxtim ağ lələk götürüb,
qarasın çəkir gözümə...

gecə şam da yanır gedir,
ölürsə, qazanır gedir.
ışqlar uzanır, gedir,
qaranlıq çökür gözümə...

Fərəc ƏDİLOV

Tarix boyu hərbi iqtidarsız olmuş və hazırda da hərbi iqtidarsızlığı üzündən dünya jandarmı olan super hərbi güclü dövlətlərin yedəyində gedən qondarma Ermənistanı ilhaq edilmiş ucsuz-bucaqsız torpaqlarımızın lal haraylarına, ulularımızın qəzəb və məzəmmət hiddətli mükəddər ruhlarına ithaf edirəm.

AĞIR MƏCLİSİN AĞIR SÖHBƏTİ
(hekayə)

Süleyman mülkünün siyasi qumarda uduşa qoyulduğu tarixin ağır zaman kəsiyində yurd-yuvaları yandırılan, ev-eşiyi yağmalanan, doğma məmləkətində günahsız məhkuma çevrilən Novruzəlinin Məmməd həsəni, Kəblə Qasımı, Usta Zeynalı görməyə ürəyi yarpaq kimi əsirdi. Əli zəhmətdə varlığını tapan, varlığı torpağında reallaşan Novruzəli dörd il idi ki, ruhi varlığa çevrilmiş, məşəqqət alovunun girdabına atılmışdı. Onun əli yerdən və göydən üzülmüşdü, səbrin tükənən, ümidin kəsilən məqamına bağlanmışdı. Bəylərimizin hakimiyyət uğrunda apardığı mübarizənin tarixi şitliyi üzündən repressiya edilmiş, səfil-sərgərdan qalmış zavallılar üçün tikilmiş dəmir barakın işıq düşənindən gözləri ilə boylanan Novruzəli keçirdiyi bütün gecəni ürəyində həzm etmişdi. Bir gün əvvəl o eşitmişdi ki, yazıq Molla Təriqlu qaçqınlıq sapandının hökmü ilə nəhəng bir heyvandarlıq kompleksinin küncündə daldalanacaq tapmışdı və oranı Novruzəli yaxşı tanıyırdı. Çətini bu idi ki, avtobusla cəmi iki saatlıq arası olan o yerə getməyə yol pulu yox idi, lakin qərarı qəti idi. Hökmən sabah Molla Təriqlunun o məsum ruhu ilə vidalaşmağa gedəcəkdə. Bəs sürücü bəlkə pul istədi, cəhdlə girişdi, təhqirə keçdi. Onda necə olsun? Uzağı rus poçtalyonunun kökünə salacam. Polis məni həbs edəcək, etsin də! – deyərək Novruzəli bütün gecəni götür-qoy etdi. Ax, ax zəhrimar pensiya, illərlə verilmir, yoxsa verərdim soxardı bəbəyinə. Əşi, lap uzağı həbs deyil? Olsun. Qaçqın düşərgəsində yaşamaqla həbsxananın nə fərqi? Hə... Həbsxana karserləri ilə müqayisədə çadır evlər, dəmir baraklar lap pis və müdhişdir – deyərək fikrində davam etdi.

Sübh tezdən Novruzəli özünü avtobusa çatdırdı. Avtobusda ayaq üstə getməli oldu və avtobusdan düşərkən sürücü Ərəbzəngi kimi yolu – qapının ağzını kəsmişdi. Novruzəlinin əbədi qan sızmış, qəzəb hissi ilə alovlanan gözləri hədəqədən çıxdı, yumruğu düyünləndi, bədəni titrədi. Harın sürücü dərhal vəziyyəti anladı. Sürücü bu yaxınlarda bərk xərcə düşmüşdü. Sərxoş və nəşəli olduğundan maşınla vurub öldürdüyü bir yurdsuz insan – qaçqın üçün müstəqil və demokratik dövlətin qanun keşikçisinə – prokurora əsaslı “patent” vermişdi. Odur ki, – dayı, sənə yaxşı yol, – deyib Novruzəlinin xətasını başından elədi. Sonra da insan qanına hərisləşmiş dişlərini qıcıyaraq dodaqaltı mızıldadı: “Əlim aşağı olmasaydı nə təkəri belinə mindirərdim!”.

Novruzəli bir kilometrlik yolu gəlib Molla Təriqulu sıgındığı yerə çatdı və zənn etdi ki, yolu azıb. Sovetlər dövründə tikilmiş on min başlıq sağmal qara mal saxlanılan, gündə min tonlarla süd istehsal edən nə ferma vardı, nə də ucsuz-bucaqsız tikililərdən bir mişar daşı qalmışdı. Novruzəli ani fikirləşdi ki, yaqın bura da erməni işğalına məruz qalıb və huşunu cəmləşdirdi ki, bura paytaxta yaxın rayondur. Burada erməni, filan yoxdur. O, girovluqdan qaçarkən yağmalanıb-yandırılan, erməni talanı olmuş kəndini bu nəhəng tikinti və istehsalat kompleksindən “abad” görmüşdü. Gəlhagəl, Novruzəli gəldi ki, yeraltı qazmanın qabağında yazıq Molla Təriqulunun övrəti dayanıb gələnin kim olduğunu anlaşıdırmaqla məşğuldur və o, qapıya çatıb hönkürdükdə qazmadan belə dünyanın əzab yükündən ikiqat bükülmüş Məmməd həsən, arxasınca ağlar gözlü Kəblə Qasım, daha sonra Usta Zeynal çıxdı. Həmdərdililər və həmyerlilər şivən çəkə-çəkə ara-sıra bir-birilərindən əhval tuturdular.

Nəhəng davaları söndürə bilən, böyük imperiyaları süquta yetirən, azman tiranların ölümünə fərman verən zaman burada da qısa müddət məsafəsində öz işini gördü. Molla Təriqulunun övrəti sözarası anlatdı ki, yerimizi Vəliqulu bilir və onun deməsinə görə bu gün Xudayar bəy, Uçitel Həsənov da hüsr yerinə gələcəklər. Ölənməcal Məmməd həsən yaxşı ki, gəlib çıxdı. Axırncı vəsiyyəti bu oldu: Əgər Məmməd həsənin əli çatarsa cənnətin göbəyi hesab etdiyi kəndlərinə getsin və Təriqulunun öz ata-baba ocağından bir ovuc torpaq götürüb indi tapşırılacağı ünvansız, tənha, qərrib, nigaran məzarına çatdırsın.

Sözün axırı tamama yetər-yetməz qara rəngli bir “mercedes” qapıda peyda oldu və Vəliqulu dərhal sükandan yerə atılıb arxa qapını açdı, üç arşın geri çəkilib, əli gicgahında mil dayandı. Vəliqulu gizir rütbəsində hərbi paltar da idi. Novruzəli durduğu yerdə diqqət kəsilmişdi. Xeyli ləng də olsa Xudayar bəy maşından düşüb ağır və zabitəli qədəmlərlə irəli gəlmək istərkən

Novruzəligil onu əhatəyə aldılar. Xudayar bəyin adını tutub ona müraciət etməsəydilər yəqin ki, Məmməd həsən qətiyyəni onu tanımayacaqdı.

Bəy zahirən bütövlükdə dəyişib tanınmaz olmuşdu. O, həddindən ziya-də kökəlib yoğunlamışdı, saqqalı tərəş idi. Bəyin məşhur burnu da tanınmaz olmuşdu, desəm oxucuda şübhə yeri qalmasın. O, bərk kökəldiyindən üz elə şişmişdi ki, bəyin uzun burnu üzündə fındıq boyda görünürdü. İllah da ki, bəyin xüsusi zövqlə tikdirib geydiyi general paltarı, rütbə nişanı istər-istəməz onu tanınmaz etmişdi. Lakin burnunun donqarından sallanan pipik-vari ət parçası da həmkəndlilərinin diqqətindən kənarda qalmamışdı. Xudayar bəy molla-nın ölümü ilə əlaqədar təsirləndiyini və mütəəssir olduğunu tə-zə-təzə bildirirdi ki, yeni “mercedes” peyda oldu. Maşından Uçitel Həsənov düşdü. Əvvəlcə Xudayar bəylə görüşdü, sonra isə Novruzəligillə yüngülcə salamlaşdı. Uçitel iş-gücün çoxluğundan vaxt tapa bilməyib generalla gec-gec görüşdüyü üçün özünü qınadı. Hava xoş olduğundan çöldə general və uçitelə oturacaqlar qoyulmuşdu. Məmməd həsən özünü saxlaya bilməyib hönkürdü, qəhər onu boğa-boğa bəyə müraciətlə: – Başına dönüm bəy, bizi kəndimizə qaytar. Əcəlimizin dar macalı yetişib, bəlkə, öz torpağımıza qo-vuşaq. Bəy, ordunu qaldır. Bərəkət rəmzi olan o torpaqlarımızı murdar tap-dağından qurtar. Bu müharibədə qurban getmiş nəvə və nəticələrimizin qa-nını yerdə qoyma. Bəy, and olsun həsrətində olduğum o Kərbəla ziyarətinə, əgər kəndimizə qayıtsaq, nəinki bir eşşəyin incikliyi unudacağam, hətta qazandığım boğazımın çörəyini də gətirib itlərinə tökəcəyəm. Bəy, bizi bu qiyamət günündən xilas elə.

Xudayar bəy nöqtəni xatırladan xırda gözlərini qıyaraq aramla danış-mağa başladı: – Bilirsiniz ki, mənim hərbi yolum Şuşa-Laçın hərbi keçidlə-rindən başlayıb Kürün sağ sahilinədək davam etmişdir. Yeddi ildir düşmən önündə bu sinəmi sipər etmişəm. Əlbəttə, millətim üçün. Hələ paytaxt mey-danlarında nələr çəkdiyimi demirəm. Və üzünü Həsənova çevirərək: – Əziz, canın haqqı, Bakıdakı rahat imarətlərimi qoyub səngərlərdə can çürüdürəm. İndi tutduğum döyüş zolağında həm də gecə-gündüz əlləşə-əlləşə bir yaxşı özəl təsərrüfat yaratmışam. Döyüşə-döyüşə geri çəkildikcə az-çox əlimizə keçən mal-qara və qoyun sürülərini özəlləşdirmişəm, güclü təsərrüfat yarat-mışam. Beş-altı min mal-qara, otuz minə yaxın qoyun əmələ gətirmişəm. Həsənov: – Bəy, onları kimə saxlatdırırsan? Bəy: – Ə, bəs fəqir-füqərə uşaq-larından yığılan əsgər mənə göndərilir? Onlara baxıram da... Şükürlər ol-sun, demokratiya və azadlıq günəşi üstümüzdə işıq saçıb, dünya qapıları üzü-müzə açıqdır, dünya bazarına inteqrasiya olunmuşuq. O gün İrana xeyli mal-qara, qoyun sürüsü və inşaat materialları aparmışdım. Özüm də get-

mişdim, mal verib, mal aldım. Güclü qənd-çay, şəkər tozu, minik maşınları gətirdim. Dükanlarımda satışa qoymuşam, millət yazıqdır, qoy gen-bol alıb istifadə etsinlər. Demokratiyanın dadını təzə-təzə dadmaqdayıq. Həsənov bəyi təqdirən onun sözünə qüvvət verdi: – Allah bizi və millətimizi belə ağ günə calayanlara ömür versin. Şükürlər olsun ağ günə çıxdıq! Mən də qaç-qınkomda tərcüməçi qulluğuna girmişəm. Heç bir aydan ziyadə vəqt deyil ki, Vaşinqtondan qayıtmışam, Qurbanəli bəyə tərcüməçi getmişdim. Əşi, bizim bəyin xaricdə lap o böyük ağaların yanında nə böyük hörməti var imiş! Amerikadakı erməni diasporu incəsənət günləri keçirirdi. Axırda ziyafət də verildi. Ziyafətdə Pentaqon idarəsinin say-seçmələri, hətta göylərə hökm edən o Klinton da iştirak edirdi. Bəyimiz də ora dəvət edilmişdi. İlahi, kəpənəkvari qalstuk elə bil bəyimizin yoğun boynu üstə biçilibmiş. Yemək-ichmək uzun dəsgah idi. Bəyin də ki, spirtli içki istemal etməsi onun köhnə mərzəsidir, bərk vurmuşdu. Lap o böyük ağalarla qədəhləri dönə-dönə öpüşdürdü. Və birdən erməni musiqiçiləri Aramyanın dirijorluğu ilə “Azərbaycanda yer qalmadı” mahnısını salonda qanadlandırdılar. Qurbanəli bəy düşdü ortaya nə düşdü! Bəy elə oynadı ki, lap Klinton da əl çalırdı. Bəy nə oyununu tərk edirdi, nə də yorulurdu. Erməni dirijoru Aramyan əlindəki çubuğu qoydu dirijor pultuna və enib gəldi dayandı bəyin qənşərində. Qurbanəli bəylə Aramyan üz-üzə durdular, gözləri bir-birinə dikildi. Bir müddət sərəsər çalınmaqda olan havacata diqqət kəsildilər. Çalınan havanın hər hansı bir məqamını gözlədilər, nisbi sakit dayandılar qabaq-qənşər. Və nəqafil hər ikisinin sümüyünə çalğının emosional təsiri eyni qüvvə ilə nüfuz etdiyindən çiyinləri və qolları bir vaxtda yuxarı atıldı, çalınan havaya rəğmən ikisi də uzun illərin tərəf müqabilləri kimi oynamağa davam etdilər. Oyun lap çox uzandı. Nəhayət ki, dirijor Qurbanəlinin boynunu qucaqlayıb alnından marçıldı ilə öpdü. Salonda gurultu qopdu. Aramyan dərhal elan etdi ki, bəyə bu qeyrətinə görə Vaşinqtonda bir villa və bir zavod bağışlayır, üstəlik Qurbanəli bəydə gedən kökəlmənin qarşısını almaq üçün ona ediləcək bir illik müalicənin təşkilini öz üzərinə götürür. Bəli, Xudayar bəy, sizin oradakı hörmətiniz və mövqeyinizdən deyim. Sizin hərbi elminə bir töhfə kimi yazdığınız “Döyüşsüz geriyəqaçmanın hərbi-taktiki gedişləri qələbənin əsaslı təminatıdır” mövzusunda elmi-praktik əsəriniz nəfis şəkildə Vaşinqton, London, Paris variantlarında erməni konqresmenlərinin əllərində idi. Vaşinqton nəşrindəki kitabın üstündə o mübarək əksiniz sizə yaraşan indiki general qiyafəsində rəngli şəkildə verilmişdi. Baronessarlar, ledilər, sair xarici ağalar, xanımlar kitaba baxıb xoşhallıqla gülür, bir-birini təbrik edirdilər. Həmçinin, mənim yazdığım “Yenidənqurma ilə əlaqədar Azərbaycan-

da biznesin inkişafı millətin rifah halının yüksəlişidir” kitabım da yeni dünyada və Qərb ölkələrində yüksək tirajla çap olunubdur. Min şükürlər olsun ki, millətimizi bugünkü firavan həyata çatdırdıq. Şəxsən mənim kitabımı kürreyi-ərzin azman iqtisadçı alimi Aqanbekyan, yəni bizim dilimizdə “Ağabəyyan” iqtisadi-siyasi mövzuda XX yüzilliyin ən böyük zəka tapıntısı kimi qiymətləndirmişdir. Yox, çox yaxşı tarixi məqam da yaşadığ və böyük tarixi irəliləyişə nail olduq. Əşi, dünya ki var Süleyman mülküdür. Torpaqda da! Tarixlər boyu əldən-ələ keçir, qaldı ki, yeddi milyondan lap bir yox, beş-altı milyon rəiyyət tarixin bu sərt döngələrində məhv olsun. Onsuz da dünya müharibələr və qırğınlarla doludur. Bizə hürriyyət, demokratiya, müstəqillik lazımdır, onu da əldə etmişik... Hə, ziyafət qurtardıqdan sonra bəyimizlə Aqanbekyan və Zori Balayan üçlükdə çox mehriban və şirin söhbət etdilər. Bəyyan qonşularımız blokadadan gileyləndilər. Ə, axı qonşuyuq, blokadanı götürməliyik. Odey, Türkiyə sağ olsun! Ermənistana mavi pəncərəni taybatay açdı. Əgər biz də yolu açsaq, hazırda dünya jandarmı rolunu oynayan yeni dünya ağalarının qarşısında başımız uca olar. O zəhrimar qadağanı da Amerika üstümüzdən götürər. Billarının də, Hillarının də bizdən xoşu gələr. Xülasə, sülhə getməli, bütöv millətimizi və ərazilərimizi itirsək də müstəqil, azad və demokratik dəyərləri saxlamalıyıq. Azadlıq aşıqları olan bəylərimizin, siyasi öndərlərimizin də amalı bax budur! Ə, vallah-billah sülh yaxşı şeydir. O da belə-belə yaranır da! Zarafat deyil, göz açmışıq Qurbanəlini millət vəkili görmüşük. İşi bacarana tapşıırırlar! Vəzifədə, deputatlıqda Qurbanəli peşəkardır. Deyirəm, Allah, həmişə belə sülh, demokratiya, firavanlıq olsun, bu qisməti Allah əlimizdən almasın.

Novruzəli kənarda söhbətə elə diqqət kəsilmişdi, elə əsəb tarımında vücudu asılı qalmışdı, kənardan baxana elə gəlirdi ki, əsəbdən onun ağzı əyilib, bədəni quruyubdur.

Uçitel Həsənov Xudayar bəyin general mundirinə, çiyindəki rütbə nişanına diqqət və nəzər yetirə-yetirə: – Bəy, uşaqlar haradadır?

Ə, mənim altı övrətdən iyirmi övladım var. Hansını deyim? Bəzisi Türkiyə və Amerikada təhsil alırlar, qeyriləri ev-eşik sahibidirlər və xarici ölkələrdəki səfirliklərimizdə işləyirlər – deyə bəy laqeydliliklə dilləndi. Heyif ki, xəstəyəm. Düzəlmirəm ki, düzəlmirəm – deyib bəy ciddi görkəm aldı və söhbətinə davam etdi. Məndə piylənmə gedir, bizim həkimlər də totalitar dövründə oxuduğundan heç nə bilmirlər, savadsızdırlar. Hansına müraciət edirəm başlayırlar ki, zəif yeməklər ye, nə bilim idmanla, fiziki işlə məşğul ol və sair. Ə, yox bir Xudayar bəy turş qatıqla çörək yeyib daş qaldırmalıdır? Ə, Allah versin xarici ölkə həkimlərinə! O irəli İrana on beş-iyirmi ma-

şın dəmir-dümür aparmışdım. Ermənilər də gətirmişdilər. Onlar dövlət səviyyəsində yüzlərlə maşın karvanı, metal təbəqə, metal tel, taxta-şalban, mişar daşı daşıyıb gətirirlər və tez-tez görüşürük. Erməni olanda nə olar! Mənlə elə mehribandılar ki! Köhnə dostum Karapet deyir gəl səni aparım Fransaya, verim Şarl Aznaura. Səni elə müalicə etdirsən ki, bir ildə həm dincəl, həm də ol buz baltası. Ə, Karapet zarafata salıb deyir ki, düzdür, geniş ərazilərinizlə bahəm, tükənmək bilməyən əmlakınızı zəbt etdik, amma bu göydəndüşmə qəniməti talan etmək, daşıyıb satmaq bizi əldən saldı, bəy, bizdə can qoymadı. Siz yaxşı qulağı dincsiniz! Sənin gətirdiyin hər dəfə 30-40 kamazdan artıq olmur. Bəs minlərlə ağır tonnajlı yük maşınının hesabını çəkmək bəyəm beynimizi çatlatmırmı? Yox, gedəcəyəm müalicəyə. Doğrudan da, Fransada yaxşı erməni həkimləri var, – deyə bəy ciddi və zabitəli görkəm aldı. Buradaca söhbətin məzmunu dəyişdi. Uçitel və bəy artıq gedəcəklərini bildirirdilər və beləliklə, “mercedes”lər görünməz oldular.

Novruzəli sınımış qəddini düzəldirmiş kimi yerində hərəkətə gəldi, dişlərini qıcıyıb əllərini ovuşdurdu. Hələ də özlərinə gəlməmiş Məmməd-həsənə, Kəblə Qasıma müraciətlə: – Ə, nə pis günlərə qaldıq! Ə, bu qoca vaxtımızda nələr gördü pis üzümüz! Kəblə Qasım diksinib Novruzəlidən sual etdi: – Bəs bir halda ki, Qurbanəli bəy xaricdə istirahət etməli olacaq, onda mənim şahidçilik protokoluma heç kəs qol çəkməyəcək və mən yenə də qocalığa görə pensiyadan məhrum olacağam?

– Ə, düzəlməsə yaxşıdır! Başını havayı yerə ağrıtmı. Düzəlsə də 6-7 aydan bir ancaq bir ayın pulunu verirlər. Onun da bir qara qəpiklik dəyəri yoxdur. Onu almasan yaxşıdır, – deyib Kəblə Qasımı Novruzəli iti və sərt baxışları ilə süzdü.

– Əşi, cəhənnəmə olsun bəyi də, pensiyası da! Tüpürüm bəyinə də, verdiyi pensiyasına da, – deyib Kəblə Qasım laqeydliklə dilləndi.

Ani yaranmış sakitliyə məəttəl imiş kimi Məmməd-həsən Novruzəlini üst-üstə sorğuya tutdu: – Novruzəli, danışıklarda nə var, nə yox, nə deyirlər? Kəndimizə qayıdırıq mı? Axı çadırlar üstümüzdə çürüdü. Aclıq, naxoşluq, istidən isti, soyuqdan soyuq bu milləti qırıb qurtardı. Ə, Novruzəli, niyə dinmirsən?

– Ə, bu millətin, torpağın başına gətirilmiş olmazın müsibətləri bəylərimiz özləri törətdiyindən qəhrəmanlıq və firavanlıq adlandırırlar. Hiylə mücəssəməsi olan Qərbin və yeni dünyanın diplomatları söz oyunu nümayiş etdirirlər və əməli nəticədə “Bezaryan”ın qənaətinə gəlirlər. Ermənistan Amerikanın Qafqazdakı İsrailidir. Bir erməni “dığa”sının başı ağrıtanda Butros Qalinin və Bill Klintonun ürəyi sancır. Bir milyon azərbaycanlı er-

mənilər tərəfindən soyqırırma məruz qalır, Azərbaycanın tən yarısı etnik təmizləmə yolu ilə azərilərdən təmizlənilir, Ermənistanı ilhəq edilir. Bunu guya nə Qərb ölkələri, nə ABŞ-ın böyükələri, nə də BMT bilmir və görmür-lər. Beynəlxalq imperiyanın agentlərinə çevrilmiş Qorbaçov, Yeltsin ağala-rının himayədarlığı ilə Ermənistanın apardığı vəhşi müharibəni bəylərimiz azadlıq, demokratiya günəşi hesab edirlər. Xülasə, millətə ölümdür, bəylərə firavan həyat. Ə, Novruzəli, bəs Koroğlu haradadır, ona nə gəldi?

– Koroğludan danışma, heç soruşmasan yaxşıdır. Bəli, qüdrətdən sən-gərli, qalalı dağlarda erməni kimi mənfur düşmənin yolunu kəsib keçilməz edəndə “Müdafiəsizlik Nazirimiz” Rəhim bəyin qradları kişini məmi yağışına tutdu. Bəy bəyə, ağa xana, paşa ağaya arxa durub yeridi ər Koroğlunun üstünə. XX əsrin alovsaçan silahları ilə arxadan kişini vurub şil-şikəst etdilər. Odey, çadırlarda çürüyür. Bədən dəlik-dəlikdir. Gedib özü ilə görü-şürəm. Buradan piyada bir günortalıq yoldur. Koroğlu deyir ki, igid öldürər də, ölər də, yaralayar da, yaralanar da. Mənə ağır gələn odur ki, Keçəl Həməzə lovğalanıb deyir ki, indi Koroğlu yaşayan əskinin altında mən heç itimi bağlamaram. Bax əsl Koroğluluq bu qaçqınlıq əyyamında bilinir. İndi Koroğlu gör Həməzədir, yoxsa ilxıçı oğlu? Koroğlu etiraf edir ki, mən axırda xam və naşı çıxdım, bəylərin, xanların, paşaların hiyləsinə aldandım. Arxa-mı bu vəzifə tacirlərinə çevirib yeridim erməni saqqallılarının, habelə gətir-dikləri muzdlu yaraqlıların üstünə. Bu çaqqallar mənim meydanımdan qaç-mağa üz tutdular. Onları qovub başlarını soxduqları dəliklərində tutacaqdım. Namusunu cah-cəlalədən üstün tutan bəylərimiz məni arxadan bu kökə saldılar və Koroğlu ağladı ki, Novruzəli, keçən gecə yuxumda anam Tomrisi gördüm. Gördüm ki, anam Tomris o məğrur duruşunda, əyilməz vüqarında, əlində qılinc son dərəcə zəhmli və qəzəbli görkəmində mənə xitabən deyir ki, səni bağışlayıram, sən əlindən gələni etdin. Qələbəsizliyinə görə məndən nahaq xəcalət çəkirsən, ər oğul! Sənin bu gününü görməmək üçün məcbur olub intiharı üstün tutdum. Əgər saf südümün qüdrəti atıldığıın susuz səhrada səni yaşada bilərsə, arxasında zərurət dayanmış təsadüf səni ruhumun və cismani varlığımın qərar tutduğu ata yurdumuza çatdırarsa bu vəsiyyətimə əməl edərsən:

*Oğul, mənə ağır ağla,
Ağır otur, ağır ağla.
Çıx qəlbi dağlar başına,
Ana deyib çağır, ağla.*

Oğul, mən səni fağır yox, Koroğlu doğdum. Sən də Koroğlu kimi yaşadın, lakin vəzifə hərisləri səni fağır və aciz etdilər. Həmzə səni lağlağı edir, məsxərəyə qoyub deyir ki, oturduğum “mercedes”in sərinkeşindəki yaylaq mehini Koroğlunun bir milyon çardaqlı Çənlibelinə və o dəli yabısına dəyişməyəm. Öz ermənilərimiz sənənin başındakı kişi papağını qrad, tank alovuna bələdilər. Sənənin başına arvad corabına “Amoko” geydirməni qoyublar. Yardım adlı fitrəni it qanından murdar bilirsən. Yardımı, corab papağı özünə təhqir bilib intihar etmək fikrindən əl çəkmirsən. Əgər intihar etmək fikrini biryolluq atmasan südümü sənə halal etməyəm. Sən yenə də Koroğlusan, qılinc Koroğlusan, söz Koroğlusan! Novruzəlinin nəvələrini bələyində güllələyən, yaralı qolunu güllə ilə qıran silahlı quldurdan sən Novruzəlinin heyfini almalısan.

Koroğlu danışdıqca gözlərindən yaş seli axırdı, sifəti işıq şöləsi saçırdı. Aslan baxışları məchulluğa zillənib qalırdı. O məğrur dağların hər daşına, keçidinə məhrəmanə bağlı olan Koroğlu daxili xəyanət olmasaydı, erməni buraxardı? Ə, nəinki Qorbaçov və Yeltsinin qoşunu, hətta NATO bütövlükdə yerisəydi, bütün Pentaqon quzğunları dəridən-qabıqdan belə çıxsaydılar, o əriş-ərxac keçidlərdə Koroğlu və dəliləri tərəfindən əsir-yesir cümləsində qalacaqdılar. Ax daxili xəyanət, ax vəzifə kürsüsünün əsirləri, ax namus tacirləri, ax qara rəngli kəsəfiyyət qoxulu zəhrimar qara qızıl! Bizim bəyləri necə hiyləgər, xain və rəzil yollara, məkrli ağalara vassallığa vadar etdin. Beynəlxalq imperiyanın yedəyində gedən bəylər, paşalar, xanlar və ağalar tarixin irəliyə doğru hərəkətdə olan çarxlarından sallana-sallana qalmaqla bu təbii irəliləyişi dayandıra bilməyəcəksiniz. Koroğlular, Nəbilər öz potensial imkanlarından bir gün sizin üçün gerçəkliyə çevriləcəklər.

– Ə, Novruzəli, qolunu və nəvələrini cəbhəçilər niyə qırırdılar? – deyər Məmməd həsən səbirsizliklə sual etdi. Sual Novruzəlinin dərddini təzələdi. Kənddən şərqə çıxmaq istərkən sahibsiz, əliyalın əhalinin qabağını Xudayar bəyin silahlıları, arxasını isə ermənilər kəsdilər. Hər iki tərəfin silahlıları qarət və qırğınla məşğul idilər. Daşınan və hərəkət edən əmlakı qoyub şimala üz tutduq. Məni ermənilər güllə ilə vurub girov götürdülər. Bir ay girovluqda oldum. Gecənin birində bizi çöl tərəfdən gözləyən silahlı saqqallını tanımadım. Qolumu vurub qıran həmin o idi. Avtomat tüfəng qucağında oturub mürgüləyirdi. Bütün gecəni üstündə əlləşdiyim dəmir barmaq üzük-mək üzrə idi. Dəmir barmağı aralayıb bayıra çıxdım. Tüfəngi saqqallının qucağından dik çəkib qundağını yaralı qolumun da köməyini əsirgəmədən geydirdim boyevikin təpəsinə. Qundaq elə bil girdi konserv qutusuna və qaçdım. İndi də şimala doğru! Murov aşırımında cəbhəçi silahlılar məni tut-

dular, üstümdə pul və qızıl olduğunu zənn edərək axtardılar. Onlar bu yolla qaçarkən nəvələrimin bələyini belə axtarmaq üçün maşını güllələmiş və maşın aşmışdı. Həm maşın qəzasından və həm də açılan atəşlərdən dörd nəvəmin meyiti o çöllərə səpələnib qalmışdı. Onları söyə-söyə dartınıb əllərindən çıxdım, qaçmağa başladım. Güllə ilə atıb yaralı qolumu iki yerdən qırdılar. Yara isti olduğundan qaçıb dağı aran üzə aşa bildim. Bəli, erməni boyevikindən qolumun heyfini ala bildim, ancaq cəbhəçi silahlılardan sinəmə çəkilən dağlar mənə qəbirə gedəcəkdir.

Namərd və alçaq bəylər, rəzil və şərəfsiz xanlar! Övladlarımızı “Bahar”ın (Mir Cəlal Paşayevin “Bir gəncin manifesti” romanı) gününə salmışınız. Torpaqlarımızı sataraq Tomrisin, Şah İsmayıl Səfəvinin ruhu ilə şit zarafat qədər özbaşınalıq etmişiniz. Millətin şərəf və namusunu vəzifə ehtiraslarınız ucbatından erməni ayaqları altına atmaqdan belə çəkinməmişiniz. Vəzifə ambisiyalarınızı həyata keçirmək üçün millətin qırğın və faciəsini niyyətli surətdə təşkil etmişiniz və yazıqlar olsun ki, məqsədinizə nail olmuşunuz.

Novruzəlinin nitqi kəsilən kimi Məmməd həsən lap fağırlaşdı. Əli həm yerdən, həm də göydən üzülmüş halda gözlərini döyə-döyə: – Ə, gündə bu qaçqın əsirlərin məskun olduğu diri qəbiristanlığına nə qədər dilənçi, ilangəzdiren, falabaxan gəlir. Onların içində Ağa Məstəli yoxdur ki, yoxdur. Onu görsəm ayağına düşüb yalvaracağam, getdiyi torpağı öpəcəyəm, deyəcəyəm, Ağa Məstəli, bu zülmələri yerdə qoyma. Dolu imarətlərimiz, qiyməti hesaba sığmayan əmlakımız ermənilər tərəfindən talan edildi, yandırıldı. Dərimizə saman təpdilər. Hökm elə divlər və əcinnələr padşahına, o İrəvan xaraba qalmışı Parisdən betər yerlə yeksan etsin. “O Məlixə, o Vəlixə” qoy İrəvanın altındakı şah damarı elə çəksinlər ki, o qarı düşmənin özününküləşdirdiyi zülmələr yuvası girsin yerin tərkinə. Vallah, billah ayrı çarəm yoxdur. Neçə ki bəylərimiz “Azərbaycanda yer qalmadı” havasını oynayır-lar, generallarımız Xudayar bəylərdir, çarə yoxdur. Neçə ki, cavanlar küçələrdə üskük oynadırlar, fəqir-füqərə uşaqları hərbi xidmətdə Xudayar bəylərə dövlət səviyyəsində nökrəçilik edirlər, dövlət əmlakının açıq qarəti gədir, bəli, çarəmiz yoxdur.

28 may 1996-cı il

UNUTMA!

Laçın rayonu 18 may 1992-ci ildə erməni təcavüzkarları tərəfindən işğal edilib. İşğal nəticəsində Laçın şəhərində, Qayğı qəsəbəsində və 125 kənddə olan 13845 fərdi yaşayış evi, 48 sənaye, 63 kənd təsərrüfatı obyektı, 217 mədəni-maarif, 101 məktəb, 5 məktəbdənkənar, 3 məktəbəqədər müəssisə, 142 səhiyyə, 460 ticarət obyektı itirilmişdir.

Qarabağ müharibəsində 333 nəfər şəhid, 225 nəfər əlil olmuş, 33 nəfər hər iki valideynini itirmiş, 5 nəfər Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdür. Laçın rayonu işğal edildikdən sonra rayonun 58299 nəfər əhalisi respublikanın 59 rayon və şəhərində müvəqqəti məskunlaşmışdır.

“Bəxtiyar-4” mətbəəsinin direktoru: **Bəxtiyar İSMAYILOV**

Kompüter və dizayn: **Araz YAQUBOĞLU**

Korrektor: **Elnur İRƏVANLI**

Operator: **Cəlal ARİFOĞLU**

Yığılmağa verilmişdir: **05.07.2014**

Çapa imzalanmışdır: **25.09.2014**

Şərti çap vərəqi: **6. Sifariş №15**

Kağız formatı: **70x100, 1/16**

Sayı: **500**. Qiyməti: **2 AZN**

Dərgi “Bəxtiyar-4” istehsal-kommersiya firmasında hazır diapozitivlərdən çap olunmuşdur.

E-mail: baxtiyar54@rambler.ru

Tel: (+99412) 568-44-53, (+99450) 570-63-54

Ünvan: Bakı, Mir Cəlal 83